

Lapset vanhempien välisen väkivallan
välineenä
- Vantaan turvakodin ohjaajatyön
näkökulma

Kämärä, Helena

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä
- Vantaan turvakodin ohjaajatyön näkökulma

Helena Kämärä
Rikosseuraamusalan ko.
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma

Tiivistelmä

Helena Kämärä

Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä - Vantaan turvakodin ohjaajatyön näkökulma

Vuosi 2011 Sivumäärä 71

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata yhtä perhe- ja lähisuhdeväkivallan muotoa, lasten käyttöä väkivallan välineenä, turvakotityön näkökulmasta. Opinnäytetyössä käydään läpi se, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on, miten se näyttäytyy Vantaa turvakodissa ja mitä on kyseisen väkivallan muodon parissa tehtävä työ. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin väkivallan monimuotoisuus, sekä turvakodeissa tehtävä väkivaltatyö. Keskeistä on myös lapsen aseman esiin nostaminen perhe- ja lähisuhdeväkivallassa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka teoreettinen viitekehys on muodostunut perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä väkivallan ja vallan ympärille. Tutkimusaineisto koostuu neljästä teemahaastattelusta.

Lasten käyttö väkivallan välineenä on yksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan muoto, joka sisältyy vallan ja kontrollin pyörään. Se on yleensä vain osa siitä väkivallasta, mitä perheessä tai lähisuhteessa on, eikä sitä yleensä eritellä muusta väkivallasta. Tässä opinnäytetyössä pyrin nostamaan tämän yhden väkivallan muodon esille, ja tällä tavoin osoittamaan kuinka monimuotoista perhe- ja lähisuhdeväkivalta voi olla. Vallan ja kontrollin pyörä on kehitetty Minnesotassa Domestic Abuse Intervention Projectin työntekijöiden toimesta perustuen pahoinpideltyjen naisten tarinoihin. Vallan ja kontrollin pyörän tavoitteena on kyetä kuvaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa uhreille, väkivallan tekijöille, rikosoikeudellisen käsittelyn eri ammattilaisille, sekä suurelle yleisölle.

Turvakodeilla on tärkeä asema perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa vaikuttamisessa. Kriisin hetkellä se on turvapaikka väkivallan uhrille ja hänen lapsilleen. Lisäksi se on paikka, jossa väkivallan uhri, ja lapset, voivat turvallisesti ammattitaitoisen henkilökunnan kanssa käsitellä kokeensa väkivaltaa ja elämäntilannettaan.

Opinnäytetyöni tulokset osoittivat, että lasten käyttöön väkivallan välineenä on monia eri keinoja, ja vielä silloinkin, kun väkivallan uhri on jo hakeutunut turvakotiin, voi lasten käyttö väkivallan välineenä jatkua eri tavoin. Lasten käyttöön väkivallan välineenä voidaan turvakodin ohjaajatyössä vaikuttaa pääsääntöisesti työskentelemällä väkivallan uhrin, ja perheen lasten kanssa. Väkivallan (miespuolisten) tekijöiden kanssa tehdään väkivaltatyötä Jussi-työssä, joka toteutetaan erillään Vantaan turvakodin fyysisistä tiloista. Väkivallan uhrin kanssa tehtävässä työssä keskeistä on omien voimavarojen lisääminen, sekä itsensä ja lapsiensa turvaaminen. Lasten kanssa tehtävässä työssä korostuu se, että lapsille annetaan lupa, aika ja tila puhua niistä asioista jotka häntä askarruttavat, ja joista he haluavat puhua.

Avainsanat: TURVAKODIT, VALLANKÄYTTÖ, PERHEVÄKIVALTA, LAPSEN ASEMA

Laurea University of Applied Sciences
 Laurea Tikkurila
 Degree Programme in Prison and Probation Services

Abstract

Helena Kämärä

Use of children in domestic violence - From the perspective of the counsellors in Vantaa's shelter home

Year	2011	Pages	71
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to describe one form of domestic violence, using children as a tool, from the perspective of Vantaa shelter. The study focuses on the meaning of using children as a tool in domestic violence, how this form of violence appears in Vantaa's shelter, and what is the work that has been done against this form of violence. The objective of this thesis was to adduce the diversity of domestic violence, and the work that is being done against violence in shelters. One central subject in this thesis is also to bring out the position of children in domestic violence.

This thesis is a qualitative study whose theoretical context is based on domestic violence, power and violence. The research material of the study consisted of four focused interviews with several themes that were open for discussion.

Using children as a tool in violence is one form of domestic violence and is one part of the wheel of power and control. It is usually just one part of the domestic violence that may be in families, and it is not usually separated from domestic violence in its entirety. In this thesis my goal was to highlight this one form of violence, in order to demonstrate the diversity of domestic violence. The power and control wheel was developed in Duluth Minnesota from the experiences of abused women and by the staff of the Domestic Abuse Intervention Project. The goal was to create a way to describe abuse for victims, offenders, practitioners in the criminal justice system and the general public.

Shelters have an important stand in having an effect on domestic violence. At the time of crisis, it is a place for the victim of domestic violence and one's children to be safe. It is also a place, where the victim and children can safely process their experiences and life situation.

The results of this thesis show that there are many ways to use children as a tool in domestic violence, and even when the domestic violence victim has come to shelter, violence can continue in different ways. When it comes to the work that shelters employees do in order to have an impact in violence that is done by using children as a tool, the main focus is in working with the domestic violence victims and with the family children. The work that is being done with the makers of violence (men) is called Jussi-work, which is carried out in a physically separate location from the shelter. The fundamental issue in work that is done with the victims of violence is to increase one's own mental resources and the ways to keep the victim and the children safe. With children the focus in work is to give children the opportunity, time and space to talk about the things that confuse them, and what they want to talk about.

Keywords: SHELTERS, EXERCISE OF POWER, DOMESTIC VIOLENCE, POSITION OF CHILDREN

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Vantaan turvakoti.....	7
	2.1 Ensi- ja turvakotien liitto ja turvakotityö.....	7
	2.2 Vantaan turvakoti.....	9
3	Väkivalta ja valta.....	9
	3.1 Valta.....	11
	3.2 Väkivalta.....	14
	3.3 Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä.....	15
	3.4 Väkivallan muodot.....	18
	3.4.1 Fyysinen ja seksuaalinen väkivalta.....	21
	3.4.2 Henkinen väkivalta.....	21
	3.4.3 Muut väkivallan muodot.....	22
4	Perhe- ja lähisuhdeväkivalta.....	23
	4.1 Perheen sisäisestä asiasta julkisuuteen.....	27
	4.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tutkiminen ja väkivaltatyön kehitys Suomessa.....	28
	4.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolet.....	29
	4.3.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhri.....	29
	4.3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tekijä.....	30
	4.3.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kolmas osapuoli (lapsi).....	31
5	Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineisto.....	32
6	Menettelytavat.....	33
	6.1 Aineiston kerääminen.....	33
	6.2 Aineiston analyysi.....	34
7	Eettisyys ja luotettavuus.....	35
8	Tulokset.....	36
	8.1 Kriteerit turvakotiasiakkuuteen.....	37
	8.2 Väkivallan muodot turvakotityössä.....	39
	8.3 Lapset väkivallan välineenä.....	42
	8.3.1 Lasten asema perhe- ja lähisuhdeväkivallassa.....	42
	8.3.2 Lapsi aktiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa.....	43
	8.3.3 Lapsi passiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa.....	45
	8.4 Uhriin vaikuttamisen muut tahot.....	46
	8.5 Turvakotityö.....	47
	8.5.1 Turvakodilla tehtävä työ väkivallan tekijän kanssa.....	48
	8.5.2 Turvakodilla tehtävä työ lapsen kanssa.....	51
	8.5.3 Turvakodilla tehtävä työ väkivallan uhrin kanssa.....	52
9	Johtopäätöksiä ja pohdintaa.....	55
10	Lopuksi.....	59
	Lähteet.....	63
	Sähköiset lähteet.....	66
	Kuviot ja taulukot.....	68
	Liitteet.....	69
	Liite 1. Tutkimuslupahakemus.....	69
	Liite 2. Haastattelulupa.....	70
	Liite 3: Haastattelujen runko.....	71

1 Johdanto

Suoritin rikosseuraamusalan sosionomin (amk) tutkintoon kuuluvan viimeisen kymmenen viikon harjoitteluni Vantaan turvakodissa, jolloin tutustuin turvakotiin työympäristönä. Tiesin jo ennen opinnäytetyöprojektin aloittamista, että haluan tehdä opinnäytetyön turvakotiin liittyen. Harjoitteluni aikana opinnäytetyöni aihe tarkentui, ja päätin tehdä työn turvakodin ohjaajien työn näkökulmasta. Tutustuttuani perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan käsitteenä opin paremmin ymmärtämään väkivallan monimuotoisuutta, josta kiinnostus opinnäytetyön tekemiseen yhdestä väkivallan muodosta syntyi. Väkivallan muoto, josta tuli opinnäytetyöni aihe, on lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä.

Opinnäytetyössäni tulen siis käsittelemään Vantaan turvakodin ohjaajien tekemään työtä yhden väkivallan muodon kautta. Tarkoituksena on opinnäytetyön teoriaosassa luoda kuva siitä, mitä lasten käytöllä vanhempien välisen väkivallan välineenä tarkoitetaan. Kyseisestä väkivallan muodosta itsessään on vähän lähdekirjallisuutta, usein siihen viitataan vain lyhyesti, eikä aiheesta ole tietääkseni tehty tutkimuksia. Tämä ei kuitenkaan johdu aiheen harvinaisuudesta, vaan enemmän siitä, että se on osana muuta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa, eikä siitä eriteltyinä. Lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä on väkivallantekijän tapa pyrkiä kontrolloimaan väkivallan uhria. Väkivallantekijä voi esimerkiksi uhata vahingoittavansa lapsia, uhata lasten huollon menettämistä tai pyrkiä manipuloimaan lapsia toista vanhempia vastaan. Tässä opinnäytetyössä pyrin luomaan yhden näkökulman siihen, miten kyseinen väkivallan muoto vaikuttaa Vantaan turvakodin ohjaajien työhön, miten turvakodissa tehtävällä työllä voidaan vaikuttaa lasten käyttöön väkivallan välineenä ja miten lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä huomioidaan turvakotityössä.

Opinnäytetyössä käytetään väkivallan muotojen esiin tuomisessa vallan ja kontrollin pyörää, joka tuo mielestäni hyvin esille väkivallan monimuotoisuuden. Vallan ja kontrollin pyörä on 1980-luvulla Minnesotan Duluthissa kehitetty väkivallan muotojen jaottelun tapa. Se on kehitetty pahoinpideltyjen naisten kertomien tarinoiden perusteella ja nykyään se on käännetty jo yli neljälle kymmenelle kielelle. Työn teoriaosassa olen luonut teorian pohjalta nelikentän, jossa esitän oman näkemykseni siitä, mitä lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä on. Käytin kyseistä nelikenttää myös Vantaan turvakodin työntekijöiden haastatteluisissa, kun pyrin luomaan kuvaa siitä, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on turvakotin näkökulmasta ja miten se siellä toteutuu. Haastatteluista saadun aineiston perusteella kehitin ja muokkasinkin nelikenttää, ja kappaleessa 9 esitän lopullisen version nelikentästä.

2 Vantaan turvakoti

Opinnäytetyöni aineisto on hankittu haastattelemalla Vantaan turvakodin ohjaajia. Opinnäytetyöni toimintaympäristönä on siis Vantaan turvakoti, joka kuuluu Ensi- ja turvakotien liittoon, ja koen tarpeelliseksi käsitellä tässä kappaleessa ensin Ensi- ja turvakotien liittoa, jolloin myös Vantaan turvakodin asema tarkentuu.

2.1 Ensi- ja turvakotien liitto ja turvakotityö

Ensi- ja turvakotien liitto on vuonna 1945 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka toimii keskusjärjestönä 29 jäsenyhdistykselle. Jäsenyhdistyksien ylläpitämänä toimii 11 ensikotia, 6 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 14 turvakotia. (Ensi- ja turvakotien liitto ry a.) Ensi- ja turvakotien liitto määrittelee tarkoitukseen lapsen oikeuden turvaamisen suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen, vanhemmuuden ja perheen tukemisen sekä perheväkivallan ehkäisyyn. (Ensi- ja turvakotien liitto b.)

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset ovat itsenäisiä yhdistyksiä, joissa on erilaisia toimintamuotoja, ja jotka toimivat eri tavoin. Turvakodit ja turvakotiyhdistykset voidaan määritellä osaksi kolmannen sektorin toimintaa. Kolmannen sektorin käsite ei ole tarkkarajainen, vaan siinä voidaan kirjoittajasta ja tarkastelunäkökulmasta riippuen painottaa enemmän ruohonjuuritasoisuutta ja vapaaehtoisuutta järjestöjen palvelutuotannon sijaan. (Laine 2005:24-25.) Käytännössä hyvinvointiyhteiskunta voidaan jakaa kolmeen osaan: valtioon, markkina- ja tuotantosektoriin sekä kansalaisyhteiskuntaan. Kolmannen sektorin toiminta sijoitetaan edellä mainittujen kenttien leikkauspisteeseen. (Siisiäinen 1999:10.) Turvakotiyhdistykset ovat voittoa tavoittelemattomia sosiopoliittisia toimijoita, joiden perustajia ovat olleet aktiiviset kansalaiset, eivätkä esimerkiksi kunnat (Laine 2005:25).

Terhi Laine on tutkimuksessaan Turvakotien käytännöt, asiantuntijuus ja sukupuolen merkitys haastatellut kahden ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksen 43 työntekijää. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tarkastella turvakotityöntekijöiden asiantuntijuuspuhetta, sukupuolen tuottamista sekä työntekijöiden identiteettiä. Laineen tutkimuksessa haastateltavat kuvaavat turvakotia kriisiyksikkönä, ja toisaalta myös kodinomaisena paikkana. Laineen mukaan nämä eri näkökulmat olivat haastateltavien puheessa toisinaan päällekkäisiä tai toisensa poissulkevia. Laine selittää asiaa niin, että näillä näkökulmilla on erilaisia merkityssisältöjä, kodinomaisuudella viitataan turvakodin yksityisyyteen ja epävirallisuuteen ja kriisiyksiköllä taas julkisuuteen ja virallisuuteen. (Laine 2005:67-68.)

Ensi- ja turvakotien liitto mukaan ensisijaista turvakodissa on väkivallan uhrin ja lasten turvaaminen sekä väkivallan loppuminen. Turvakotityön lähtökohtana on väkivallan kohteina tai todistajina olleiden lasten etu, ja sen turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Turvakodissa ollaan sen ajan, mitä kriisitilanne vaatii. Yleensä turvakodissa oleminen kestää muutamasta päivästä pariin kuukauteen. Väkivallan uhreilla on turvakodissa olon aikana mahdollisuus päästä keskustelemaan väkivaltatyöhön erikoistuneen työntekijän kanssa kahdenkeskisesti. Myös lapset pyritään kohtaamaan kahden kesken. Sen lisäksi että turvakodilla tarjotaan henkistä tukea ja apua, on myös käytännön asioihin liittyvä apu keskeistä turvakotityössä. Asiakkaat voivat tarvita apua esimerkiksi asuntoasioissa tai lähestymiskieltoon liittyvissä asioissa. Lisäksi turvakodin henkilökunta voi olla mukana asiakkaan viranomaisneuvotteluissa. Väkivallan tekijälle tarjotaan Jussi-työtä turvallisuuden lisäämiseksi ja väkivaltakierteen katkaisemiseksi, ja myös pari- tai perhetapaamisia voidaan järjestää, mikäli ne koetaan turvalliseksi. (Ensi- ja turvakotien liitto ry c.)

Jussi-työ kuuluu osaksi Ensi- ja turvakotien liiton väkivaltatyön avopalveluja (Ensi- ja turvakotien liitto ry d). Jussi-työ on väkivaltatyötä, jonka kohderyhmänä ovat miehet, jotka haluavat lopettaa tai ehkäistä väkivallan käytön lähisuhteissaan, ja jotka tarvitsevat apua kriisinsä selvittämiseksi. Työn tavoitteena on miesten tukeminen, jotta he kykenevät löytämään väkivallattomia ongelmanratkaisutaitoja, ja auttamaan heitä elämään turvallisesti läheistensä ja itsensä kanssa. Jussi-työssä on keskeistä väkivaltaisen käyttäytymisen problematiikan käsittely, sekä uhkaaviin tilanteisiin johtavien stressitekijöiden purkaminen. Työn tärkein tavoite on vaaratilanteiden ennakointi, ja väkivallan loppuminen. (Ensi- ja turvakotien liitto ry e.)

Pirkko Hannonen (2001:84), kertoo turvakotiin tulevista asiakkaista, jotka ovat jo eronneet, mutta joilla häirintä ja väkivallan uhka on lisääntynyt eron vuoksi. Turvakotiin voidaan tulla myös silloin, kun toinen osapuoli saa tiedon eropäätöksestä. Eron jälkeen toinen osapuoli voi tahallaan vaikeuttaa erotilannetta kieltäytymällä esimerkiksi lasten tapaamisiin liittyvien sopimusten teosta ja jättää esimerkiksi tulematta jo sovittuihin tapaamisiin.

Turvakodeilla on ratkaiseva asema väkivallan katkaisemisessa, sukupolvelta toisille siirtyvien väkivallan mallien havainnoijina ja ehkäisijöinä. Turvakodit ovat avainasemassa auttamisjärjestelmässä niin väkivallan tekijöiden, uhrien että sitä todistamaan joutuneiden lasten välittöminä auttajina ja selviytymistä tukevan työn tekijöinä ja kehittäjinä. (Husso 2003:25.)

Vuonna 2009 Suomessa oli 21 turvakotia, joissa oli yhteensä 123 perhehuonetta. Vuoden 2009 2378 asiakkaasta 1133 oli naista ja 1179 alle 18-vuotiasta lasta. Miehiä oli vain 66.

Tyypilliseksi turvakodin asiakkaaksi kuvattiin nuori pienten lasten äiti. (Ensi- ja turvakotien liitto ry f.)

2.2 Vantaan turvakoti

Suoritin työharjoittelun Vantaan turvakodissa 23.5-31.7.2011. Vantaan turvakoti tarjoaa lyhytaikaisen turvapaikan väkivaltaa tai sen uhkaa lähisuhteessaan kokeneille kun kotiin jääminen on väkivallan, uhkailun tai pelon vuoksi mahdotonta tai jopa vaarallista (Vantaan turvakoti r.y. a). Turvakodissa on ympärivuorokautinen päivystys, joten turvakotiin voi saapua tai soittaa mihin kellonaikaan tahansa. Turvakotiin voi tulla yksin tai lasten kanssa. Turvakodit tarjoavat keskusteluapua ja neuvoja perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyen. (Ensi- ja turvakotien liitto ry c.)

Harjoitteluni aikana tutustuin Vantaan turvakodin käytännön työhön pääsääntöisesti ohjaajien näkökulmasta. Ohjaajat huolehtivat turvakodin puhelinpäivystyksestä, ottavat vastaan uudet asiakkaat, auttavat ja tukevat heitä heidän kriisissään ja sen jälkeisissä tilanteissa. Ohjaajat ovat siis läsnä asiakkaan koko turvakotiasiakkuuden ajan. Ohjaajien lisäksi Vantaan turvakodissa toimivat myös sosiaalityöntekijä, jatkotyöntekijä, ja avo- ja lapsityöntekijä, jotka mahdollistavat asiakkaalle entistä kokonaisvaltaisempaa ammattilaisapua. Turvakodissa on kuusi erikokoista asiakashuonetta joihin asiakasperheet voidaan majoittaa. Huoneet ovat perhekohtaisia.

Vantaan turvakotiyhdistys on perustettu vuonna 1978 (Vantaan turvakoti r.y. b). Se ylläpitää turvakotia ja yhdessä Vantaan kaupungin kanssa tapaamispaikkatoimintaa Vantaan Korsotuvalla. Lisäksi Vantaan turvakotiyhdistys tarjoaa myös avotyön, jatkotyön, Jussi-työn ja tapaamispaikkatoiminnan palveluja. (Vantaan turvakoti r.y. c) Vantaan turvakodin avotyö on asiakkaalle maksuton palvelu ja tarkoitettu kaikille, jotka kokevat tarvetta puhua väkivallasta lähisuhteessaan (Vantaan turvakoti r.y. d). Jatkotyö on taas tarkoitettu niille turvakodin asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea selviytymiseen ja jatkohoitoa heidän jo lähdettyä turvakodista (Vantaan turvakoti r.y. e). Kuten edellisessä kappaleessa on jo mainittu, Jussi-työn kohdeasiakaryhmä on väkivallan tekijät. Vantaan Korsotuvalla toteutettavan tapaamispaikkatoiminnan tarkoitus on mahdollistaa lapsen ja hänestä erillään asuvan vanhemman turvallinen tapaaminen. Tapaamispaikkatoiminnan tavoitteena on lapsen ja vanhemman suhteen tukeminen (Vantaan turvakoti r.y. f).

3 Väkivalta ja valta

Erilaisilla valtateorioilla on mahdollista avata myös vallankäyttöä perhesuhteissa, joskin yksityisten sosiaalisten suhteiden valta on usein muodoiltaan ja rakenteiltaan usein poikkeavaa verrattuna muihin vallankäytön areenoihin (Notko 2011:68). Elias Canettin mukaan väkivallaksi nimetään usein vallan alkeellisimpia ja eläimellisimpiä asteita. Väkivalta on välitöntä ja pakottavaa, kun taas valta on yleispätevämpää ja luonteeltaan avarampaa kuin väkivalta. Väkivalta muuttuu Canettin mukaan vallaksi silloin kun se lakkaa hätäilemästä, ja taas vallasta väkivallaksi silloin kun toiminta muuttuu peruuttamattomaksi. Valta on Canettin mukaan seikkaperäisempää, eikä niin voimaan perustuvaa kuin väkivalta. Canetti kuvaa väkivallan ja vallan eroa kissan leikillä hiiren kanssa. Kun kissa pyydystää hiiren, pitää sitä kynsissään ja tappaa sen, joutuu hiiri väkivallan kohteeksi. Mutta jos kissa ei tapakaan hiirtä, vaan alkaa leikkiä sillä, on tilanteessa mukana myös vallan elementti. Kissa antaa hiiren juosta karkuun, jolloin tämä ei enää ole väkivallan kohteena, mutta niin kauan kun kissalla on vielä mahdollisuus ottaa hiiri kiinni, on hiiri yhä kissan vallassa. (Canetti 1998:360-361.)

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan fyysisen voiman tai vallan tahalliseksi käyttämiseksi tai sillä uhkaamiseksi. WHO määrittelee edelleen että edellä mainitun toiminnan kohteena voi olla ihminen itse, toinen ihminen tai ihmisryhmä tai yhteisö ja toiminta johtaa, tai voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jättämiseen. WHO:n väkivallan määritelmä pitää fyysisen voimankäytön lisäksi sisällään myös vallan käsitteen. Fyysisen voimankäytön lisäksi väkivalta käsittää näin ollen myös tekoja, uhkauksia ja pelottelua, jotka johtuvat valtasuhteesta. (Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti 2002:21.)

Huhtasalo, Kuhanen ja Pyykkö (2003:9) taas kuvaavat väkivallan olevan valtaa, joka on otettu pakkokeinoin. He korostavat väkivallan olevan vallankäytön ongelma, eikä vuorovaikutusongelma. Lisäksi Huhtasalo ym. kuvaavat väkivallan tarkoituksellista ja tavoitteellista luonnetta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että väkivallantekijän tarkoituksena on muuttaa uhrin tapaa ajatella, puhua tai toimia väkivaltatilanteissa niin, että muutos tukisi väkivallantekijän omien tavoitteiden toteutumista.

Seuraavaksi tulen käsittelemään valtaa kappaleessa 3.1 ja väkivaltaa kappaleessa 3.2, jonka jälkeen siirryn käsittelemään kappaleessa 3.3 tämän opinnäytetyön kannalta keskeisintä väkivallan muotoa, lasten käyttöä vanhempien välisen väkivallan välineenä. Kappaleessa 3.4 tulen esittelemään vallan ja kontrollin pyörän, sekä kuvaamaan vallan ja kontrollin pyörässä esiintyviä väkivallan muotoja.

3.1 Valta

Valta ja sen käyttö ovat olennaisia piirteitä yhteiskunnallisessa elämässä ja ihmiset käyttävät valtaa monilla eri elämäalueillaan. Vanhemmat käyttävät valtaa lapsiinsa, poliisi käyttää valtaa ohjatessaan liikennettä, pankit käyttävät valtaa asettaessaan ehtoja lainan saamiselle ja niin edelleen. (Paloheimo & Wiberg 1997:51.)

Paloheimo ja Wiberg (1997:55-68) määrittelevät vallalle viisi eri lajia, joilla kaikilla on neljä eri ilmenemismuotoa. He määrittelevät vallankäytön lajeiksi rankaisemisen, palkitsemisen, auktoriteetin, sosiaalistamisen ja sääntelyn. Näitä vallan lajeja voidaan käyttää (ilmenemismuodot) murtamalla vallankäytön kohteen vastustuksen, rajoittamalla hänen toimintavaihtoehtojaan, muuttamalla preferenssejä, eli vaikuttamalla esimerkiksi kasvatukseen tai propagandan avulla vallankäytön kohteen mielipiteisiin, asenteisiin ja käsityksiin tavoittelemisen arvoisista asioista. Neljäs vallan ilmenemismuoto on sen muuttuminen oikeudeksi ja velvollisuudeksi. Vallan lajeja ja ilmenemismuotoja Paloheimo ja Wiberg kuvaavat kuviossa 1.

Vallan lajit	Vallan neljät kasvot (ilmenemismuodot)			
	Murtaa vastustuksen	Rajoittaa toimintavaihtoehtoja	Muuttaa preferenssejä	Muuttuu oikeudeksi ja velvollisuudeksi
Rankaiseminen	Uhataan kepillä Uskottava uhkaus	Suljetaan ulos ryhmästä	Synnyttää -vihaa -pelkoa -kunnioitusta	Toistuvasti käytetty rankaiseminen voi muuttua sisäistetyksi vallaksi. Sen oikeutusta ei aseteta kyseenalaiseksi
Palkitseminen	Tarjotaan porkkanaa Houkutteleva tarjous	Tarjotaan parempi vaihtoehto	Synnyttää -kiitollisuuden tunteen -vastenmielisyyttä ostamista ja myymistä kohtaan sellaisissa osioissa, joihin se ei toimijan mukaan sovi	Mafiapomon harjoittama palkitseminen ja huolenpito läheisistä muuttuu oikeutetuksi vallankäytöksi joka kilpailee oikeutuksessa jopa valtiollisen vallankäytön kanssa.
Auktoriteetti	Virka-asemaan perustuva valtuutus käskyn täytäntöönpanemiseen	Auktoriteettivalta: Potilas noudattaa lääkärin antamia hoito-ohjeita	Hyvämaineinen asiantuntija (lääkäri/asianajaja) saa lisää asiakkaita Huonomaineinen asiantuntija menettää asiakkaita	Karismaattisen johtajan seuraajat tottelevat johtajaansa, koska he pitävät häntä itseoikeutettuna johtajana
Sosiaalistaminen	Tiedotusvälineissä näkyvimmin esillä olevat mielipiteet alkavat näyttäytyä yleisiltä mielipiteiltä, minkä seurauksena osa toista mieltä olevista kätkee todelliset mielipiteensä	Vegaaniksi sosiaalistettu ei halua syödä lihaa	Vaalipropaganda voi muuttaa ihmisten äänestystottumuksia	"Älkää kysykö mitä maanne voi tehdä hyväksenne: kysykää mitä te voitte tehdä maanne hyväksi" (J.F. Kennedy, 1961)
Sääntely	Ihmiset noudattavat lakia rangaistusten pelossa	Käskevä tai kieltävä normi rajoittaa toimintavapauksia	Vaikuttaa ihmisten käsityksiin siitä, mikä on oikein ja mikä väärin	Hallintaa aletaan pitää legitimiinä

Kuvio 1. Vallan lajit ja ilmenemismuodot (Paloheimo & Wiberg 1997: 68)

Sosiaalinen valta on John Scottin mukaan yhden toimijan sosiaalisesti merkittävää vaikutusta toiseen. Sosiaalisissa suhteissa on Scottin mukaan olemassa ylempi ja alempi toimija, ja valtasuhteessa ylemmällä toimijalla on mahdollisuus käyttää valtaa alempaan toimijaan, joka on siis valtasuhteessa vallankäytön kohteena. Valtasuhteet ovat kuitenkin monimutkaisia, ja toimijan asema vaihtelee eri suhteissa sekä suhteen sisällä. Vallan dynamiikka voidaan kuitenkin analyttisesti määritellä ylemmän ja alemman suhteella. Scottin mukaan valtasuhteessa niin ylemmällä kuin alemmallakin toimijalla on jonkinasteinen itsemääräämisoikeus. Itsemääräämisoikeus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että toimijoilla olisi täysi vapaus tehdä valintoja ulkopuolisten tekijöiden rajoittamatta, vaan sitä, että tekijöillä on valintatilanteissa teoreettinen mahdollisuus tehdä valinta, huolimatta siitä, kuinka teennäisiä muut vaihtoehdot olisivat. (Scott 2001:2-3.)

Vallassa on kyse toimijoiden välisestä suhteesta, eikä yhden henkilön vakiona pysyvistä ominaisuuksista. Vaikka arkipuheessa saatetaankin puhua että jollakin henkilöllä on paljon valtaa ja toisella vähän, ei yhden henkilön valtaa voi kokonaisuudessaan kuvata käsitteillä ”paljon” tai ”vähän”. (Paloheimo & Wiberg 1997:52.) Kullervo Rainion (1968:19) mukaan se, että valta käsitetään ominaisuutena, jota henkilöllä on tai ei ole, on luonnollista primitiivisen ajattelun kannalta. Alkukantaisella ajattelulla yksinkertaistetaan ongelmia, kuten tässä tapauksessa yksilöitäessä valta yksittäisten henkilöiden ominaisuuksiksi, jolloin kyetään välttämään vallankäytön kohteeksi joutumista. Valta on aina tilannesidonnaista ja yhden henkilön valta saattaa vaihdella paljonkin eri suhteissa.

Foucault kuvaa valtasuhteita jatkuvana taisteluna ja alati toimivana suhdeverkkona. Valtaa ei Foucault’n mukaan tule pitää saavutettuna etuoikeutena jota voi omistaa, vaan kyse on vallan käyttämisestä. Foucault pitää valtaa hallitsevan luokan strategisten asemien kokonaisseuraamuksena, joka voi ilmentää ja toisinaan myös ylläpitää hallittujen asemaa. Valtasuhteet eivät Foucault’n mukaan ole yksiselitteisiä, vaan niissä on monia epävakaita kohtia, joista voi seurata konflikti, taistelu valta-asemasta, ja joskus myös valta-aseman vaihtuminen, ainakin väliaikaisesti. (Foucault 2001:41.) Foucault’n mukaan vallan seuraamuksia ei tule kuvata vain negatiivisin termein, kuten esimerkiksi että valta ”sulkee pois”, ”kukistaa” tai ”tukahduttaa”. Tosiasiassa valta tuottaa Foucault’n mukaan tosiasioita ja totuuden rituaaleja. Tähän tuottamiseen sisältyy yksilö, ja hänestä saatava tieto. (Foucault 2001:265.) Foucault’n mukaan, mikäli valta nähtäisiin vain tukahduttavana ja alistavana, miksi kukaan alistuisin siihen. Valta hyväksytään ja pidetään hyvänä olla, sillä se ei vain painosta sanomalla kaikelle ei, vaan se läpikäy ja tuottaa asioita, se aikaansaa nautintoa, muovaa tietoa ja tuottaa diskurssin. Valta tulee nähdä tuottavana verkostona, joka kulkee yhteiskunnan koko rakenteen läpi, kokonaisvaltaisempaan kuin vallan negatiivinen puoli jonka tavoitteet ovat tukahduttavia ja sortavia. (Foucault 1984:60-61.)

Vallasta voidaan erotella kaksi ilmentymismuotoa, oikaiseva ja suostutteleva vaikutustapa. Oikaisevan vaikutustavan alalajina on voimankäyttö (force) ja manipulaatio (manipulation). Suostuttelevassa vaikutustavassa taas vallankäyttäjää tarjoaa hyväksynnän oikealle toimintatavalle. Suostuttelevan vallankäytön kaksi alalajia ovatkin Scottin mukaan merkityksen antaminen (signification) ja oikeutus (legitimation). Scottin mukaan voimankäyttö, manipulaatio, merkityksen antaminen ja legitimaatio ovat vallan neljä perusmuotoa. Nämä muodot eivät itsessään muodosta valtasuhdetta, vaan nämä ovat perusmuotoja, joiden varaan kehittyneemmät valtasuhteet rakentuvat. Kehittyneet valtasuhteissa on usein piirteitä niin oikaisevasta kuin suostuttelevastakin vallan vaikutustavasta. Kehittyneiden valtasuhteiden kaksi yläalajia ovat dominointi ja vastarinta, joiden alaisuuteen Scott on määritellyt vielä kahdenasteisia alamuotoja. (Scott 2001:12-16.)

Elementary forms of power	Corrective influence		Persuasive influence	
	Force	Manipulation	Signification	Legitimation
Developed forms of power	Domination			
	Through constraint		Through discursive formation	
	Coercion ("lions")	Inducement ("foxes")	Expertise ("owls")	Command ("bears")
	Counteraction			
	Protest		Pressure	
	Interpersonal power			

Kuvio 2. Vallan perusmuodot ja kehittyneet valtasuhteet (Scott 2001:16)

Paloheimon ja Wibergin mukaan valta on väistämätöntä, esittäen esimerkit kasvatuksesta ja toimimisesta organisaatioissa. Niin kasvatusta, kuin organisaatioissa toimiminenkin ovat ihmisille välttämättömiä, ja molemmissa käytetään valtaa. Se, onko valta hyvä vai huono asia, riippuu siitä kenen kannalta asiaa tarkastellaan ja minkälaisilla periaatteilla arvioidaan vallan hyväksyttävyyttä. (Paloheimo & Wiberg 1997: 83.)

Kullervo Rainio käsittelee teoksessaan Emersonin valtateoriaa. Emerson määrittelee vallan kuvaten sitä kahden aktorin välisenä suhteena niin että yhden aktorin valta toiseen on toisen kehittämisen vastustuksen määrä, jonka valtaa käyttävä aktori voisi voittaa. Keskeistä on se, että valta on niin sanottu dispositiokäsite, eli valta on mahdollisuus voittaa vastarinta. Monissa tilanteissa vastarintaa ei välttämättä ole tai sitä ei ole tarpeen murtaa. Rainio käyttää tilan-

teesta esimerkkiä, jossa äiti päästää lapsen menemään nukkumaan jalkojaan pesemättä. Se, ettei lapsi pessyt jalkojaan, ei itsessään tarkoita sitä, etteikö äidillä olisi ollut valtaa, voi olla, että hän vain jätti sen käyttämättä. Valtaa ja riippuvuutta Emerson käsittelee Rainion mukaan vertaamalla näitä kahta käsitettä. (Rainio 1980: 22-24.) Rainio kuvaa Emersonin valta-teorian riippuvuuteen liittyvää peruslauseketta, jonka mukaan:

”Aktorin a riippuvuus aktorista b

- (1) kasvaa niiden a:n motivaatioinvestointien (Engl. motivational investment), jotka liittyvät b:n välittämiin päämääriin, kasvaessa ja***
- (2) vähenee, jos a:n mahdollisuudet noiden päämäärien saavuttamiseen a-b -suhteen ulkopuolella (engl. availability) lisääntyvät” (Rainio 1980:27.)***

Peruslausekkeet motivaatioinvestoinneilla kuvataan henkilön tarve-elämän suuntaamista tiettyjen päämäärien saavuttamisen varaan. Esimerkiksi rakastuessaan henkilö voi kiinnittää elämänsä toiveet yhteen ainoaan henkilöön niin että kaikki haaveet liittyvät tuon yhden henkilön ympärillä. Lausekkeen toisella kohdalla taas kuvataan vaihtoehtojen lisääntymisen vaikutusta riippuvuuden määrään. Esimerkiksi mikäli henkilö kokeekin rakastuneensa useampaan kuin yhteen henkilöön, ei ole rakastunut henkilö enää riippuvainen vain yhdestä tietystä rakkauden kohteesta, vaikka hänen päämääränsä ja tavoitteensa olisivat edelleen samat. (Rainio 1980: 27-29.) Emerson käyttää Rainion (1980:29) mukaan riippuvuuden käsitettä helpottamaan vallan analysointia seuraavan yhtälön avulla:

”Aktorin a valta aktoriin b on yhtä suuri kuin aktorin b riippuvuus aktorista a ja rakentuu tälle riippuvuudelle.” (Rainio 1980:29)

Rainion mukaan edellä mainitulla lausekkeella kuvataan vallan määrää. Rainion mukaan lauseke voidaan nähdä pitävän yleisesti paikkansa, esimerkiksi kahden kadullaliikkujan valta toisiinsa nähden on melko vähäinen, samoin kuin heidän riippuvuutensa toisistaan. Rainion mukaan on kuitenkin tilanteita, jossa Emersonin lauseke ei päde. Esimerkkinä Rainio tuo esiin sen, että vaikka ihminen on riippuvainen ruuasta, tuntuu oudolta ajatella, että ruualla olisi suuri valta ihmiseen. Ongelma voidaan ratkaista sillä, että todetaan ettei aktorin käsitteellä voida kuvata luontoa, jolloin ongelmaksi nousee se, mitä kaikkea aktorin käsitteellä voidaan kuvata. (Rainio 1980:30-31.)

3.2 Väkivalta

Perustuslain mukaan jokaiselle kuuluu oikeus fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen (Suomen Perustuslaki 7 §:n 1 mom.). Yleinen suhtautuminen väkivaltaan on kielteinen, mutta on kuitenkin harhaanjohtavaa väittää, että se olisi paheksuttu tai

tuomittu ilmiö kaikissa muodoissaan. Esimerkkinä laajasti hyväksytystä väkivallasta on poliisin käyttämä väkivalta. Yleisen mielipiteen mukaan poliisi voi, ja poliisin tulee, pidättää kumppaniaan pahoinpidellyt (mies) vastoin hänen tahtoaan, ja oikeuslaitoksen tulee tuomita hänet vankilaan, ilman hänen tahtoaan, mikäli tuomioistuin katsoo sen perustelluksi. (Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006:18).

Suvi Keskinen (2010:243-244) kirjoittaa Käsikirja sukupuoleen -teoksessa sukupuolistuneesta väkivallasta. Keskinen mukaan sukupuolella on yhteys väkivallan tekoihin, mutta myös siihen, miten väkivalta käsitetään ja miten sitä esitetään sekä niihin yhteiskunnallisiin toimiin, joilla väkivaltaan pyritään puuttumaan. Keskinen korostaa, ettei väkivallan sukupuolistuneisuus ole yhtä kuin naisiin kohdistunut väkivalta, vaikka se usein samaistetaan siihen (ks. myös Ronkanen & Näre 2008:21). Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus tarkastelee väkivaltaa yhteydessä sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja valtaan. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen näkökulmasta merkittäviä ovat sukupuolistuneet profiilit jotka rakentuvat väkivallan muotojen, tapahtumapaikkojen, yleisyyksien ja seurauksien pohjalta.

Satu Näre ja Suvi Ronkanen käyttävät käsitettä sukupuolittunut väkivalta. Ronkanen ja Näreen mukaan sukupuolittuneen väkivallan termi kuvaa sukupuolen ja seksuaalisuuden sijaa osana väkivallan rakennetta, osana väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, asenteita ja selitystapoja. (Ronkanen & Näre 2008:21-22.) Keskinen mukaan vaikka niin naisiin kuin miehiinkin kohdistuu väkivaltaa, niin väkivalta ei ole symmetristä. Siinä missä naisiin kohdistuu väkivaltaa erityisesti parisuhteissa, perheissä ja työpaikoilla, on miesten kohtaama väkivalta useimmiten katuväkivaltaa, sekä huvipaikoissa ja pienten (mies)ryhmien sisällä esiintyvää väkivaltaa. Myös WHO:n raportissa kuvataan väkivallan epäsymmetrisyyttä. WHO:N raportin mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivalta, jossa väkivallan tekijä on aviomies tai kumppani, on yksi yleisimpiä naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista. Miehillä tilanne on taas täysin päinvastainen, sillä miehillä on paljon suurempi todennäköisyys joutua vieraan ihmisen tai tuttavan, kuin läheisimpään piiriinsä kuuluvan ihmisen aggression kohteeksi. (Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti 2002:109.) Keskinen mukaan valtaosa kaikista väkivallantekijöistä on miehiä, mutta naisten osuus väkivallan tekijöinä on kuitenkin lisääntynyt viime vuosikymmeninä. (Keskinen 2010:243-244.)

3.3 Lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä

Lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä on väkivallan muoto, joka määritelty vallan ja kontrollin pyörässä (ks. kappale 3.4). Vallan ja kontrollin pyörässä väkivallan muoto on "using children". Oikeudelliset palvelut -projektin tuottamassa suomennoksessa vallan ja kontrollin ympyrästä "using children" on suomennettu lasten käytöksi väkivallan välineenä

(Kaitue, Noponen & Slåen 2007:13). Tässä työssä koin tarpeelliseksi tarkentaa käsitettä kuvaamaan nimenomaan vanhempien välistä väkivaltaa.

Käytettäessä lapsia väkivallan välineenä väkivallan tekijä pyrkii kontrolloimaan tai rankaisemaan uhria eri keinoin (Naisten Linja). Huoltajuus- tai lähestymiskiellot kiistat kärjistyvät usein valtataisteluiksi (Korkeela-Leppälä 2001:31). Vallan ja kontrollin pyörässä kuvataan lasten käyttöä väkivallan välineenä uhrin syyllistämällä ja lasten käyttämisellä viestinviejinä (kuvio 4). Lasten käyttö väkivallan välineenä voi ilmetä lasten vahingoittamisen uhkailulla, uhkailulla lasten huoltajuuden menettämällä, lasten tapaamisten väärinkäytöllä, kielteisten viestien lähettämisenä lasten kautta tai lasten manipulointina toista vanhempaa vastaan. (Lyömätön linja Espoossa).

Parisuhteessa tapahtuva väkivalta ei yleensä pääty suhteen loppumiseen. Erityisesti niissä tilanteissa, joissa pariskunnalla on yhteisiä lapsia, voi väkivaltainen osapuoli jatkaa väkivaltaa käyttämällä lasten tapaamisoikeutta häirintään ja uhkailuun. Toinen mahdollisuus on se, että väkivallan tekijä voi pyrkiä pitämään kumppaninsa suhteessa saamalla hänet tuntemaan itsensä riittämättömäksi vanhemmaksi ja uhkailemalla huoltajuuden menettämällä erotilanteissa. (Kaitue ym. 2007:16.)

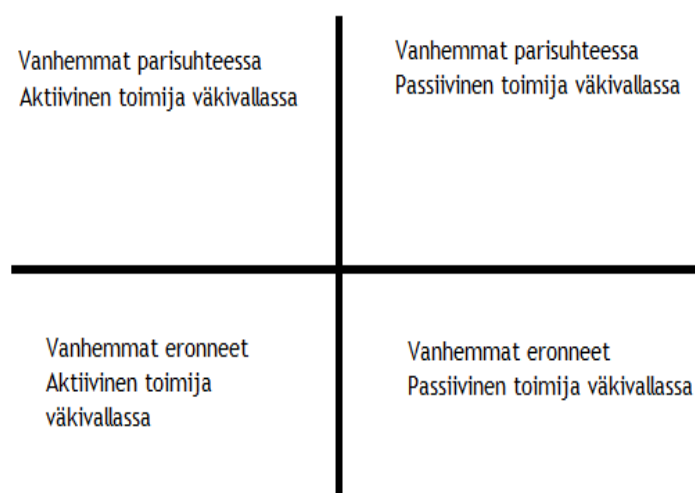
Tilanteet jossa vanhemmat ovat eronneet, mutta tarkkoja sopimuksia esimerkiksi lasten tapaamisesta ei ole tehty, voivat väkivaltaisessa suhteessa olla vaikeita ja mahdollistaa lasten käytön väkivallan välineenä. Tapaava vanhempi voi esimerkiksi omin luvuin noutaa lasta päiväkodista tai koulusta ja palauttaa lapsen omien suunnitelmiansa mukaan, tai pahimmassa tapauksessa jättää palauttamatta. Viranomaiset eivät voi toimia tilanteessa, jossa molemmat vanhemmat ovat lapsen virallisia huoltajia ja lapsen tapaamisesta ei ole oikeudessa vahvistettua sopimusta. (Kaitue ym. 2007:104.)

Lasten käyttö väkivallan välineenä voi liittyä myös taloudelliseen väkivaltaan, joka on yksi niistä väkivallan muodoista, jotka on kuvattu vallan ja kontrollin ympyrässä (kuvio 4). Useimmissa talouksissa perheen taloudellinen toimeentulo heikkenee eron myötä. Yhden huoltajan kotitalouksien taloudellinen asema verrattuna muihin perheisiin on selvästi heikompi. (Juusola 2008:19.)

Aikuisten parisuhde ja heidän sitoutumisensa toisiinsa on lapsille turvallisuuden pohja. Mikäli puoliso on sidottu suhteeseen väkivalloin, on sillä ikävät vaikutukset myös lapseen. Lapset eivät aina pysty ymmärtämään sitä, millä tavoin väkivalta vaikuttaa uhuriin. Lapset eivät myöskään välttämättä kykene näkemään pitkään jatkunutta henkistä väkivaltaa, jolla on voinut olla vaikutus myös väkivallan uhrin kykyyn vastata lasten tarpeisiin. Joskus lasten onkin loogisempaa ja helpompaa sitoutua väkivallan väärinkäyttäjän puolelle. Väkivallantekijä voi

vähentää lasten lojaliteetin varjolla omaa syyllisyyttään. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003:13.)

Seuraavaksi esitän opinnäytetyössäni käyttämäni teoriaan perustuvan nelikentän, jossa kuvaan lasten käyttöä vanhempien välisen väkivallan välineenä. Nelikenttään olen erotellut lapsen aseman joko aktiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa tai passiivisena toimijana väkivallassa. Lisäksi nelikenttään on eritelty lasten käyttö väkivallan välineenä silloin kun vanhemmat ovat parisuhteessa ja silloin kun vanhemmat ovat eronneet. Vanhempien ero ei tässä yhteydessä tarkoita lopullista eroa, vaan sitä, etteivät vanhemmat ole väkivallan tapahtumahetkellä yhdessä, kuten esimerkiksi väkivallan uhrin ollessa turvakodissa.

Kuvio 3. Alustava Lapset väkivallan välineenä -nelikenttä

Yllä olevaan nelikenttään on vahvasti vaikuttanut Auli Ojurin (2004:108-114) määritelmä lasten erilaisista rooleista perhe- ja lähisuhdeväkivallan piirissä. Ojurin mukaan lapsi voi väkivallassa toisaalta olla aktiivinen tekijä, esimerkiksi toimiessaan viestinviejänä vanhempien välillä. Toisaalta lapsi voi tiedostamattaan tai tahtomattaan joutua passiiviseksi väkivallan välineeksi, kuten esimerkiksi tilanteissa, jossa väkivallantekijä käyttää lasta syyllistääkseen toista vanhempaa huonosta vanhemmuudesta, tai uhkaillessaan lasten menettämisen erotilanteessa. Ojuri havaitsi tutkimuksessaan, joka käsitteli

parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilannetta ja selviytymistä, että väkivallan vaikutuspiirissä olleista lapsista puhuttiin neljällä eri tavalla. Lapsia saatettiin pitää perhesalaisuuden ylläpitäjinä, perheen koossa pitäjänä, uhkailun ja syyllistämisen välineenä tai äidin muutostarpeen herättäjänä ja selviytymisen tukijana. Lapset ovat siis tiedostamattaan perheväkivallassa sekä erilaisia vaikuttajia, että myös päämäärätietoisia toimijoita. Tarja Pösön mukaan lapsen huomioonottaminen väkivaltaisten suhteiden aktiivisena osapuolena (näkijänä, kokijana ja toimijana) on vaikeaa, ja usein lapsia tarkastellaankin aikuisten, lapsen vanhempien, kautta (Pösö 2001:9).

Ojuriin käsitteli tutkimuksessaan väkivaltaa parisuhteessaan kokeneiden naisten selviytymisprosessia. Tutkimuksen aineiston naisten sidokset perheeseen ja parisuhteeseen oli vahva, johtuen naisten sisäistämästä perinteisen ydinperheen normista. Ojuri kuvaa ydinperheen olleen heille myytti ja mittari, jonka mukaan he määrittivät oman normaaliutensa ja kelpoisuutensa. Naisten oma yksilöllinen minä oli liennut osaksi kollektiivista minää, tavoitteena oli elää ja taistella perheenä ja perheen yhdessä pysymisen puolesta. Väkivallan uhka ja läsnäolo sai naisen tiukasti valvomaan muiden kuin omien tarpeiden toteutumista. Naisen oma erillisuus ja itseys unohtui ja pakotettiin unohtumaan miehen miellyttämisen ja lasten turvallisuuden huolehtimisen myötä. (Ojuri 2004:96.)

Perheissä jossa väkivaltaa on, ei väkivalta välttämättä lopu eroon ja monia lapsia ja nuoria käytetään vallan ja kontrollin välineenä vielä eron jälkeen. Väkivallan tekijä voi hankaloittaa perheen elämää monin tavoin vielä parisuhteen päätyttyäkin, esimerkiksi kieltäytymällä muuttamasta pois yhteisestä kodista ja hallitsemalla yhteistä omaisuutta ennen virallista omaisuudenjakoa. Eron vuoksi uhrin taloudellinen tilanne huononee yleensä huomattavasti. (Hannonen 2001:87.)

3.4 Väkivallan muodot

WHO:n raportissa eritellään fyysinen, psyykinen eli henkinen ja seksuaalinen väkivalta. Raportin mukaan tutkimustulokset viittaavat siihen, että fyysiseen väkivaltaan liittyy usein myös henkinen väkivalta ja yhdessä kolmasosassa tai jopa yli puolessa tapauksista seksuaalinen väkivalta. (Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti 2002:112.) Väkivallan tekijä käyttää väkivallan eri muotoja usein rinnakkain pyrkien eri keinoin hallitsemaan uhriaan (Naisten linja).

Tässä opinnäytetyössä käytän väkivallan muotojen erittelyssä vallan ja kontrollin pyörää, joka jakaa väkivallan kahdeksaan osaan. Edellisessä kappaleessa on käsitelty lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä, joka on yksi vallan ja kontrollin pyörässä (Kuvio 4.)

määritelty väkivallan muoto. Vallan ja kontrollin pyörä on kehitetty 1980-luvulla Yhdysvaltojen Minnesotan Duluthissa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kokemusten perusteella. Sen kehittivät Domestic Abuse Intervention Projectin (DAIP) työntekijät, jotka halusivat luoda tavan, jolla he voivat kuvata ja erotella väkivallan eri muotoja väkivallan uhreille, tekijöille, osallisille, rikosoikeudellisen käsittelyn eri ammattilaisille, sekä suurelle yleisölle. (Wheel Gallery.) Domestic Abuse Intervention -projektin mukaan fyysinen väkivalta ei ole koskaan yksittäinen erillinen tapahtuma, vaan osa sitä käyttäytymistä, jota väkivallantekijät kohdistavan uhriinsa (Sterne & Poole 2010:15). DAIP:n työntekijät ovat luoneet vallan ja kontrollin pyörän väkivaltaa kokeneiden naisten kertomusten perusteella, ja nykyään malli on käännetty yli neljällekymmenelle eri kielelle (Wheel Gallery).

DOMESTIC ABUSE INTERVENTION PROJECT

202 East Superior Street
Duluth, Minnesota 55802
218-722-2781
www.duluth-model.org

Kuvio 4. Vallan ja kontrollin pyörä (Wheel Gallery)

Tässä opinnäytetyössä tulen nostamaan joitakin väkivallan muotoja tarkemmin esiin kuin toisia. Koska lasten käyttö väkivallan välineenä on käsitelty jo kappaleessa 3.3, sitä ei enää tässä kohtaa tarkemmin käsitellä. Tulen seuraavaksi käsittelemään fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, jotka ovat vallan ja kontrollin pyörässäkin yhdistetty niin, että ne muodostavat pyörän kehän. Sen jälkeen tulen käsittelemään henkistä väkivaltaa, joka mielestäni usein

fyysisen väkivallan jälkeen helpoiten muista väkivallan muodoista mielletään väkivallaksi. Lopuksi tuon ilmi muut vallan ja kontrollin pyörässä esiintyvät väkivallan muodot.

3.4.1 Fyysinen ja seksuaalinen väkivalta

Fyysinen väkivalta toimii vallan ja kontrollin ympyrän kehyksenä. Se on aina rikos. Fyysinen väkivalta aikaansaa pelon ilmapiirin jossa uusien väkivaltatilanteiden synnyn uhka on alati läsnä. Fyysinen väkivalta voi ilmetä tönimisenä, tuuppimisena, hiuksista repimisenä, kiinnipitämisena, liikkumisen estämisenä, lyöntinä kädellä, teräaseella tai muulla esineellä, potkimisena tai kuristamisena. (Kaitue ym. 2007:13.) Väkivaltaa ja sen uhkaa kokeneille naisille ja väkivallan uhrien läheisille suunnatun Naisten linjan verkkosivujen mukaan fyysinen väkivalta voi edellä jo mainittujen lisäksi olla esimerkiksi sylkemistä, raapimista, puremista, tarttumista, ravistelua, työntämistä, kahlitsemista, heittäjä, vääntämistä tai polttamista. (Naisten Linja.) Myös kemiallinen väkivalta on osa fyysistä väkivaltaa. Kemiallisessa väkivallassa uhrille annetaan lääkkeitä tai päihteitä esimerkiksi nukuttamistarkoituksessa. Vielä voidaan erotella aktiivinen ja passiivinen kemiallinen väkivalta. Aktiivinen väkivalta tarkoittaa niitä tilanteita, missä esimerkiksi laitospotilaita tai lapsia lääkitään liikaa tai huumataan heidän tarpeettomaksi rauhoittamiseksi. Passiivinen väkivalta taas tarkoittaa tarpeellisten lääkkeiden antamatta jättämistä. (Sinkkonen 2009:19-20.)

Seksuaalinen väkivalta on alkuperäisessä vallan ja kontrollin pyörässä sijoitettu kehälle yhdessä fyysisen väkivallan kanssa (ks. liite 1.). Fyysiseen väkivaltaan usein liittyy, tai fyysinen väkivalta saattaa kulminoitua, seksiin pakottamiseen tai raiskaukseen. Myös kaikenlainen seksuaalinen koskettelu ja huomio, jota henkilö ei halua on seksuaalista väkivaltaa. Parisuhteeseen liittyvä seksuaalinen väkivalta on tuhoisimpia ja nöyryyttävimpiä väkivallan muotoja. (Perttu, Mononen-Mikkilä, Rauhala & Särkkälä. 2000:9.)

3.4.2 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta voi ilmetä jatkuvana sanallisena väkivaltana, mykkäkouluna, huutamisena ja nimittelynä tai sanattomana uhkana. Se voi myös olla uhrin seurailemisesta, häirintää ja sanallista uhkailua. Myös uhrille kuuluvien tavaroiden ja esineiden tuhoaminen ja julmuus uhrin lemmikkejä kohtaan on henkisen väkivallan käyttöä. (Perttu ym. 2000:9.) Henkisen väkivallan käytöllä väkivallan tekijä pyrkii murentamaan uhrin luottamusta omaan itseensä, omiin tuntemuksiinsa ja omaan käsityskykyynsä. Henkinen väkivalta voi alkaa huomaamattomasti, ja se voi olla sanallista tai sanatonta. Kaikkien muiden väkivallan muotojen voidaan katsoa aina sisältävän myös henkistä väkivaltaa. (Naisten Linja.)

Käytännössä henkinen väkivalta voi olla sanallista väkivaltaa tai nöyryyttämistä joko kahden kesken tai muiden edessä. Henkiseen väkivaltaan, ja väkivaltaan yleensäkin liittyy olennaisesti halu kontrolloida toista. Myös esimerkiksi kännykän tai tietokoneen avulla voidaan pyrkiä toteuttamaan kontrollointia. Myös väkivallalla tai vahingolla uhkaaminen on henkistä väkivaltaa. Uhrin lisäksi väkivallan tekijä voi uhkailla vahingoittaa uhrin läheisiä, tai uhata tappaa itsensä. Uhkausten ei aina välttämättä tarvitse olla sanallisia, vaan ne voivat myös tulla ilmi tekoina. (Naisten Linja.)

Bobbie K. Burksin mukaan henkistä väkivaltaa pidetään yleisesti kaikkein vahingollisimpana parisuhteessa tapahtuvan väkivallan muotona. Henkinen väkivalta on Burksin mukaan myös vaikeinta tunnistaa ja todistaa, ja sitä on lähes mahdoton käyttää parisuhdeväkivallan perusteena rikosoikeudellisessa käsittelyssä. (Burks 2006: 15.)

3.4.3 Muut väkivallan muodot

Vallan ja kontrollin pyörään on siis eritelty kahdeksan eri sektoria joita kiertää fyysisen ja seksuaalisen väkivallan luoma kehä. Kehän lisäksi on tähän mennessä kahdeksasta väkivallan sektorista käsitelty kaksi, henkinen väkivalta ja lapset väkivallan välineenä. Näiden lisäksi on määritelty vielä kuusi väkivallan muotoa. Olen opinnäytetyössäni käyttänyt alkuperäistä englanninkielistä vallan ja kontrollin pyörää. Tässä kappaleessa hyödynnän Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden oikeudelliset palvelut -projektissa tuotettua suomennosta vallan ja kontrollin pyörästä (Kaitue ym. 2007:13).

Pelottelu (using intimidation) näyttäytyy ilmein elein teoin pelotteluna, esineiden rikkomisena ja toisen omaisuuden rikkomisena. Valta-aseman käyttäminen (using male privilege) taas tarkoittaa sitä kun väkivallan tekijä pitää puolisoaan palvelijan asemassa, tekee itse kaikki tärkeät päätökset ja ei osallistu kotitöihin. Eristämisellä (using isolation) tarkoitetaan toisen menojen, tekojen ja tapaamisten kontrollointia ja toisen kodin ulkopuoliseen elämään osallistumisen hankaloittamista. Käyttäytymistään tekijä voi puolustella mustasukkaisuudella. Vähättely, kieltäminen ja syyttäminen (using minimizing, denying and blaming) näkyy oman käyttäytymisen ja toisen huolen vähättelynä, oman toiminnan vääryyden kieltämisenä ja vastuun siirtämisenä toiselle. Taloudellisella vallan käytöllä (using economic abuse) tarkoitetaan toisen työssäkäyntimahdollisuuksien vaikeuttamista, rahattomuudella hallitsemista ja taloudellisten päätösten yksin tekemistä. Pakottaminen ja uhkailu (using coercion and threats) määritellään olevan toisen tai itsensä vahingoittamisen uhkailua sekä uhkauksien toteuttamista. Pakottaminen ja uhkailu voi olla

myös sitä, kun väkivallantekijä painostaa uhrin luopumaan rikosilmoitusten teosta. (Wheel Gallery, Kaitue ym. 2007:13).

4 Perhe- ja lähisuhdeväkivalta

Läheisten ihmisten tekemä väkivalta kohdistuu nykyisen tutkimustiedon mukaan useammin naisiin kuin miehiin. Toisin kuin useissa muissa maissa, Suomessa käytetään yleensä sukupuolineutraaleja termejä kuvaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. (Kaitue ym. 2007:12.) Tässä opinnäytetyössäni käytän perhe- ja lähisuhdeväkivallan käsitettä, jota myös Ensi- ja turvakotien liiton toimitusjohtaja Marita Ruohonen (2006:8) on käyttänyt teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta - Auttamisen käytäntöjä. Ruohosen mukaan käsitteenä perhe- ja lähisuhdeväkivalta mahdollistaa väkivallan kuvaamista laajana ilmiönä, jossa väkivallan tekijä voi olla kuka tahansa perheen jäsen, ja väkivalta voi kohdistua keneen tahansa perheen jäsenistä.

Tuula Korkeela-Leppälä käyttää käsitettä perheväkivalta kuvaamaan parisuhteessa vanhempien välillä käytävää fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa, joka joissakin perheissä voi kohdistua myös lapsiin. Korkeela-Leppälän mukaan perheväkivalta-käsite kuvaa vanhempien välisen väkivallan vahingollisuutta myös lapsiin, vaikka he eivät olisikaan osallisina varsinaisiin väkivallan tapahtumiin. (Korkeela-Leppälä 2001:31.) Perheväkivallan katsotaan kuvaavan ydinperheeseen kuuluvien jäsenten välistä väkivaltaa, kun taas lähisuhdeväkivalta määritellään laajemmaksi käsitteeksi joka käsittää väkivallan myös muissa lähisuhteissa, seurustelusuhteissa sekä aikaisemmin seurustelu- ja perhesuhteissa olleiden välillä (Säävälä, Pohjoisvirta, Keinänen & Salonen 2006:14). Toisaalta, Síren, Kivivuori, Kääriäinen ja Aaltonen määrittelevät perheväkivallan niin, että myös entisten puolisoitten tekemä väkivalta on perheväkivaltaa, ja lähisuhdeväkivaltaa on muiden keskenään tuttujen välinen väkivalta. Tämän määritelmän mukaan myös vakituisen seurustelukumppanin tekemä väkivalta on lähisuhdeväkivaltaa. (Síren ym. 2007:10.)

Terhi Laine (2005:18) käyttää teoksessaan Turvakotityön käytännöt - asiantuntijuus ja sukupuolen merkitys käsitettä parisuhdeväkivalta, sillä hän keskittyy teoksessaan parisuhteessa tapahtuvaa miehen ja naisen väliseen väkivaltaan, joka johtaa turvakotiasiakkuuteen. Tässä opinnäytetyössä tarkoitan perhe- ja lähisuhdeväkivallan käsitteellä väkivaltaa, jonka tekijä on, tai on ollut perhesuhteessa väkivallan uhrin kanssa. Säävälän ym. tapaan määrittelen, ettei entisten puolisoitten tekemä väkivalta ole perheväkivaltaa, vaan lähisuhdeväkivaltaa.

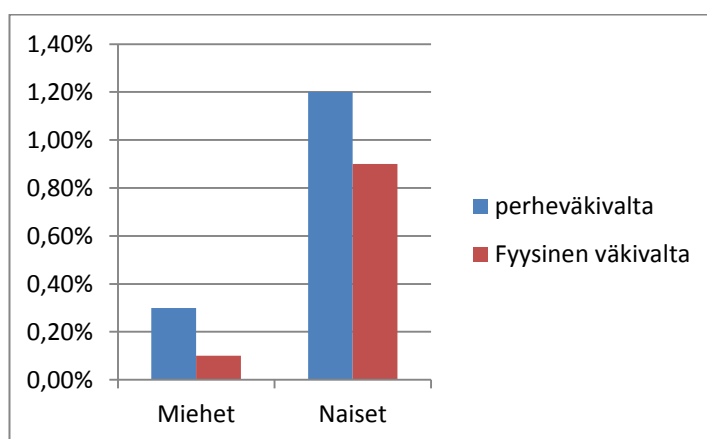
Tässä opinnäytetyössä on keskeistä vanhempien välinen väkivalta, jonka välineenä lapset ovat (kappale 3.3). Lasten käyttö väkivallan välineenä voi jatkua vielä perhesuhteiden katkettuaakin, joten sitä ei voida kuvata vain perheväkivallan käsitteellä. Parisuhdeväkivalta-käsitteellä voitaisiin kuvata väkivaltaa, joka kohdistuu niin nykyiseen kuin entiseenkin seurustelukumppaniin, mutta koska tarkoitus on tutkia väkivaltaa jossa lapsia käytetään sen välineenä, on mielestäni perhe- ja lähisuhdeväkivallan käsite aihetta parhaiten kuvaava.

Perhesuhteet eroavat muista ihmissuhteista siinä, että ne perustuvat usein sukulaisuuteen tai laillisiin sopimuksiin, ja ne ovat yhteisön normeihin säänneltyjä. Perhesuhteissa pidetään usein yllä kulusseja ja läheskään kaikkea sitä, mitä perhepiirissä tapahtuu, ei näytetä ulospäin. Myös väkivalta kätketään kodin seinien sisäpuolelle. (Rönkä & Kinnunen 2002:6-7, Sterne & Poole 2010:12.) Perheissä ja lähisuhteissa tapahtuva väkivalta perustuu epätasa-arvoon, jossa tekijä pyrkii alistamaan läheistään kontrolloimalla hänen elämäänsä (Kaitue ym. 2007:12). Kontrollin myötä perheissä jossa väkivaltaa tapahtuu, muuttuu koko perheen toiminta ajan myötä vastaamaan väkivallantekijän todellisuutta (Huhtalo ym. 2003:9). Perhe- ja lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan kaikkea perheessä ja lähisuhteessa tapahtuvaa käyttäytymistä joka aiheuttaa fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista vahinkoa suhteen osapuolille (Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti 2002:109).

Väkivalta on väkivaltaisissa suhteissa usein syklittäistä eli kausittaista. Tämä tarkoittaa sitä, että väkivallan tekojen välillä saattaa olla pitkiäkin aikoja jolloin väkivallan tekijä on rakastava ja hellä. Tyypillisesti väkivalta alkaa vähitellen toistuen, säännöllistyen ja raaistuen ajan myötä. (Naisten Linja, Sterne & Poole 2010:14.) Yleensä ennen fyysistä väkivallantekoa väkivalta saattaa ilmetä sanallisena väkivaltana ja uhkailuna. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ytimenä on vallan ja kontrollin käyttö. Väkivallan tekijä pelottelee perheenjäseniä ja on väkivaltainen saadakseen muun perheen helpommin noudattamaan omaa tahtoaan ja saavuttaakseen täydellisen kontrollin perheeseensä. Tämä vaikuttaa niin aikuisten väliseen vuorovaikutukseen, kuin myös aikuisten ja lasten vuorovaikutussuhteeseen, sekä lasten vuorovaikutukseen keskenään. (Sterne & Poole 2010:14.)

Niissä perheissä, jossa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa on, suurin perhe- ja lähisuhdeväkivallan tekojen riski on yleensä erotilanteessa, kun väkivallantekijä huomaa menettävänsä otettaan uhristaan. Tilanteissa jossa väkivallan tekijällä ja uhrilla on lapsia, voi väkivalta tai sen uhka jatkua vielä pitkään eron jälkeenkin. Jopa sellaisissa tilanteissa, jossa uhri on salannut uuden osoitteensa, on pelko löytymisestä ja väkivallan jatkumisesta alati läsnä. Muu eron jälkeinen väkivalta ja sen uhka liittyy yleensä lasten tapaamisiin, ja lapsille nämä tapaamiset voivatkin olla erittäin kuormaavia. (Sterne & Poole 2010:15.)

Vuonna 2006 tehdyn uhritutkimuksen (taulukko 1.) mukaan naisista 1,2 prosenttia on kokenut perheväkivaltaa. Kaikista naisista 0,9 prosenttia on kokenut fyysistä väkivaltaa. Miehistä perheväkivaltaa on kokenut uhritutkimuksen mukaan 0,3 prosenttia, ja kaikista miehistä 0,1 prosenttia fyysistä väkivaltaa. Uhritutkimus on aikaisemmin toteutettu kuusi kertaa, ensimmäisen kerran vuonna 1980. Perheväkivaltaa kokeneiden naisten osuus on uhritutkimuksien mukaan vuodesta 1980 lähtien ollut laskussa. Miesten kokema perheväkivalta lisääntyi vuosina 1980-1997, mutta on sen jälkeen vähentynyt. Naisiin kohdistuneesta perheväkivallasta 82 prosenttia oli nykyisen tai entisen kumppanin tekemää väkivaltaa. (Síren ym. 2007:10-11.)

Taulukko 1. Miesten ja naisten kokema perheväkivalta vuonna 2006 (Síren ym. 2007:11)

Perinteisessä mielessä väkivalta on sosiaalinen ongelma, joka aiheuttaa niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin terveyteen liittyviä ongelmia, ja joka työllistää toisinaan myös poliisia ja tuomioistuinlaitosta. Sosiaalityössä perhe- ja lähisuhdeväkivalta antaa aihetta monenkaltaisille auttamis- ja tukitoimenpiteille. Väkivallan uhrin suojaamisen ja tekijän kohtaamisen lisäksi väkivaltaan liittyviin auttamis- ja tukitoimiin voi liittyä päihdepalveluja, lastensuojeluun, lasten huoltoon ja elatukseen liittyviä toimia, sekä asumiseen liittyviä palveluja. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kohtaamisen dilemmana voidaan nähdä tasapainottelu neutraalin avun ja tuen antamisen ja toisaalta moraalisen kannanoton välillä. Dilemma voi näkyä niin, perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa saatetaan helposti pitää osana parisuhteen vuorovaikutusproblematiikkaa, jolloin väkivallan käyttö voidaan nähdä jopa hyväksyttävänä. (Nyqvist 2001:10.)

Tilastokeskuksen uhritutkimuksien yksi yleisimmistä naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista oli perheessä tapahtuva väkivalta (Keskinen 2010: 244). Toisaalta taas, Emmi Lattu (2008:171) kertoo että tekeillä olevan väitöskirjatutkimuksensa aineistossa yleisin naisten tekemän väkivallan muodoista oli parisuhteessa tehty väkivalta. Opinnäytetyössäni käsittelen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa tietoisena siinä vaikuttavista sukupuolieroista kuitenkin haluamatta

korostaa sitä turhaan. Tuula Korkeela-Leppälän (2001:31) mukaan se, että perhe- ja lähisuhdeväkivalta näyttäytyy yleensä varsin miehisenä ongelmana, johtuu osaltaan väkivallan määrittelyn tavoista. Miesten käyttämä väkivalta on useammin fyysistä kuin naisten käyttämä väkivalta, ja miesten käyttämä väkivalta on näin ollen helpommin todennettavissa fyysisten jälkien perusteella. Psykkisen väkivallan määrittely ja rajanveto on fyysisen väkivallan määrittelyä vaikeampaa.

Termeinä lähisuhdeväkivalta ja perheväkivalta sisältävät ajatuksen suhteen toimimisesta väkivallan tapahtumapaikkana. Suhde ei ole väkivallan aiheuttaja, vaan se tuo sen esille toimien näyttämönä yksilön vaikeudelle olla vuorovaikutuksessa toisiin. (Jolkkonen 2002:24.) Väkivaltaa ei kuitenkaan tule pitää vuorovaikutusongelmana, tai tunteiden ilmaisun keinona, vaan voimankäyttöön perustuvana vallankäyttönä. Jo yksittäinen lyönti voi luoda uhkaan ja kontrolliin perustuvan pelon ilmapiirin, jota voi ylläpitää pieninkin vihjauksin. Miesten ja naisten väkivaltaisuuden keskeisenä erona on fyysisen voiman ero, joka asettaa naisen pelkääjän, uhrin, asemaan. (Holma, Laitila, Wahlström & Sveins 2005:31.)

Radikaalifeministisessä väkivaltatutkimuksessa väkivalta nähdään ilmauksena sukupuolten välisestä valtasuhteesta yhteiskunnassa sekä tuon valtasuhteen uusintamisen muodoksi (Keskinen 2005:25). Suvi Keskinen (2005:25) viittaa teoksessaan *Perheammattilaiset ja väkivalta*-työn ristiriidat Tongiin (1989), jonka mukaan radikaalifeminismi kuuluu niin sanotun toiseen aallon feminismiin varhaisiin suuntauksiin. Toisen aallon feminismi ajoittuu 1970- ja 1980-luvuille. Keskinen viittaa myös Maynardiin ja Winniin (1997:176-178), joiden mukaan radikaalifeminismi kytkeytyi kiinteästi väkivaltatutkimuksen kehittymiseen ja toisaalta miehisestä väkivallan käsityksestä muodostui keskeiseksi radikaalifeministisessä ajattelutavassa. Miehisestä väkivalta on radikaalifeministisen lähestymistavan mukaan mekanismi, jonka avulla miehet ryhmänä ja yksittäisinä henkilöinä voivat kontrolloida naisia, ja pitää yllä valta-asemaansa. Radikaalifeministit lähestyvät valtaa patriarkaatin käsitteen kautta, joka viittaa yhteiskunnassa ilmenevään rakenteelliseen naisten alistamiseen, sekä myös yksittäisten miesten patriarkaaliseen valtaan, joka voi ilmetä esimerkiksi perheissä. (Keskinen 2005:26.)

Perhe- ja lähisuhdeväkivallassa ei yleensä ole kyse yksittäisistä fyysisen väkivallan teoista, vaan fyysisen väkivallan, ja muiden (väki)vallan muotojen käytön kautta syntyneestä valtasuhteiden epäsymmetriasta. Mitä enemmän väkivaltaa ja muita vallan taktiikoita käytetään parisuhteessa, sitä vaikeampaa voi valtasuhteiden muuttaminen olla. Mikäli valtasuhteiden vaihtelu ei ole mahdollista, tai valtasuhteet asettuvat jatkuvasti epätasapainoon, voidaan tilannetta kuvata lukkiutumisen valtasuhteiden käsitteellä. Valtasuhteiden lukkiutumisen taso vaikuttaa siihen, minkä asteisia vastarinnan mahdollisuuksia ja toimijuuden muotoja perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrilla on käytössään.

Mitä lukkiutuneempia valtasuhteet ovat, sitä kapeammaksi jää uhrin toimijuuden tila. (Keskinen 2005: 45-48.)

Parisuhteissa esiintyvässä väkivallassa ja seksuaalisessa väkivallassa on usein keskeistä vallankäyttö, toisen osapuolen alistaminen ja nöyryyttäminen. Tutkittaessa miehiä, jotka ovat käyttäneet väkivaltaa parisuhteessa, on havaittu väkivallantilanteiden liittyvän usein hallinnan pyrkimykseen, naisen seksuaalisuuden kontrollointiin ja miehisyuden esittämiseen. (Keskinen 2010: 247). Leo Nyqvistin (2001:131-132) tutkimuksessa Väkivaltainen parisuhde, asiakuus ja muutos väkivaltaa parisuhteessaan tehneiden miesten väkivaltakuvaukset liittyivät useimmiten riidoista johtuviin maltin menettämisiin. Nyqvistin mukaan miehet saattoivat tällöin kokea väkivallan itsensä ja puolisonsa välisenä valtataisteluna. Miehet saattoivat näin pyrkiä oikeuttamaan väkivallantekojaan, katsoen naispuolisten kumppaniensa omaavan enemmän muita edellytyksiä sanomansa perille viemiseen. Väkivaltaa edeltäneet tilanteet olivat nöyryyttäviä ja uhka väkivallantekijän miehisyyttä kohtaan, ja väkivallan koettiin olevan ainoa keino päästä yksimielisyyteen puolison kanssa.

Pekka Jolkkosen (2002:24-25) mukaan tyypillisissä väkivaltaan johtaneissa tilanteissa väkivallantekijät pyrkivät yhteiseen totuuteen ristiriidan luonteesta. Väkivallan tekijän kiihkeä pyrkimys oikean ratkaisun löytämiseksi johtaa toisen mielipiteen vääräksi todistamiseen, vähättelyyn ja pahimmassa tapauksessa väkivaltaan. Kuitenkin, vaikka Nyqvist ja Jolkkonen tuovat esiin itsehillinnän puutteen yhtenä väkivaltaan johtaneista tekijöistä, toteavat Abigail Sterne ja Liz Poole (2010:15), että eri tutkijoiden ja uhrien mukaan väkivallantekijät tiedostavat hyvin tekonsa väkivaltatilanteissa ja hallitsevan käyttäytymistään äärimmäisen hyvin sen sijaan että menettäisivät itsensä ja käyttäytymisensä hallinnan. Myös Naisten linja verkkosivujen mukaan fyysinen väkivalta ei ole aina niin spontaania ja hallitsematonta kuin luullaan. Esimerkiksi se, että väkivallantekijät usein suuntavat pahoinpitelynsä niin, että pahoinpitelyn jäljet peittyvät vaatteiden alle kuvastaa osaltaan väkivallantekijöiden itsehillintää ja kontrollia väkivaltatilanteissa. (Naisten Linja.)

4.1 Perheen sisäisestä asiasta julkisuuteen

Vuonna 1993 Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokous antoi julistuksen naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi, edellyttäen valtioiden tuomitsevan naisiin kohdistuvan väkivallan ja ryhtymään toimenpiteisiin sukupuolittuneen väkivallan, jolla tarkoitettaneen tässä yhteydessä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, estämiseksi. Vuonna 1995 Pekingissä järjestetyssä YK:n neljännen maailmankonferenssin loppuasiakirjassa veloitettiin hallituksia estämään kaikki naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta. Naisiin kohdistuvan väkivallan todettiin olevan ihmisoikeusrikkomus ja sen taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä

kustannuksia niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin korostettiin. (Sisäasianministeriö 2001.) Suomen rikoslain uudistus vuonna 1995 kuvaa asennemuutosta perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kohtaan. Rikoslain uudistuksen myötä pahoinpitelystä yksityisellä paikalla tuli virallisen syytteen alainen rikos, jolloin se ei lain puitteissa ollut perheen sisäinen asia. (Partanen & Holma 2002:189.) Suomessa tärkeä uudistus perheväkivallan kriminalisoimisen kannalta on vuonna 1999 voimaan astunut laki lähestymiskiellosta (Ojuri 2004:11). Lähestymiskielto voidaan määrätä henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai tällaisen rikoksen uhan tai muun vakavaluontoisen häirinnän torjumiseksi. Mikäli uhatuksi itsensä tunteva henkilö ja henkilö jota vastaan lähestymiskieltoa pyydetään asuvat vakituisesti samassa osoitteessa, voidaan määrätä niin sanottu perheen sisäinen lähestymiskielto. (Laki lähestymiskiellosta 1§.) Ennen vuotta 2005 lähestymiskieltoa ei voitu määrätä vakituisesti samassa osoitteessa asuvien henkilöiden väliseksi. Vuonna 2005 tehty muutos lainsäädäntöön on yhteiskunnallinen kannanotto siitä, ettei perheen yksityisyydessä tapahtuva väkivalta ole perheen sisäinen asia, vaan lainvastainen teko, johon yhteiskunnan on puututtava. (Ojuri 2004:12.)

4.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tutkiminen ja väkivaltatyön kehitys Suomessa

Ennen 1990-luvun puoliväliä kotona ja parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on tutkittu Suomessa varsin vähän, joskin joitakin suomenkielisiä julkaisuja on ilmestynyt jo 1970- ja 1980-luvuilla, esimerkiksi Teuvo Peltoniemen Perheväkivalta-teos vuodelta 1984 ja 1978 julkaistu Väkivalta avioliitossa, tekijöinä Sirkka Germaini, Kari Mattila, Marja-Liisa Polkunen Gartz ja Christina Törnroth. Muissa Pohjoismaissa, useissa Euroopan maissa ja USA:ssa väkivallan, sukupuolen ja läheisten suhteiden tutkimuksella on jo pidempi historia, ja osaltaan kansainvälisen painostuksen ja julkisten nuhteiden myötävaikutuksesta myös Suomessa siihen alettiin 90-luvun loppupuolella kiinnittää entistä enemmän huomiota. Se, että perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan ei pitkään kiinnitetty kovin suurta huomiota ei kuitenkaan johdu siitä, että se olisi täällä vähäisempää tai aiheuttaisi lievempiä vaurioita kuin muualla. (Husso 2003:14-16.)

1990-luvun yhteiskunnallisen keskustelun myötä käynnistettiin lukuisia erilaisia väkivallan eri osapuolille suunnattuja palveluja kuten esimerkiksi Lyömätön Linja 1993 ja Raiskaustukikeskus Tukinainen vuonna 1994 (Piispa & Heiskanen 2006:1). Marita Husso on vuonna 1996 julkaissut viidestä julkaistuista artikkelista koostuvan lisensoitettua Lyötyjen mu(i)stelmaa, joka pohti parisuhdeväkivaltaa sekä yhteiskunnallisena kysymyksenä, että kokemuksellisenä prosessina. Vuonna 2003 Husolta on ilmestynyt väitöskirja nimeltään Parisuhdeväkivalta - Lyötyjen aika ja tila. Väitöskirjan tehtävä on Husson mukaan hahmottaa niitä tekijöitä, jotka kiinnittävät parisuhdeväkivallan kohteena olleita naisia parisuhteisiin.

Lisäksi Husson tavoitteena on ollut selvittää mitkä seikat vaikeuttavat parisuhdeväkivallasta ja sen kohteena olemisen kokemuksista puhumista, väkivaltaan puuttumista sekä sen kohteena olleiden naisten auttamista ja ymmärtämistä korottaen samalla avun hakemisen kynnystä. (Husso 2003: 12,20.)

Stakesissa toimi vuosina 1998-2002 Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke, jonka tehtävä oli tiedon välitys, koulutuksen tarjoaminen väkivaltatyötä tekeville ja väkivallan kohteeksi joutuneiden tukipalveluiden kehittäminen. (Piispa & Heiskanen 2006:1.) Vuonna 1998 Markku Heiskanen ja Minna Piispa toteuttivat Usko, toivo, haku- kyselytutkimuksen miesten naisille tekemästä väkivallasta, jonka mukaan naisiin kohdistuneista henkirikoksista noin puolet on heidän puolisonsa tekemiä. Lisäksi törkeistä pahoinpitelyistä noin neljäkymmentä prosenttia on puolison tekemiä. Heiskanen ja Piispan kyselytutkimuksen mukaan eniten väkivallan kohteena olemisen kokemuksia on nuorehkoilla, koulutetuilla hyvin ansaitsevilla ja pääkaupunkiseudulla asuvilla naisilla. (Heiskanen & Piispa 1998:5.) Heiskanen ja Piispan (2000) tutkimuksessa, joka kartoitti naisiin kohdistuvan väkivallan kustannuksia, arvioitiin väkivallan välittömien ja välillisten kustannusten nousevan vuositasolla jopa lähelle miljardia markkaa (noin 170 miljoona euroa). (Piispa & Heiskanen 2000:5.)

4.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan osapuolet

Toisen tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksen (kappale 5) avulla on tarkoitus tutkia mahdollisuuksia vaikuttaa lasten käyttöön vanhempien välisen väkivallan välineenä turvakodin ohjaajatyön näkökulmasta. Tämän vuoksi tulen tässä kappaleessa käsittelemään perhe- ja lähisuhdeväkivallan kolmea osapuolta, väkivallan tekijää, väkivallan uhria, sekä lasta. Tässä opinnäytetyössä tarkastelen perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa yhden väkivallan muodon kautta, jossa lapsi on keskeinen osapuoli. Tämän vuoksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan kolmanneksi osapuoleksi on määritelty lapsi, vaikka käytännössä väkivallan kolmantena osapuolena voi mielestäni olla kuka tahansa henkilö, jolla on jonkinlainen yhteys väkivaltasuhteeseen. Näitä kolmea väkivallan osapuolta on tarkoitus kuvata vanhempien välisen väkivallan, jossa lasta käytetään väkivallan välineenä, kautta.

4.3.1 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhri

Mikäli väkivallan tekijä on saanut uhrin tuntemaan itsensä riittämättömäksi vanhemmaksi ja pelkäämään erotilanteessa huoltajuutensa menetystä, on hänen kanssaan hyvä käydä läpi hänen pelkojaan, jolloin voidaan kertoa faktatietoja esimerkiksi lapsen huoltajuuteen,

eroproessiin tai omaisuuden jakoon liittyen. Väkivaltaiselta puolisolta saamiensa vääristettyjen tietojen sijaan oikeiden tietojen saaminen voi auttaa uhria näkemään tilanteensa selvemmin ja kannustaa häntä tekemään omia ratkaisuja. Lisäksi esimerkiksi tapaamisoikeudesta ja lapsen elatukseen liittyvät sopimukset on syytä pyrkiä saamaan vahvistetuksi tuomioistuimessa tai sosiaalilautakunnassa asiasta riippuen, jotta voitaisiin minimoida väkivallantekijän mahdollisuudet kiusanteolle. (Kaitue ym. 2007:16,104.)

Opinnäytetyössäni perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhri, ja uhriin vaikuttamisen mahdollisuudet ovat keskeisessä asemassa, sillä teen opinnäytetyötä turvakotityön näkökulmasta. Opinnäytetyötäni varten suunnitellut haastattelut painottuvat vaikutusmahdollisuuksiin turvakotityössä, ja vaikka periaatteessa turvakotityötä on mahdollista toteuttaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan kaikkien osapuolien kanssa, on pääpaino kuitenkin uhrien kanssa tehtävällä työllä.

4.3.2 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tekijä

Oman lapsen kokema vääräys ja kipu, joka johtuu väkivallan kohteena tai sen vaikutuspiirissä olemisesta, voi usein olla asia, jonka päästäminen omaan tietoisuuteen on vaikeaa. Kuitenkin, lasten asemaan eläytyminen voi ratkaisevasti auttaa pohdittaessa omia lapsuuden aikaisia kokemuksia. Lisäksi se voi edesauttaa empaattisen asenteen syntymistä väkivallan uhrin traumaattisiin kokemuksiin. Usein väkivallan tekijöillä käynnistyy uudenlaisen yhteyden luominen lapsiinsa samalla oman väkivaltaisuuden käsittelyn kanssa. (Jolkkonen 2002:27.)

Väkivaltaa tehneille miehille suunnattu Jussi-työ on turvakodin vaikutuskanava väkivallan tekijöihin. Jussi-työ on turvakotityötä, toteutetaan se fyysisesti eri paikassa kuin muu turvakotityö. Lisäksi Jussi-työssä on omat työntekijänsä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry e.) Tämän opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia lasten käyttöä väkivallan välineenä turvakotien ohjaajien työn näkökulmasta, joten vaikka myös Jussi-työ on turvakotityötä, tässä opinnäytetyössä keskityn enemmän siihen työhön, miten turvakodin ohjaajat mahdollisesti voivat vaikuttaa väkivallan tekijään.

Väkivalta herättää tunteita myös ammattiauttajassa. Ammattilaisten, jotka työssään kohtaavat väkivallantekijöitä, tulee ymmärtää omien ihmiskäsitystensä vaikutusta auttamistapahtumaan voidakseen vaikuttaa väkivallan kierteen katkaisuun. Ihmiskäsityksen ja ihmiskuvan varaan rakentuvan väkivaltaan suhtautumisessa ne käsitykset, joiden perusteella arvioidaan sitä, pitääkö väkivallan tekijöitä auttaa vai rangaista, millä keinoin se pitää tehdä, ja kenen tulee se tehdä. (Varjola 2002:33-35.)

Yhteiskunnallisesti, väkivaltatyön puitteissa, väkivaltaa voidaan lähestyä ulkoa tulevan ja sisältä etenevän orientaation kautta. Ulkoisessa orientaatiossa ihminen on erilaisten toimenpiteiden kohde. Ulkoinen orientaatio perustuu vahvasti lainsäädäntöön ja kuvaa ulkopuolisten tahojen interventioita väkivallan ehkäisemiseksi, kun taas sisäinen orientaatio kuvaa ihmisen sisäistä työskentelyä pois väkivallasta. (Varjola 2002:38-39.)

4.3.3 Perhe- ja lähisuhdeväkivallan kolmas osapuoli (lapsi)

Tarkoitukseni oli alkujaan rajata työstä pois lasten altistumisen väkivallalle, sillä koin sen tekevän työstäni liian laajan. Altistumien kuitenkin nousi vahvasti esiin tekemissäni haastatte- luissa, joten sitä käsitellään tässä työssä, joskin lyhyesti.

Osa vanhemmista toivoo tai luulee, etteivät heidän lapsensa tiedä väkivallan olemassaolosta perheessä. Vaikka lapset eivät olisikaan nähneet varsinaisia väkivaltatilanteita, ovat he silti yleensä paljon enemmän tietoisia perheen tilanteesta kuin vanhemmat haluavat uskoa. (Sterne & Poole 2010:5.)

Eija Keräsen (2010) mukaan noin viidesosa suomalaislapsista altistuu kotonaan väkivallalle. Koti on monelle lapselle stressaava ja ennalta-arvaamaton paikka. Perhe on konfliktien aiheuttaja ja osa lapsista joutuu elämään ainaisisessa pelossa odottaessaan seuraavaa väkivallan tekoa. Lapset voivat pelätä niin oman kuin myös väkivallan uhrin puolesta. Perheväkivalta antaa lapsille ymmärrettävästi huonoja vaikutteita tuleviin ihmissuhteisiin. Koska perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa pidetään yleensä perheen sisäisenä salaisuutena, voivat jotkut lapset jopa kasvaa siinä uskossa, että perhe- ja lähisuhdeväkivalta on täysin normaalia. Ei kuitenkaan tule olettaa, että lapsista jotka ovat kokeneet perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa tulee joko väkivallantekijöitä tai uhreja. (Sterne & Poole 2010:4, 15.)

Mikko Oranen kertoo lapsen aika projektista, jonka projektipäällikkönä hän toimi. Projektin tavoitteena oli kehittää menetelmiä ja käytäntöjä, joita käytetään perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa tehtävässä työssä. Projektin toteutettiin ensi- ja turvakodeissa ja avopalve- luissa. Orasen kertoo lasten kanssa tehtävän työn perusedellytykseksi projektin myötä nousseen sen, että lasten kanssa tehtävälle työlle on löydetty aika ja paikka. Orasen mukaan pro- jektissa havaittiin, että paikan löytämistä vaikeammaksi tehtäväksi osoittautui ajan löytämi- nen lasten kanssa tehtävälle työlle, sillä se vaati muutosta vallitsevaan työskentelytapaan, ja aiheutti näin ollen vastarintaa. Ajan ja paikan lisäksi projektissa nostettiin lasten kanssa teh- tävän työn edellytykseksi lasten turvallisuus. Oranen kertoo, että projektista saadun koke- muksen perusteella turvallisuuden kokemus loi lapsille mahdollisuuden käsitellä kokemaansa väkivaltaa. (Oranen 2001:68-69.)

5 Tutkimuskysymykset ja tutkimusaineisto

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa, mitä lasten käyttöä vanhempien välisen väkivallan välineenä voi turvakotikontekstissa olla, ja tuoda esiin Vantaan turvakodilla ohjaajatasolla tehtävää työtä, jolla pyritään vaikuttamaan kyseiseen väkivallan muotoon. Pyrin tuomaan esiin Vantaan turvakodin ohjaajien työtä väkivallan eri osapuolten kanssa. Lisäksi tarkastelen sitä, miten väkivallan eri muodot yleensäkin vaikuttavat Vantaan turvakodin ohjaajien työhön.

Opinnäytetyöni kehyksenä toimivat kaksi tutkimuskysymystä. Nämä kysymykset ovat:

- Miten Vantaan turvakodin ohjaajat näkevät lasten käytön vanhempien välisen väkivallan välineenä ilmenevän Vantaan turvakodissa?
- Miten Vantaan turvakodissa huomioidaan kyseinen väkivallan muoto, lasten käyttö väkivallan välineenä, ja minkälaista on sen parissa tehtävä työ?

Ensimmäinen tutkimuskysymyksen avulla pyrin tuomaan esiin ohjaajien näkökulmaa lasten käyttöön vanhempien väliseen väkivaltaan. Tavoitteena on tämän tutkimuskysymyksen avulla kehittää lapset väkivallan välineenä- nelikenttää ja hakea vastatusta siihen, miten ohjaajat kokevat lasten käytön vanhempien välisessä väkivallassa näkyvän Vantaan turvakodissa.

Toinen tutkimuskysymys käsittelee Vantaan turvakodissa tehtävää työtä tutkittavan väkivallan muodon parissa. Kuten empiirisessä aineistossa, sisältynee turvakodin työssäänkin lapset väkivallan välineenä osaksi muuta työtä jota väkivallan uhrien parissa tehdään. Tutkimuskysymyksen tarkoituksena onkin haastattelujen avulla tuoda esille se työ, mitä kyseisen väkivallan muodon parissa tehdään. Tavoitteena on siis osaltaan tehdä näkyväksi turvakodin työn moniulotteisuus.

Käsittelen opinnäytetyössä kahden aikuisen välistä väkivaltaa ja tilanteet, jossa lapsi olisi väkivallantekijä tai väkivallan suoranainen kohde, on rajattu pois tutkimuksesta. Aineistosta ei ole rajattu pois tai nostettu erityisesti esiin mitään asiakasryhmiä. Vaikka opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa oli tarkoitus rajata väkivallalle altistumisen vaikutus lapsiin pois opinnäytetyöstä, nousi se aineistossa niin merkittävästi esille, että koin tarpeelliseksi käsitellä sitä myös tässä opinnäytetyössä.

6 Menettelytavat

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty Vantaan turvakodin työntekijöiden haastatteluilla. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2005:194) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistonhankintatavaksi valitaan usein haastattelu, sillä haastatteluissa haastateltava on subjekti, aktiivinen merkityksiä luova osapuoli. Eskola ja Suoranta (1999: 86) kuitenkin korostavat haastattelun olevan tutkijan johdattelema ja tutkijan aloitteesta aloitettu keskustelu.

6.1 Aineiston kerääminen

Opinnäytetyötä varten on haastateltu neljää turvakodin työntekijää. Koin haastattelun sopivan tämän opinnäytetyön muodoksi, sillä haastattelu on joustava tiedonkeruun muoto, joka sallii tiedonhankinnan uudelleensuuntaamista itse tilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2008:34). Opinnäytetyössäni tutkimuskohteena ovat turvakodin työntekijöiden näkemykset ja kokemukset, joiden esiintuomiseksi koin haastattelun tiedonkeruun muotona kaikkein luontaisimpana. Haastattelut tehtiin Vantaan turvakodissa, yksi turvakodin työntekijän omassa työhuoneessa, ja kolme tyhjässä asiakashuoneessa. Jokaiseen haastatteluun oli varattu aikaa yksi tunti. Yhden haastattelun kohdalla haastattelu kesti yli tunnin, kolmen muun osalta alle.

Haastattelut toteutin teemahaastatteluina (haastattelujen runko liitteenä 3). Teemahaastatteluissa haastatteluissa edetään tiettyjen keskeisten teemojen mukaan yksityiskohtaisen kysymysten sijaan (Hirsjärvi & Hurme 2008:48). Haastatteluissa käsitellyt teemat valitsin etukäteen opinnäytetyön viitekehysten perusteella. Opinnäytetyössäni vastauksia tutkimuskysymyksiin hain kokemusperäisten havaintojen kautta, joten kysymysten suhde viitekehukseen ei ollut kovin tiukka. (Tuomi & Sarajärvi 2009:75.) Haastattelurungossa on eriteltyä aihealueet, eli teemat, joita käsitelin haastatteluissa, sekä jokaiseen aihealueeseen liittyvät kysymykset. Haastatteluissa käyttämäni teemat olivat väkivallan ja sen muotojen arviointi ja vaikutus turvakodin työhön, valta ja kontrolli (vallan ja kontrollin pyörä), lapset väkivaltaperheissä ja lapset väkivallan välineenä -nelikenttä, sekä vaikuttaminen lasten käyttöön väkivallan välineenä turvakodissa.

Haastatteluissa käytin havaintomateriaaleina Vallan ja kontrollin pyörää, sekä lasten käyttö väkivallan välineenä -nelikenttää (kuviot 3), jota muokkasin haastattelujen yhteydessä. Alkuun en halunnut nelikenttään eritellä esimerkkejä siitä, mitä nelikentän eri osa-alueet voisivat käytännössä pitää sisällään. Haastattelutilanteissa koin kuitenkin esimerkkien esittämisen hyväksi havainnointivälineeksi siitä, mitä tahdoin nelikentällä havainnollistaa. Esittämästäni nelikentästä sain pääsääntöisesti hyväksyvää palautetta. Yksi haastateltavista totesi että koki

alkuperäisen nelikentän lasta syyllistäväksi, joka sai minut muokkaamaan nelikenttää myöhempiä haastatteluja varten.

Kaikki haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan haastattelujen jälkeen analysoinnin helpottamiseksi. Litteroinnista syntyi 32 liuskaa litteroitua haastatteluaineistoa. Litterointi tarkoittaa esimerkiksi nauhoitetun aineiston tai tekstien, jotka tutkimukseen osallistuneet ovat kirjoittaneet omalla käsialallaan, puhtaaksi kirjoittamista. Kirjoittamalla aineisto puhtaaksi helpotetaan aineiston hallintaa ja analysoimista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

6.2 Aineiston analyysi

Tutkimuksen tavoitteet määrittelevät parhaan tavan aineiston analysoimiseksi. Karkeasti ottaen analyysitavat voidaan jakaa kahteen luokkaan, selittämiseksi ja ymmärtämiseksi, joista selittämisessä usein tukeudutaan tilastolliseen analysointiin ja ymmärtämisessä laadulliseen analysointiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 219.) Opinnäytetyössäni aineiston analyysissä käytän laadullista analyysiä. Hirsjärven ja Hurmeen (2008:136) mukaan laadullisessa analyysissä analyysi alkaa usein jo haastattelujen aikana kun haastatteliija voi tehdä havaintoja esimerkiksi eri ilmiöiden toistuvuudesta, ja havaintojensa pohjalta muokata haastatteluja, esimerkiksi kerätä lisää aineistoa jostain tietystä ilmiöstä. Laadullisessa analyysissä hankitusta aineistosta voidaan tehdä päätelmiä joko induktiivisesti tai abduktiivisesti. Induktiivisessa päättelyssä keskeistä on aineistoläheisyys, abduktiivisessa päättelyssä taas aineistoa käytetään todentamaan joitakin teoreettisia johtoideoita, joita tutkijalla on jo olemassa. Opinnäytetyössäni päättelytekniikka on ollut lähinnä induktiivista tukeutuen paljon turvakodin ohjaajien haastatteluista kerättyyn aineistoon, sillä opinnäytetyön tarkoituksena on keskittyä lasten käyttöön väkivallan välineenä nimenomaan turvakodin ohjaajien työn näkökulmasta.

Aineistoni analyysitapa on käytännössä ollut induktiivista sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineistoa eritellään pyrkimyksenä löytää siitä eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä tiivistäen ja yleistäen aineistoa. Sisällönanalyysi on tekstin analyysitapa, jossa tarkastellaan valmiiksi tekstimuotoista tai tekstimuotoiseksi muutettuja aineistoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009:104-108.) Aineistoa analysoidessani jaottelin litteroidun haastatteluaineiston ensin haastattelu-rungon teemojen mukaisesti, jonka jälkeen merkitsin erivärisillä alleviivauskynillä ilmaisut, joiden koin olevan merkityksellisiä työni näkökulmasta. Tuomi ja Sarajärvi (2009:109) kuvaavat tämänkaltaista aineiston käsittelyä pelkistämiseksi. Eri väreillä merkitsin itselleni näkyväksi teemojen sisäisiä teemoja, eli pilkoin aineistoa entistä pienempiin osiin, jonka perusteella loin rungon sille, miten olen esittänyt haastattelujen tulokset tässä opinnäytetyössä.

7 Eettisyys ja luotettavuus

Jokaiseen tutkimukseen liittyy eettisiä ratkaisuja. Ihmistieteissä eettisten kysymysten eteen joudutaan jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. (Hirsijärvi & Hurme 2008:20.) Erityisesti koetilanteet ja tiedonhankintatavat aiheuttavat ihmistieteissä eettisiä ongelmia. Ihmisarvon kunnioittaminen tulee olla tutkimuksen lähtökohta. Esimerkiksi ihmisten itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan antamalla heille mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Lisäksi on selvitettävä miten suostumus tutkimukseen hankitaan, millaista tietoa tutkimuksesta annetaan ja millaisia riskejä tutkimukseen osallistumiseen liittyy. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007: 25.) Opinnäytetyössäni hain tutkimusluvan Vantaan turvakodilta, mutta sen lisäksi kysyin jokaiselta haastateltavalta erikseen suostumusta haastatteluun. Esitin jokaiselle haastateltavalle haastattelulupalomakkeen ennen haastattelun alkua, tuoden siinä esiin sen, mikä on opinnäytetyöni keskeinen tarkoitus ja mikä on haastateltavien asema opinnäytetyössäni. Näin pyrin pitämään oman toimintani mahdollisimman avoimena haastateltaville, jotta heillä olisi käsitys siitä, minkälaiseen opinnäytetyötutkimukseen he ovat osallistumassa.

Haastattelujen laadulla on suuri merkitys niiden luotettavuuteen. Hyvän haastattelurungon tekeminen on yksi haastattelun laadukkuutta lisäävä tekijä. On myös syytä miettiä ennalta, miten valittuja teemoja voidaan syventää sekä pohtia mahdollisten lisäkysymysten muotoa. On kuitenkin muistettava ettei koskaan voida täysin ennalta varautua kaikkiin lisäkysymyksiin, eikä varsinkaan niiden muotoon. Laatua voidaan parantaa myös haastattelukoulutuksella, haastattelujen läpikäynti prosessin aikana, teknisestä välineistöstä huolehtimalla sekä pitämällä haastattelupäiväkirjaa. (Hirsijärvi & Hurme 2008:184.) Opinnäytetyön luotettavuutta pyrin lisäämään haastattelurungon huolellisella suunnittelulla ja pitämällä haastattelupäiväkirjaa, jonka avulla saatoin parhaiten tulkita haastattelujen ei-kielellisen tuotoksen. Lisäksi haastattelupäiväkirjan avulla pystyin refleктоimaan omaa haastattelutapaani ja näin ollen kehittää haastattelutekniikkaani ja haastattelujen sisältöä jokaisen haastattelun myötä. Kirjoitin haastattelupäiväkirjaa jokaisen haastattelun jälkeen, pyrkien saattamaan kirjalliseen muotoon omat kokemukseni haastattelutilanteista, sekä merkitsemällä välittömästi muistiin ensimmäisiä tulkintojani haastatteluista. Näin ollen käydessäni aineistoa läpi, saatoin palata aina näihin ensimmäisiin tulkintoihini ja näin pyrkiä välttämään aineiston ylitulkittamista.

Työharjoittelukokemukseni ja työkokemukseni myötä olen luonut tietyt käsitykset turvakodissa tehtävästä työstä ja tutkimuksessani pyrinkin siihen että omat käsitykseni ja ennako-oletukseni eivät vaikuttaisi aineistoon. Kokemukseni turvakotityöstä ovat kuitenkin

vielä sen verran vähäiset, että koen pystyväni suhtautumaan opinnäytetyöni tutkimuskohteeseen ulkopuolisena tutkijana, jolla kuitenkin on jo käsitys tutkimuskentän eri ulottuvuuksista.

Opinnäytetyöni johtopäätöksissä tuon esille opinnäytetyön aineiston pohjalta muokatun lapset vanhempien välisen väkivallan välineenä- nelikentän. Nelikentässä tuon esille sen, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä minun tulkintani mukaan on, perustuen haastatteluaineistoon. Haastateltavani taas ovat tehneet omat tulkintansa tutkittavasta väkivallan muodosta väkivallan uhrien kertomusten, sekä omien havaintojensa pohjalta. Nelikenttään on siis vaikuttanut haastateltavien tulkinnat, sekä omat tulkintani haastateltavien puheesta. Tulkinnoista. Tässä opinnäytetyössä pyrin kuitenkin kuvaamaan lasten käyttöä vanhempien välisen väkivallan välineenä turvakotityön näkökulmasta, jolloin turvakodin työntekijät, tässä opinnäytetyössä ohjaajat, ovat ensisijaisessa asemassa tiedon tuottamisessa. Mikäli opinnäytetyöni tarkoitus olisi ollut tutkia henkilökohtaisia kokemuksia lasten käytöstä väkivallan välineenä, olisivat väkivallan uhrit olleet se kanava, jota kautta tutkimusaineistoa olisi voinut parhaiten kerätä. Lisäksi opinnäytetyön aineisto on kerätty haastattelemalla neljää ohjaaja, joilla kaikilla on useamman vuoden kokemus työstä turvakodissa, ja työstä perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien kanssa tehtävästä työstä. Mikäli olisin pyrkinyt keräämään opinnäytetyön aineiston haastattelemalla väkivallan uhreja, koen että haastateltavien määrä olisi tullut olla suurempi. Tämä taas olisi ollut opinnäytetyökontekstissa mielestäni vaikea toteuttaa, etenkin kun teen opinnäytetyön yksin.

Opinnäytetyöni avulla olen tuottanut tietoa Vantaan turvakodin näkökulmasta lasten käyttöön vanhempien välisen väkivallan välineenä. Lasten aseman esiin nostaminen perhe- ja lähisuhdeväkivallassa on tärkeää, ja jo yksistään se on mielestäni opinnäytetyötäni oikeuttava tekijä. Myös opinnäytetyöni aineistossa nousi esiin lasten osallisuus perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan, tavalla tai toisella, mikä on tärkeää tuoda esille. Turvakodeissa tehtävällä työllä on tärkeä asema perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan vaikuttamisessa. Tuomalla näkyviin se työ, mitä Vantaan turvakodin ohjaajat tekevät väkivallan parissa, jonka välineenä lapset ovat, luo opinnäytetyöni mahdollisuuden ohjaajien työn kehittämiseksi.

8 Tulokset

Tutkimustulosten esittelyosiossa olen muuttanut haastateltavien nimet tunnistamattomiksi haastattelujen yhteydessä täytetyn suostumuslomakkeen anonymiteettilupauksen (liite 2.) mukaisesti. Haastateltavien kertomusten selkeyttämiseksi ja luettavuuden kannalta niin sanotut täytesanat ja äännähdykset, kuten ”niinku”, totanoinnii” on poistettu aineisto-

otteista. Olen käyttänyt kolmea pistettä haastateltavien kertomuksissa kuvaamaan sitä, että sama aineisto-ote jatkuu toisesta kohdasta.

Tulosten kuvauksessa käsitellään teoriaosaa mukailen väkivallan kolmea osapuolta, väkivallan tekijää, uhria ja lasta. Väkivallan tekijä on se henkilö, jonka vuoksi väkivallan uhri on saapunut turvakodin asiakkaaksi. Uhrin ja väkivallan tekijän määrittely edellä mainitulla tavalla voi ehkä tuntua provosoivalta, se voi kuulostaa siltä, että turvakodin ulkopuolelle jäävä henkilö nimitetään automaattisesti syylliseksi, väkivallantekijäksi. Kuitenkin, kuten myöhemminkin tulen osoittamaan, turvakodissa tehtävän työn lähtökohta on turvakotiin tulleen asiakkaan kertomus. Väkiältä perhe- ja lähisuhteissa voi olla myös molemminpuolista, ja myös turvakotiin tulleen asiakkaan kanssa tehtävä työ voi olla oman väkivaltaisen käyttäytymisen käsittely. Kuitenkin, kaikki turvakodin asiakkaat ovat väkivallan uhreja, huolimatta heidän omasta väkivaltakäyttäytymisestään ja koska turvakotiasiakkuus vaatii perhe- ja lähisuhdeväkivallan tapahtuneen, jonka myös tulen myöhemmin osoittamaan, voidaan minun mielestäni käyttää nimityksiä väkivallan uhri ja tekijä. Lisäksi, koska valtaosa turvakotiin hakeutuneista asiakkaista ovat naisia, ja koska tämän tutkimuksen kohteena on väkivallan muoto, joka koskettaa perheitä jossa on lapsia, puhuvat haastateltavat väkivallan uhrista yleensä äitinä, ja tekijästä isänä.

Seuraavaksi tulen käsittelemään sitä, mitä kriteerejä turvakotiasiakkuuteen ohjaajat näkevät olevan, ja mitä he itse omassa työssään erityisesti painottavat. Sen jälkeen siirryn väkivallan muotoihin Vantaan turvakodissa. Tarkoitus on kuvata sitä, millä tavoin väkivallan jakamista eri muotoihin voidaan hyödyntää turvakotityössä. Kolmantena teemana on lasten käyttö väkivallan välineenä. Tätä teemaa käsitellessäni haastatteluissa esitin heille teoriaosassa (kappale 3.3) esittämäni nelikentän. Haastatteluista saadun aineiston avulla muokkasin ja tarkensin nelikenttää kuvaamaan entistä tarkemmin lasten käyttöä väkivallan välineenä. Uuden nelikentän tulen esittämään seuraavassa kappaleessa (kappale 9).

8.1 Kriteerit turvakotiasiakkuuteen

Haastateltavien näkemykset siitä, mitä asioita he painottavat puhelinkeskustelussa asiakkaiden kanssa, jotka ovat mahdollisesti hakeutumassa turvakotiin, olivat hyvin samankaltaisia. Kaikkien puheissa painottui turvakodin asema nimenomaan väkivallan uhreille tarkoitettuna turvapaikkana, eli turvakotiasiakkuuden tärkeimpänä kriteerinä nähtiin tapahtunut väkiältä. Vaikka ohjaajat toteuttavat työtään siinä mielessä melko itsenäisesti, että suurimman osan aikaa vuorokaudesta, esimerkiksi ilta- ja yöaikaan, ohjaaja on yksin toimissaan, kokivat haastateltavat, etteivät heidän henkilökohtaiset näkemyksensä vaikuta sii-

hen, ketä turvakotiin otetaan asiakkaaksi ja ketä ei. Haastateltavat kokivat turvakodin itsessään määrittelevän ne kriteerit, joilla henkilö voidaan ottaa turvakotiin asiakkaaksi.

”Se ei oo mun henkilökohtainen arvio tai mun päätettävissä ... mä teen sitä arviointia ja sit tietyt kriteerit pitää täytyä turvakodin näkökulmasta, ei vaan mun näkökulmasta ... Et on tietyt kriteerit jolla me voidaan ottaa se sit asiakkaaks.” O2

Turvakotiasiakkuutta estäviksi tekijöiksi haastateltavat nimesivät asiakkaan päihdeidenkäytön ja mielenterveysongelmat. Haastateltavien mukaan turvakodin tarkoitus on nimenomaan turvata perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhrien olemista, ja tehdä työtä henkilön kokeman väkivallan parissa. Päihdeidenkäyttö ja mielenterveysongelmat voivat haastateltavien mukaan vaikeuttaa turvakodissa tehtävää väkivaltatyötä, jonka vuoksi mielenterveys- ja päihdeongelmaiset pyritään ohjaamaan heille sopivamman avun piiriin. Yksi haastateltavista toi esille myös sen, että mahdolliset terveyteen liittyvät rajoitteet voivat olla esteenä turvakotiasiakkuudelle. Ensisijaista on haastateltavien mukaan asiakkaiden kyky ottaa vastuu itsestään ja mahdollisista lapsistaan, sillä turvakoti ei erään haastateltavan mukaan ole tuettua asumista, vaan turvakodin sijaa kriisin ajan asumisen paikkana korostettiin. Haastateltavat toivat esiin sen, että vaikka tullessaan turvakotiin monet asiakkaat voivatkin tarvita apua erinäisissä arkeen liittyvissä asioissa, esimerkiksi lasten hoidossa, ja vaikka sitä tukea ja apua annetaan tarpeen ja mukaan, ei turvakodin henkilökuntaa voida sitoa yhden asiakkaan tai asiakasperheen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Yksi osa turvakodin ohjaajien ammattitaitoa onkin haastateltavien mukaan se, että he osaavat arvioida mistä turvakotiin soittava henkilö ensisijaisesti voi saada apua.

”Tietysti et siel pitää olla väkivaltaa siel suhteessa ... Ja sit tietysti meidän pitää sulkea pois päihdeongelmainen ... Meillä on nollatoleranssi... Ja mä mietin että jos on vaikka sokee. Niin kuinka hyvin pystytään täällä meidän tiloissa takaan sen ihmisen turvallisuus ... Tietysti et ihmisen pitää pystyä ottaa vastuu itsestään ja mahdollisesti jos lapset tulee mukaan niin lapsistaan täällä turvakodissa.” O2

”Jos soittaja on kovin päihtynyt eikä hänellä oo lapsia niin silloin ei oteta ... (Tai) jos voidaan epäillä että hän on psykoottinen, tai et se tarina on niin ristiriitainen että voidaan epäillä, että tän henkilön ehkä kannattais mennä sairaalapäivystykseen.” O4

Kolmessa haastattelussa todettiin että puhelinkeskustelussa mahdollisen asiakkaan kanssa keskeistä on se, kuinka akuutti väkivaltatilanne on, kuinka pitkään väkivaltaa on jatkunut, sekä se, minkä tyyppistä väkivaltaa on ollut. Myös asiakkaan oma kokemus väkivallasta nostettiin haastattelussa esille. Lähtökohta turvakodissa tehtävän työn kannalta on siis asiakkaan oma kokemus siitä, että häntä on kohdeltu väkivaltaisesti. Yksi haastateltavista korosti, että henkilön kokemusta häneen kohdistetusta väkivallasta ei koskaan tule vähätellä, vaikka kriteerit turvakotiasiakkuuteen eivät täytyisikään, tai mikäli siihen olisi esteitä. Itses-

sään se, että henkilö on ottanut yhteyttä turvakotiin, on avunpyyntö joka tulee ottaa tosisaan, ja edellä mainittu haastateltavan mukaan yhteydenottoon turvakotiin on monella korkea kynnys, jonka vuoksi kriittistä suhtautumista asiakkaan kertomukseen tulisi välttää. Haastatteluissa tuli esiin myös se, että joskus asiakkaan tilanne vaatii tarkempaa kartoitusta kuin mitä puhelimitse voidaan tehdä, ja tällöin asiakkaalle voidaan tarjota niin sanottua avokäyntiä, jolloin asiakas voi tulla turvakodille keskustelemaan tilanteestaan kuitenkin kirjautumatta sisään turvakotiin. Eräs haastateltava kertoi, että toisinaan nämä avokäynnit voivat olla asiakkaalle riittävä apu ja tuki asiakkaan saadessa purkaa elämäntilannettaan ja kokemuksiaan.

”Jos väkivalta on pitkäkestosta, se on esimerkiksi taloudellista, se on kontrollointia, se on jotain sellaista mikä ei oo niin fyysisesti vakavaa, tai niin kauheen akuuttia siinä sen hetkisessä tilanteessa, niin sit helposti tarjotaan avokäyntiä, että käy turvakodissa puhumassa siitä tilanteesta enemmän, ja sit voidaan tehdä arvio et mikähän täs ois järkevintä.” O4

”Minkälaisia tapahtumia, miten hän itse kokee sen väkivallan ... Mut kaikkihan, et jos ihminen kokee, että mua kohtaan on käyttäytytty väkivaltaisesti, ole se sitten henkistä tai fyysistä väkivaltaa, taloudellista, jotakin mitä se voi olla, niin se että, aina siin pitää jollakin tavalla pystyy vastaamaan siihen sen ihmisen pelkoon ja hätään siitä, et mua kohtaan on käyttäytytty väärin. Mut ainahan se ei sit tietenkään johda turvakotiasiakkuuteen.” O2

Yksi haastateltavista totesi, ettei turvakotiin tulo välttämättä ole aina asiakkaan kannalta se paras vaihtoehto, ja keskusteltaessa asiakkaan kanssa voidaan pohtia sitä, onko asiakkaan kannalta pyrkiä torjumaan väkivallan uhka kotoa käsin esimerkiksi kutsumalla poliisit, tai menemällä muualle kuin turvakotiin. Mikäli kriteerit turvakotiasiakkuudelle kuitenkin täytyvät, on tulo turvakotiin haastateltavan mukaan kuitenkin asiakkaan oma päätös. Haastateltava totesi, että tulo turvakotiin voi vaikuttaa asiakkaan ja hänen perheensä arjen käytäntöihin, jonka vuoksi turvakotiin yhteyttä ottava henkilö voi kokea, että vaikei hän voi jäädäkään kotiinsa, ei myöskään turvakotiin tulo ole hänen kannaltaan paras ratkaisu.

”Esimerkiks et voi soittaa poliisit ja poliisi käy poistamassa sen väkivaltasen tai uhkaavan henkilön sieltä kotoa pois, tai ovelta tai kodin lähistöltä. Et jos se palvelee lasten etua että äi..esimerkiksi äiti voi jäädä lasten kanssa kotiin, mielummin kun lähteä turvakotiin ... Tai jos soittaja kokee että hänen olis käytännön järjestelyjen vuoksi (helpompi) mennä omille vanhemmilleen tai sukulaisille, ystäville ... mut soittaja sen ratkaisee itse.” O4

8.2 Väkivallan muodot turvakotityössä

Väkivallan eri muotoja tuodaan haastateltavien mukaan esiin turvakodin ohjaajan työssä. Tosin yksi haastateltavista totesi, että ohjaajantyö on sen verran hektistä, ettei

väkivaltatyötä väkivallan muotoihin syventyksen ole mahdollista. Haastateltavat tuovat esiin sen, että asiakkaan kanssa puhuttaessa väkivallasta ja sen eri muodoista, on syytä avata sitä, mitä eri termeillä tarkoitetaan, sillä esimerkiksi käsite fyysinen väkivalta voi eri henkilöiden puheessa merkitä hyvin eri asioita. Myös muiden väkivallan muotojen osalta haastatteluissa nousi esiin se, että vaikka väkivallan eri muotoja käsitelläänkin asiakkaan kanssa väkivaltatyötä tehdessä, ei väkivallan muotoja välttämättä eritellä kovinkaan tarkasti, vaan väkivallan eri muodot nousevat esiin asiakkaan kokemuksista keskusteltaessa, jolloin niihin kiinnitetään huomiota. Haastateltavat toteavatkin ohjaajan tehtävän olevan saada turvakodin asiakkaat ymmärtämään kokemansa väkivalta kokonaisuudessaan, myös ne muodot, joita asiakkaat eivät välttämättä itse ole aikaisemmin ymmärtäneet osaksi väkivaltaa. Vaikka, kuten aikaisemmin on jo mainittu, lähtökohta työskentelylle on asiakkaan oma kokemus väkivallasta, on monen asiakkaan kanssa useamman haastateltavan mukaan tehtävä työtä sen kanssa, että he näkevät kokemansa väkivallan kokonaisuudessaan. Kahden haastateltavan puheessa nousi esiin se, että tämä työskentely ei kuitenkaan tarkoita sitä, että turvakodin työntekijät sanotaisivat turvakodin asiakkaille sen, mitä heidän tulee pitää väkivaltana, vaan tarkoitus on saada asiakas itse pohtimaan sitä, minkälainen käyttäytyminen heitä kohtaan on väärin, mitä heidän ei tulisi hyväksyä ja osoittaa mitä yleisesti pidetään väkivaltana.

”Et ne asiakkaat ei ite ees miellä jotakin noin tyyliin että et fyysinen väkivalta on väkivaltaa siinä vaiheessa kun nyrkin heiluu, et läpsäsy ei välttämättä ees oo asiakkaan mielestä väkivaltaa. Tai se että sulla ei oo omia kotiavaimia, et sä oot aina sen kumppanin avainten varassa, sinne kotiin pääsy, tai et sitäkään ei koeta mitenkään väkivaltana, vaik se on, rajottaminen on yks väkivallan muodoista.”O2

”Joskus asiakkaathan ei edes ymmärrä sitä että jos puhutaan fyysisestä väkivallasta, jos työntekijä käyttää semmosta termiä ku fyysinen väkivalta, niin asiakas voi sanoa että ei meil koskaan semmosta oo ollu, mutta myöhemmin siinä tarinassa voi tulla esiin, että on esimerkiks vedetty hiuksista pitkin lattiaita, tai on tönitty päin seinää, tai nipistelty mustelmille tai muuta, mutta fyysinen väkivalta terminä ei aukee kauheen monelle, mut et jos se aukee ja jos niistä puhutaan oikeilla termeillä siit fyysisestä väkivallasta niin se on se väkivallan muoto mikä ensimmäiseks mielletään väkivallaks.”O4

Haastatteluissa yksi haastateltavista toi esille, että hän on omassa työssään käyttänyt vallan ja kontrollin pyörää, joka on myös tässä opinnäytetyössä ollut keskeinen. Visuaaliset keinot, kuten vallan ja kontrollin pyörä on haastateltavan mukaan yksi keino, jolla asiakas voi nähdä omat kokemuksensa kokonaisvaltaisemmin. Haastateltava kertoo, että peilaamalla omia kokemuksiaan esimerkiksi vallan ja kontrollin pyörään voi asiakkaan mieleen tulla tilanteita omasta elämästään jota hän ei ole siinä hetkessä ajatellut väkivaltana, mutta joita hän voi löytää kuvattuna vallan ja kontrollin pyörässä. Haastateltavan mukaan myös ohjaaja voi työssään osoittaa vallan ja kontrollin avulla asiakkaalle hänen kokemustensa osallisuutta väkivaltakuvioon.

”Et huomaa että tää on semmonen mistä me ollaan esimerkiks puhuttu. Et se on osa tätä väkivallan kuvioa, että tää on väkivaltaa.”O2

Henkisen väkivallan määrittely koetaan vaikeammaksi kuin fyysisen väkivallan määrittely ja haastatteluissa tuli esiin se, että henkistä väkivaltaa ja sen vaikutuksia uhuriin tai perheen lapsiin voidaan usein vähätellä. Henkinen väkivalta vaatii työskentelyssä kahden haastateltavan mukaan enemmän väkivallan sanoittamista, jotta väkivallan uhrin kokonaisuudessaan kykenevät käsittämään kokemansa väkivallan, sekä lastensa kokeman väkivallan. Keskeistä asiakkaan kanssa tehtävässä väkivaltatyössä on yhden haastateltavan mukaan se, että saadaan asiakas puhumaan kokemuksistaan, ja omista tunteistaan kokemaansa kohtaan. Puheen myötä asiakas myös käsittelee kokemuksiaan, ja saa näin ollen luotua omia mielipiteitään kokemuksilleen.

”Sitä varsinkin varmaan täytyykin lähteä määrittelemään vähän enemmänkin, että fyysinen väkivalta on niin yksi, tavallaan yksiselitteistä, mutta henkinen väkivalta voi olla niin monenlaista, et siinäkin se miten, millasella intensiteetillä sitä on, miten jatkuvaa se on ja mitä se on tehnyt jo tavallaan sille ihmiselle. Mitä pidempään se siinä sitten puhuu, niin sitä enemmän se ihminen on ehkä tiedostaen tai tiedostamattaan käsitellyt sitä asiaa, et se kertoo tavallaan niitä asioita mitä mä kysyisin, mitä mä odottaisin sen kertovan.”O1

”Henkinen väkivalta on yleensä paljon raskaampaa, se on vaikeempaa ensinnäkään jäsentää, sitä on vaikeampi tunnistaa ja sen kanssa on vaikeampi, sen kanssa on aika voimaton että se vaatii ehkä enemmän työskentelyssä sitä esiin nostamista ja sen pukemista sanoiksi että se tulisi ymmärretyksi että se on ollut myös väkivaltaa.”O4

Haastateltavat eivät erityisesti kokeneet, että asiakkaan kokeman väkivallan muodoilla olisi merkitystä silloin, kun turvakodissa tehdään yhteistyötä muiden, esimerkiksi sosiaalipalveluiden tahojen kanssa. Yksi haastateltavista totesi, että muut tahot saattavat helpommin ohjata henkilön turvakotiin, mikäli hän on kokenut fyysistä väkivaltaa henkisen väkivallan sijaan. Sama haastateltava totesi myös, että on kokenut tilanteita, jossa lasten kokema henkinen väkivalta on lastensuojelussa sivuutettu kokonaan.

Haastateltavat toivat esille sen, että asiakkaan kanssa tehtävässä työssä on hyvä eritellä ja sanottaa väkivaltaa, jotta asiakkaan olisi helpompi jäsentää kokemaansa väkivaltaa, ja näkemään tilanteensa kokonaisuudessaan. Myös lasten asema väkivallan kokijoina ja väkivallalle altistujina on tärkeää tuoda esille. Jokainen haastateltava korosti sitä, että lapset ovat aina jollain tasolla osallisena perhe- ja lähisuhdeväkivallassa. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta luo erään haastateltavan mukaan perheeseen erityisen ilmapiirin ja jo se, että lapsen kotona on tällainen ilmapiiri, on lapsen altistumista väkivallalle.

”Perustyöhön kuuluu se, että sitä väkivaltaa sanotetaan, sitä nimenomaan puhutaan sillälailla niistä väkivallan eri muodoista, et tavallaan se voi olla sellasta yhtä mössöä tai kaaosta sen asiakkaan päässä, mut että työntekijä voi auttaa jäsentään sitä tapahtunutta paremmin kun sitä luokitellaan mitä kaikenlaista väkivaltaa on ollu.”O4

8.3 Lapset väkivallan välineenä

Teoriaosassa muodostin lasten käytöstä vanhempien välisen väkivallan välineenä nelikentän jossa väkivaltaa kuvattiin tilanteissa jossa vanhemmat ovat joko yhdessä tai eronneet ja joissa lapset ovat väkivallassa joko aktiivisena tai passiivisena toimijana. Haastatteluissa esitin tämän nelikentän haastateltaville ja toivoin heiltä ensinnäkin kommentteja nelikentästä, ja toisaalta myös omia kuvauksia siitä, mitä lasten käyttö vanhempien välisessä väkivallassa on turvakotityön näkökulmasta. Tässä kappaleessa kuvaan ensin lasten asemaa yleisesti perheissä jossa on väkivaltaa, ja sen jälkeen lapsia vanhempien välisen väkivallan välineenä ensin niin että lapsia käytetään aktiivisessa asemassa ja sitten niin että lapsia käytetään passiivisessa asemassa.

8.3.1 Lasten asema perhe- ja lähisuhdeväkivallassa

Kuten teoriaosassa on jo todettu, on opinnäytetyöstä rajattu pois väkivalta, joka on kohdistettu suoraan lapsiin. Alkujaan työstä oli tarkoitus rajata pois lasten altistumien väkivallalle. Haastatteluissa pyysinkin haastateltavia pohtimaan lasten käyttöä väkivallan välineenä niin, että he rajaisivat käsitteen ulkopuolelle lasten altistumisen väkivallalle. Useampi haastateltavista sanoi kuitenkin kokevansa tämän rajauksen hankalaksi, ja eräs haastateltava totesi altistumisen perhe- ja lähisuhdeväkivallalle olevan aina keskeistä työskenneltäessä perhe- ja lähisuhdeväkivallan parissa. Tämän vuoksi tuon seuraavaksi esille haastatteluaineiston lasten altistumisesta väkivallalle.

”Hirveen vaikee ajatella sitä sillain ettei ajattelis sitä altistumista, koska sitähan se on. Lapsi elää siinä, se on osa sitä perhettä. Ja vaikka se oliski vain äidin ja isän välistä, se väkivalta, millasta se nyt sitten onkaan, niin ei sitä lasta missään kohtaa voi mun mielestä siitä pois jättää.”O1

Vanhemmat näkevät väkivallan haastateltavien mukaan usein olevan vain heidän välistään, eivätkä välttämättä ymmärrä lasten asemaa. Eräs haastateltava kertoi, että monet vanhemmat kertovat, etteivät lapset tiedä vanhempiensa välisestä väkivallasta. Altistuessaan väkivallalle lapset tulevat osaksi perheen väkivaltakuviota, mitä vanhemmat eivät yhden haastateltavan mukaan kuitenkaan välttämättä ymmärrä, ja haastateltava toteaa, etteivät he aina tietoisesti aseta lastaan siihen asemaan. Haastateltava kertoo että kun turvakodissa tehdään

väkivaltatyötä asiakkaan kanssa, nousee myös lasten osallisuus perheen väkivaltakuvioon pinnalle. Haastateltava toteaa myös, että usein esimerkiksi väkivallan uhrilla ja väkivallan tekijällä voi olla täysin vastakkaiset käsitykset siitä, kuinka vahvasti lapsi on osallisena perheen väkivaltakuvioon.

”Harvemmin on niin, että ne vanhemmat oikeesti tietäis et mitä se tarkoittaa, mitä se väkivalta on, mitä se voi olla ja mitä se tarkoittaa lapselle ja mitä se tekee sille lapselle.”O1

”Niinhän se on, että eihän ne lapset kuule mitään, sitä tappelua. Et nehän on nukkumassa, ei se vanhempien välinen riitely niihin vaikuta. Eikä ne kuule mitään vaikka tapahtuis mitä. Et näin ne vanhemmat sitä kertoo.”O3

”Että ne ei tavallaan tajua sitä, et ne ei tee sitä tahallaan, vaan tahtomattaan ymmärtämättä. Sitten kun ne tulee tähän ja sit jos sitä puretaan niin sit se jotenkin nousee pinnalle. Mut tietysti on varmasti olemassa niitä et voi ajatella sit että mitä se väkivallan uhri ajattelee siitä lapsen asemasta ja mitä sitten väkivallan tekijä ajattelee. Ne voi olla hyvinkin erilaiset näkemykset siitä. ja että millä tavalla se lapsi on siinä osallisena osallistumatta.”O1

8.3.2 Lapsi aktiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa

Lasten käyttäminen aktiivisesti välineenä vanhempien välisessä väkivallassa voi näyttäytyä haastateltavien mukaan monella eri tavalla. Kaksi haastateltavaa nosti esiin sen, että huolimatta siitä, kuinka aktiivinen asema lapsella on, vastuu väkivallasta on kuitenkin lapsen vanhemmilla. Toinen haastateltavista totesi, ettei lapsilla itsellään ole mahdollisuutta valita perhetilannettaan, eikä vastuu siitä, että aikuiset käyttävät heitä aktiivisessa roolissa keskinäisessään väkivallassa, ole lapsella. Haastateltavan mukaan lapsella ei ole sitä mahdollisuutta, että hän voisi valita sitä, toimiiko hän vanhempien välisessä väkivallassa aktiivisesti. Toki lapsi voi vaikuttaa omaan toimintaansa, mutta haastateltava aikuisten auktoriteetin valtaa lasten toimintaan ja näkemyksiin siitä millainen toiminta on hyväksyttävää.

Yksi haastateltava totesi, että huolimatta vanhempien erosta, ovat lapset silti heidän yhteiset. Haastateltavan mukaan lapsille molemmat vanhemmat ovat yleensä tärkeitä ja rakkaita, ja vanhempien luomat ristiriidat ovat lapselle kuormaavia. Toisen haastateltavan mukaan lapsi voi pyrkiä olemaan lojaali molemmille vanhemmilleen, ja mikäli vanhempien toiminta ja puhe on keskenään ristiriitaista, asetetaan lapsi tilanteisiin, joissa hänen täytyy tehdä valintoja siitä, kumman vanhemman mukaan toimii joutuen näin rikkomaan lojaaliuttaan toista vanhempaa vastaan.

”Et vaikka pariskuntaa ei koskaan enää yhdistäis mikään muu, niin he on silti niiden samojen lasten vanhempia loppuikänsä. Et vaikka he erois keskenään, niin lapsistaan he eivät voi kuitenkaan erota.”O4

”Et oli miten oli, lapsi on aina vaikeessa tilanteessa. On lojaali niin äidille kuin isällekin. Tai niille lähivanhemmille molemmille. Ja joutuu siinä olemaan sitte siin välissä ... Toinen sanoo toista ja toinen toista ja siinä pyritään sit miettiin et miten oikein, miten voi olla että toimis edes jotenkin oikein.” O2

Haastatteluissa kysyin haastateltavilta heidän näkemyksiään siitä, miten lasten käyttö aktiivisena toimijana vanhempien välisen väkivallan välineenä voi näyttäytyä. Lasten asettaminen viestinviejän asemaan nousi esiin kaikissa haastatteluissa. Lisäksi lähes kaikki haastateltavat toivat esiin sen, että lapsia pyritään saamaan niin sanotusti omalle puolelle. Lapsia voidaan pyrkiä saamaan omalle puolelle haastattelujen perusteella esimerkiksi kyseenalaistamalla toisen vanhemman toimintaa lapselle, haukkumalla vanhempaa, tai kertomalla tosia tai valheellisia kielteisiä asioita toisesta vanhemmasta. Lapsia voidaan erään haastateltavan mukaan myös yrittää lahjoa omalle puolelle. Lasten käytöksi vanhempien välisen väkivallan välineenä nähtiin myös erään haastateltavan mukaan se, kun vanhemmat käskivät lasta pimittämään toiselta vanhemmalta tietoja.

”Jos mietitään et lapsi aktiivinen vanhempien parisuhteessa, viestinviejänä, on puolueellinen, haukkuu toiselle vanhemmalle toista vanhempaa, et miks sä äiti teet näin, tai miks sä isä toimit näin, kun taas toinen sanoo sit ihan eri lailla ... Pimittää tietoja, toinen vanhempi sanoo että ei saa kertoa” O2

”Pyritään niinkun hyvittämään jotain lapsille, tai jotenkin manipuloidaan lapsia niin sanotusti omalle puolelle, puhumattakaan sit sellasesta että puhutaan lapselle toisesta vanhemmasta valheellisia tai tosi ikäviä asioita tai mustamaalataan sitä toista tai käsketään viedä jotain ikäviä viestejä.”O4

Kolme haastateltavaa toi esiin sen, että lapset mallintavat käyttäytymistä vanhemmiltaan. Myös puolueellisuus on haastateltavien mukaan lasten aikuisilta mallintamaa. Eräs haastateltava toteaa lasten oppivan aikuisten käyttäytymisen perusteella sen, mikä on oikea tapa suhtautua asioihin, ja mikä on normaalia toimintaa. Se, mikä ehkä yleisesti voidaankin nähdä epänormaalina toimintana, voi lasten silmissä olla täysin normaalia. Kotona vallitseva ilmapiiri vaikuttaa yhden haastateltavan mukaan siihen, miten lapset asennoituvat vanhempiinsa. Haastateltavan mukaan tämä ilmapiiri joka lapsiin vaikuttaa, on kuitenkin aikuisten luoma.

”Ainahan lapset ottaa puolia, mut se on aina lähtöstä sieltä vanhemmista ... Vanhemmat omalla käytöksellään ja ilmapiirin muutoksilla ja semmosel minkälainen se tunnelma siellä kotona on, niin lapset menee sen mukaan, joka sit taas on sen aikuisen luoma ilmapiiri.”O2

”Lapset mallintaa vanhemmilta, et mä en ajattele niin että lapsi siinä jotenki, et se on aina se aikuisen vaikutus näkyy siinä lapsessa. Et joko niin että tää on se miten käyttäydytään, tää on hyväksytyä, näin voi tehdä toimia ja opitaan se et mikä on tavallaan normaalia käytöstä ja mikä ei ja sit sitä kautta epänormaalista tuleekin normaalia.” O2

Myös silloin, kun väkivallan uhri on jo hakeutunut turvakotiin, voi väkivallan tekijä haastateltavien mukaan jatkaa väkivaltaa käyttämällä lapsia väkivallan välineenä. Eräs haastateltava kertoo, että väkivallan tekijä voi soittaa suoraan lapsille tai turvakotiin tulleelle lapsen vanhemmalle vaatiakseen saada tavata lapsia mahdollisimman pian. Haastateltava mukaan väkivallantekijä voi sitten joko ollessaan puhelinyhteydessä lapsen kautta, tai saadessaan tapaamisia lasten kanssa, käyttämään lapsia väkivallan välineenä.

”Jos puhutaan tilanteesta missä lapset on äidin kanssa turvakodissa ja isä on väkivallantekijä joka on jäänyt kotiin, niin tietysti isä voi soittaa lapsille kännykkään tai pyytää kauheen nopeesti että saa tavata lapsia, jollon tietysti on se mahdollisuus, että isä käyttää sitte lapsia viestinviejänä tai sitten mustanmaalaa äitiä ja kertoo oman näkemyksensä siitä tapahtuneesta, mikä on tietysti täysin eri kun mikä on äidin näkemys, tai lastenkaan näkemys siitä mitä on tapahtunu. Et isä voi soittaa lapsille joskus ihan useita kertoja päivässä tai sitten vaatia tapaamisia.”O4

8.3.3 Lapsi passiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa

Eräs haastateltava kuvasi lasten käyttöä passiivisena väkivallan välineenä sillä, miten lapset joutuvat altistumaan aikuisten puheelle väkivallasta ja perheen sisäisistä ristiriidoista. Aikuisten puhuessa esimerkiksi ystäviensä kanssa perheensä tilanteesta, kuulevat lapset yleensä paljon perheen asioita, myös sellaisia, jotka voivat aiheuttaa heille ristiriitoja.

”Lapset kuulee, kuulee paljon kun esimerkiks vanhemmat puhuu omilla tahoillaan jonkun oman ystävän tai työntekijöitten tai kenen tahansa kanssa niin kyllähän lapset kuulee sitä, et he joutuu kuitenkin sitä passiivisesti kuuntelemaan sitä keskustelua, mikä aiheuttaa varmaan paljon ristiriitoja.”O4

Haastateltavien mukaan käyttäessään lapsia passiivisesti väkivallan välineenä väkivallantekijä voi syöllistää tai uhkailla uhria erilaisilla lapsiin liittyvillä asioilla. Joskus vanhempien välinen väkivaltasuhde voi tulla lasta tärkeämmäksi ja lapsen itsenä olemassaolo ja hänen suhteensa vanhempiin voi erään haastateltavan mukaan jäädä toissijaiseksi. Eräs haastateltava toi esiin sen, että lasten käyttö passiivisena väkivallan välineenä voi näkyä myös niin, että väkivallan tekijä uhkaa tekevänsä lapsille jotain, tai uhkaamalla tekevänsä joko itselleen, tai väkivallan uhrille jotain jos ei saa esimerkiksi tavata lapsiaan. Lasten käyttöä passiivisena toimijana vanhempien välisessä väkivallassa on haastateltavan mukaan myös se, kun väkivallan tekijä ei

pidä kiinni lapseen liittyvistä yhteisistä sopimuksista, kuten tapaamisajoista ja lasten palauttamisesta toiselle vanhemmalle.

”Et sit kun erotaan, niin sit se lapsi jää siinä vallankäytön kapulaks, et puolin ja toisin ja unohdetaan se lapsi-vanhempi -suhde.”O3

”Uhkailemista sillä että et tekee lapsille jotain, tai tekee itelleen jotain, tai tekee vaimolle jotain jos ei tapaa niitä lapsia tai sit se et sit ku niitä tapaamisia on, niin sit se pelaaminen ja se semmonen annan lapset, en anna, annan ja pelaaminen niistä sovituisista tapaamisista ja muista ja niistä lipsuminen.”O1

Useampi haastateltava kertoi väkivallan uhrien ihmetelleen, miten toisen, turvakodin ulkopuolelle jääneen vanhemman kiinnostus lapsiaan kohtaan on yhtäkkiä kriisin hetkellä huomattavasti lisääntynyt. Haastateltavien mukaan tämä voi toisaalta olla väkivallantekijän pyrkimys vaikuttaa turvakodissa olevaan henkilöön, mutta toisaalta myös vanhemman aitoa huolta lapsestaan, eikä sitä tulisi vähätellä.

”Ja useinhan nää äidit täällä tuo esiin sen et miten se nyt näin kiinnostunut on tästä lapsesta kun ei se ennenkään.”O3

”Lasten tapaamisiin liittyviä tämmösiä et halutaan hirveesti tavata lapsia ja vaikei aikasemmin oltais oltu siinä suhteessa tai vaikka siinä perhe-elämässä oltu lasten kanssa hirveesti”O2

Eräs haastateltava totesi, ettei lasten käyttö väkivallan välineenä välttämättä aina ole tietoista toimintaa, vaan se voi olla myös tahatonta. Vanhempien välisen suhteen päätyttyä lapset ovat osapuolia yhdistävä tekijä, jota kautta toiseen osapuoleen vaikuttamien on helppoa. Jo pienillä teoilla, kuten hakemalla lapset myöhässä tai liian aikaisin voidaan pyrkiä vaikuttamaan toiseen osapuoleen. Erään haastateltavan mukaan tämänkaltaisen niin sanotun kiusanteon tarkoitus ei välttämättä ole mikään muu kuin oman asenteen ja mielipahan julkituonti toiselle osapuolelle.

”Tullaan hakemaan myöhässä tai liian aikasin ja palautetaan liian myöhään tai liian aikasin ja tämmöstä pelaamista niitten lasten kautta. Joskus se voi olla tietosempaa ja joskus tahatonta mut että sitä kautta on hirveen helppo, koska se on se yhdistävä tekijä siinä vaiheessa ku se suhde on niin sanotusti kuollu kahden aikuisen välillä, niin silti siinä on ne lapset.” O2

8.4 Uhriin vaikuttamisen muut tahot

Vaikka lapset ovat usein se helpoin tapa jatkaa väkivaltaa uhrin jo saavuttua turvakotiin, voidaan sitä haastateltavien mukaan jatkaa myös muiden tahojen kautta. Kaksi haastatelta-

vaa korosti näissä tilanteissa eri viranomaisten ammattitaito, jotta kyetään näkemään todellinen huoli lapsista ja erottamaan se väkivallantekijän pyrkimyksistä vaikuttaa uhriinsa. Sen lisäksi, että väkivallantekijä voi pyrkiä vaikuttamaan lasten kautta, voi hän haastateltavien mukaan vaikuttaa myös esimerkiksi olemalla suoraan yhteydessä turvakodissa olevaan asiakkaaseen, perheen ystäviin tai sukulaisiin tai eri viranomaisten ja yhteistyötahojen kautta.

*”No voihan mies yrittää soittaa vaimollensa tai tänne turvakotiin, ja vaatia saada puhua vaimon kanssa tai mies voi soittaa tietysti lastensuojeluun ja vaatia sieltä oikeuksia tai muihin yhteistyötahoihin.”
O4*

”Yhteiset nimittäjät tai yhteiset tekijät, toiset viranomaiset tai sukulaiset tai ystävät niiden kautta.” O1

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, ettei turvakodin henkilökunnan kautta pystytä vaikuttamaan väkivallan uhriin. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen on vaikea nähdä mitä keinoja vaikuttamiseen olisi, sillä kuten aikaisemmin on jo mainittu, turvakotiasiakkuuden kannalta on asiakkaan oma kokemus väkivallasta, eikä turvakodissa tehtävässä työssä ole tarkoitus ottaa kantaa siihen, kumman osapuolen kertomus perheen väkivallasta on enemmän totta. Yksi haastateltava oli kuitenkin sitä mieltä että vaikuttamista turvakodin työntekijöiden kautta varmasti paljon yritetään. Haastateltavan mukaan turvakodin ulkopuolelle jäänyt osapuoli voi esimerkiksi soittamalla turvakotiin pyrkiä herättämään huolta perheen tilanteesta, jolloin tilanteen todenmukaisuuden arvioinnissa nousee keskeiseksi turvakodin henkilökunnan ammattitaito.

”Sitä varmasti paljon yritetään. Sitten kun soitellaan, ja sitten kun se mies, leikitään nyt että se on mies ja mies tietää että se perhe on täällä ja soittelee tänne, tai soittelee jussille (Jussi-työntekijälle) ja ihan varmasti on semmosia jotka jotenkin yrittää jostain saada jotain muuta tietoo tai herättää itse sellasta että on kauhee huoli siitä perheestä, mutta että sitten siinä punnitaan se meidän ammattitaito, kun me ne semmoset asiakkaat kohdataan.”O1

8.5 Turvakotityö

Käyn tässä kappaleessa ensin lyhyesti läpi sen, miten haastateltavat kuvasivat turvakotityötä yleisesti, ja eritellen sen jälkeen mitä on haastateltavien mukaan väkivallan eri osapuolien kanssa tehtävä työ. Väkivallan eri osapuolien kanssa tehtävän työn pyrin nostamaan esiin argumentteja, joilla voidaan vastata tutkimuskysymykseen kaksi, eli siihen miten Vantaan turvakodilla huomioidaan lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä, ja mitä on sen parissa tehtävä työ. Lähtökohtaisesti haastateltavat toivat esille niitä yleisiä toimintamalleja, joita he työssään käyttävät, niin tutkittavan väkivallan muodon kohdalla kuin muutenkin.

Turvakodin ensisijaiseksi tehtäväksi haastateltavat nimesivät turvakodin asukkaan olemisen, sekä väkivaltaan vaikuttamisen. Asiakkaan ja perheen tilanteesta riippuen työn tavoite voi olla joko se, että väkivallan uhri ja tekijä jatkavat elämäänsä erillään, tai se että pariskunta pysyy yhdessä ja väkivalta lakkaa.

”Meidän tehtävä on kuitenkin turvata sen täällä turvakodissa olevan henkilön olemista, siin kriisin keskellä.” O2

”Toisis tilanteissa työskennellään siihen suuntaan että se perhe hajoo loppujen lopuks, ja toisissa perheissä työskennellään taas niin että se perhe pysyy kasassa. O1

”Senhän eteen me täällä työskennellään että väkivalta lakkais, että se ei enää hallitsis elämää.” O2

8.5.1 Turvakodilla tehtävä työ väkivallan tekijän kanssa

Haastateltavat kokevat, että turvakotityön tarkoitus ei ole löytää syyllisiä, tai totuutta siitä, mikä on johtanut asiakkaan tulon turvakotiin. Ohjaajatyössä ei ole haastateltavien mukaan tarkoituksenmukaista ottaa kantaa asiakkaan tilanteeseen, vaan turvakotityössä ensisijaista on asiakkaan turvaaminen väkivallalta asiakkaan ollessa turvakodissa ja myös turvakotiasiakkuuden jälkeen. Yksi haastateltavista toteaa, että asiakkailta, väkivallantekijöiltä, lapsilta ja muilta tietolähteiltä saatava tieto muokkaa ohjaajien käsitystä asiakkaan tai asiakasperheen tilanteesta. Haastateltava mukaan saman perheen eri osapuolet kertovat väkivallasta oman tarinansa, ja kaikkien osapuolten näkemykset otetaan huomioon, mutta turvakodissa tehtävän työn kannalta keskeisintä sen henkilön tarina jonka kanssa työskennellään.

”Ne kertoo sitä tarinaa, me kuullaan sitä tarinaa ... Ei me olla mitään totuutta etsimässä, vaan et on monia, ihmiset kokee asioita eri tavalla, et on monia totuuksia ja jokaisella on se ite henkilökohtaisesti koettu totuus jostakin asiasta.” O2

”Ja tosiasia on se että ne tarinat on kuitenkin niin toistensa ääri laidasta välillä ... Et vaikka me ollaankin sen asiakkaan puolella joka täällä on, ja ollaan ehkä hyvinkin paljon ehkä tietosia siitä mitä se on ollu, ja sitte sielt tulee yksi jossa kommentoidaan jotain ... Siis totta kai se vaikuttaa. Ei niit asioita voi ihan maton alle lakasta.” O1

Haastateltavat tuovat ilmi, että tällä hetkellä turvakodeissa ei ohjaajatasolla juurikaan tehdä töitä väkivallantekijöiden kanssa, vaan miespuoliset väkivallantekijät ohjataan Jussi-työn pariin, mikäli heillä on siihen edellytykset. Erään haastateltavan mukaan joissakin valikoiduissa tapauksissa myös turvakodin sosiaalityöntekijä ja Jussi-työntekijä tai

sosiaalityöntekijä yksin, voivat tavata pariskuntia, mutta kyseiset tapaukset on arvioitava turvallisuusnäkökulmasta. Haastateltavat toivat ilmi sen, että on tärkeää, että väkivallan jokainen osapuoli voisi omalla tahollaan käsitellä elämäntilannettaan, mutta turvakodin nähdään olevan paikka, jossa työtä tehdään väkivallan uhrin kanssa, ja Jussi-työn se taho jossa väkivaltatyötä tehdään väkivallan tekijän kanssa.

”Jolloin oiski hirveen tärkeitä et siinä pystyis oleen työntekijä sit jotenkin on se sitten Jusseista tai täältä turvikselta että puolin ja toisin sanotetaan sitä vanhempien huolta tai huolia ja pelkoja ja mietitään et miten ne vaikuttaa lapsiin.” O2

”Kuinka paljon ohjaajat turvakodilla, mitä mahdollisuuksia meillä on työskennellä ylipäätään väkivallantekijöiden kanssa. Et sehän rajottuu tällä hetkellä siihen että jos väkivallantekijä soittelee jos ja kun soittelee tänne turvakodille niin siin voidaan sit pidemmästi tai lyhyemmästi käydä keskustelua siitä.” O2

”Kyl se väkivaltatyö sitten vahvasti liittyy jussityöhön, et se on se foorumi missä siitä puhutaan.” O4

Yksi haastateltavista totesi väkivaltateeman olevan niin arka, ettei sitä välttämättä turvakoti-työn näkökulmasta voitaisikaan kovin luontevasti toteuttaa. Koska turvakoti-työn lähtökohta on työskennellä turvakotiin hakeutuneen väkivallan uhrin kanssa, voi se toisen osapuolen silmissä näyttäytyä jo valmiiksi puolueellisena suhtautumisena häntä vastaan. Tämän vuoksi haastateltava kokeekin Jussi-työn olevan riittävän neutraali taho, jossa voidaan tehdä väkivaltatyötä väkivallan tekijän kanssa, sillä Jussi-työtä toteutetaan erillään turvakodista, mutta siellä perheen tilanne on kuitenkin tiedossa.

”Hirvittävän arka kohta kummallekin, sekä miehelle että naiselle tää koko väkivaltateema, se on hirvittävän tulenarka ... Jos ajatellaan turvakodin näkökulmasta, se asetelma ikään kuin on jo naisen puolella kun nainen on tänne tullu ... Mä en usko että se mies pystyis puhumaan sen työntekijän kanssa, joka on ikään kuin jo sen naisen puolella, koska se olis hirvittävän provosoiva tilanne, todennäköisesti. Mä aattelen että se on hyvä että se on joku neutraali ulkopuolinen ihminen, joka on kuitenkin tietonen siitä että nyt on tapahtunut jotain sellasta että muu perhe on mennu turvakotiin. Se on riittävän neutraali, mä ajattelisin.” O4

Tällä hetkellä väkivallan tekijän kanssa tehtävän työn haastateltavat näkevät irrallisena turvakodissa tehtävän työn kanssa. Turvakodissa miespuolisen väkivallan tekijän kanssa tehtävää työtä toteutetaan erillisenä Jussi-työnä, ja haastateltavat kokevat, ettei ole tarkoituksenmukaistakaan, että ohjaajataholla tehtäisiin väkivaltatyötä väkivallan tekijöiden kanssa. Kuitenkin isätyön tekeminen ohjaajataholla jossain määrin on haastateltavien mukaan mahdollista, ja haastateltavat kertovatkin Vantaan turvakodissa tällä hetkellä meneillään olevasta isätyön hankkeesta, jossa on tarkoitus pohtia mahdollisia keinoja toteuttaa isätyötä turvakodista käsin. Isyyden haastateltavat näkevät olevan teema, jota voidaan käsitellä väkivallantekijöiden kanssa myös turvakodista käsin, ja haastateltavat näkevät tärkeänä osa-

alue, jota ei tule unohtaa vaikka väkivallan uhri ja lapset olisivatkin hakeutuneet turvakotiin. Myös isätyöhön kuitenkin liittyy erään haastateltavan mukaan osaltaan väkivaltatyö, eikä niitä täysin voi erottaa toisistaan, ja myös isätyötä tehdessä on kyettävä perheessä tapahtuneesta väkivallasta, sillä ilman ongelman näkyväksi tekemistä, ei isätyötäkään voida toteuttaa täysvaltaisesti. Haastateltava kertoo, että isätyöhön vaikuttaa perheessä tapahtunut väkivalta, mutta sen tavoite ei ole väkivallan tekijän väkivaltaisuuden kanssa työskentely, vaan lapsen ja isän suhteen ylläpitäminen ja sen kehittäminen esimerkiksi nostamalla esiin keinoja jolla lasta voidaan suojata väkivallalta.

”Isyys on kuitenkin niin paljon laajempi kenttä, ja isyys on semmonen teema, missä on paljon mahdollisuuksia, siinä on paljon semmosta mistä miehet varmasti haluaa puhua, ja mistä he puhuu ihan mielellään, ja sehän on ihan totta, että sehän on yks tärkeä osa-alue, vaikka väkivaltaa on tapahtunu, niin sitä ei pidä poissulkee.”O4

”Väkivaltahan liittyy kuitenkin siihen isänä olemiseen aika paljonkin, et mä en sulkis mitään osa-aluetta pois, et isyys on monta asiaa, ja jos väkivalta liittyy siihen perhe-elämään, niin kyllähän se silloin liittyy myös aika vahvasti siihen isänä olemiseen.”O4

”Siin pitää tietysti miettiä että mistä keskustellaan, et mikä se on se aihe, mistä se Jussi-työntekijä puhuu ja kuinka paljon siinä tulee asiat esille. Ja kun must on aina tuntunu jotenki vieraalta se että me ollaan täällä tälle hiljaa hyshys ja sitte se on tuolla ja sitte ku se soittaa se mies tähän näin niin sitten (työntekijä) vastaa silleen tyyliin että, en puhu sulle että soita jussityöntekijälle, tällein vähä karrikoidusti sanottuna, mut että nään jotenkin sen vaan sellasena hankalana tai vaikeena tai jotenki, siinä meidän täytyy vaan päästä semmoseen kohtaan että me tiedetään tasan ne rajat, et kuka tekee mitäki. Ja kuka puhuu mistäki. Me ollaan kuitenkin ohjaajia, sit jussityöntekijä on jussityöntekijä.”O1

Yksi haastateltavista kertoo, ettei näe turvakodin tarkoituksen, eli turvakotiasiakkaan turvaamisen, vuoksi mahdollisena sitä, että väkivallan uhrien kanssa tehtäisiin työtä niin että he tulisivat turvakotiin, samoihin tiloihin joissa myös väkivallan uhri on. Haastateltava kokee kuitenkin mahdollisena sen, että ohjaajatyössä voitaisiin muilla keinoin kohdata väkivallan tekijä. Sitä, mikä merkitys työskentelyllä väkivallan tekijän kanssa olisi perheen tilanteelle yleensä, ei haastateltava osaa määrittellä. Haastateltava kertookin toivovansa isätyön projektin luovan turvakotityölle selvät rajat sille, miten isätyötä voitaisiin toteuttaa turvakodista käsin, mikä työ kuuluu Jussi-työlle ja mikä taas turvakodin ohjaajille ja muille työntekijöille.

En mä semmosta vaihtoehtoo mahdollisena että (väkivallan tekijät) tänne tulis tai täällä ramppais tai jotenkin, mut että jossain määrin niitä kuitenkin mekin tavataan tai että ollaan yhteydessä puhelimitse. Mut et en mä oikein tiedä että mitä se sitten, mikä se täydellinen tilanne ja meidän työskentelyä ajatellen niin ois ja miten se vaikuttais siihen perheen kokonaistilanteeseen.”O1

Tämänhetkinen yhteys väkivallan tekijöihin rajoittuu haastateltavien mukaan satunnaisiin puhelinkeskusteluihin väkivallan tekijöiden kanssa. Kaikki haastateltavat kokivat, ettei näiden

puheluiden aikana oikeastaan juurikaan voida tehdä varsinaista väkivaltatyötä, vaan yleensä puheluiden aikana hoidetaan käytännön asioita. Siihen, kuinka paljon puheluiden aikana käsitellään perheen väkivaltaa, vaikuttaa kahden haastateltavan mukaan paljon soittajan oma asenne. Yksi haastateltava kertoi, että hänen kokemuksensa on se, että usein turvakodille soittavat väkivallan tekijät kieltävät täysin oman väkivaltaisen käyttäytymisensä.

”Ni kyllä siinä sitten on torpedoitu se oma väkivallan käyttö”O1

”Sekin riippuu sitten taas hirveesti siitä, että millä asenteella se toinen sielä puhelimen toisessa päässä on.”O3

8.5.2 Turvakodilla tehtävä työ lapsen kanssa

Lapsien kanssa tehtävässä työssä on haastateltavien mielestä se, että annetaan lapsille ikään kuin lupa puhua niistä asioista, jotka heitä askarruttavat, mitä kotona on tapahtunut, ja miten he esimerkiksi kokevat sen, että he ovat tulleet turvakotiin. Usea haastatteleva on kuitenkin sitä mieltä että lasten asema on vaikea, eikä heidän kauttaan tehdä töitä väkivaltaa vaikuttamiseksi, vaan lähinnä heidän itsensä turvaamiseksi. Lasta ei haastateltavien mukaan voida asettaa asemaan, jossa hän kokisi, että häntä syyllistetään vanhempiensa välisestä väkivallasta riippumatta siitä, kuinka aktiivisessa asemassa hän olisi vanhempien välisessä väkivaltasuhteessa.

”Et ei lapsen kanssa voi käydä sellasta keskustelua, että ymmärrätkö sinä nyt että sinä olet mahdollistanut tämän vanhempiesi välisen väkivaltakuvion tässä ... Lasten kanssa toki keskustellaan siitä, mitä siellä kotona on tapahtunu, mihin on tultu, mikä tää turvakoti on ja näitä lasta askarruttavia asioita.” O2

Silloinkin kun lapset ovat jo sen ikäisiä, että he osaavat niin sanotusti käyttää hyväkseen vanhempiensa välistä väkivaltaa, on vastuu väkivallasta lasten vanhemmilla. Lapset voivat käyttää hyväkseen vanhempiensa välistä väkivaltaa erään haastateltavan mukaan esimerkiksi saadakseen itselleen taloudellista hyötyä tai saadakseen oman tahtonsa läpi eri asioissa. Haastateltava korostaa kuitenkin, että myös näissä tilanteissa korostuu se miten vanhemmat itse osaavat rajata lapsiaan.

”Jos on sen ikänen lapsi, että ymmärtää hyvin sen kuvion, ja osaa pelata sillein et mikä hyödyntää mua ... Niin, onhan se tietysti sitä et mahdollistaa väkivaltaa, joo, mut siinä tulee tää sitte miten vanhemmat osaa rajata lapsiaan, onko voimavaroja, pystyykö.” O2

Lasten kanssa tehtävässä työssä korostuu se, että lapsille annetaan tila ja mahdollisuus kertoa omia kokemuksiaan perhetilanteestaan, sekä mahdollisesti pohtimaan niitä keinoja, joilla lapset voivat vaikuttamaan omaan väkivaltaan altistumiseensa. Yksi haastateltavista tuo esiin

sen, että toiset lapset osaavat itse jo lähtökohtaisestikin suojata itseään perheen sisäiseltä väkivallalta, mutta yleensä suojautumiskeinot ovat vähäisiä johtuen siitä, että vanhemmat ovat lapsille ne kaikkein läheisimmät ihmiset. Myös se, että lapsille tehdään näkyväksi heidän syyttömyytensä perheen väkivaltaan, on erään haastateltavan mukaan tärkeä osa lasten kanssa tehtävässä työssä.

”Se et annetaan niille lapsille se aika ja paikka annetaan niiden kertoa..”O3

” Se on se juttu mistä lasten kanssa, tai mitä lapsille usein kuitenkin puhutaan, että se ei ole hänen syy, että se ei johdu hänestä, että se väkivallantekijä on se vanhempi. Se on aina syyllinen, niillä sanoilla ei kuitenkaan välttämättä sanota.”O1

Mikäli perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa on perheessä ollut ja kauan, ja se on vaikuttanut lapsiin esimerkiksi niin, että he ovat luoneet haitallisia käyttäytymismalleja, voidaan näitä asioita kahden haastateltavan mukaan tuoda esille jo turvakodissa ollessa, mutta varsinainen työ näiden asioiden parissa vaatii usein paljon pidempiaikaisempaa työskentelyä. Usein lapsia voidaankin haastateltavien mukaan ohjata muihin tahoihin, joissa voidaan työskennellä lasten kanssa. Turvakodissa vietetty aika on haastateltavien mukaan liian lyhyt, jotta siellä voitaisiin kokonaisvaltaisesti käsitellä, mutta turvakodissa voidaan luoda lähtökohtia työlle, jota toteutetaan sitten muissa tahoissa.

”Turvakotiaikanahan sitä työskentelyä ei voi kauheen pitkälle tehdä, kun asuminen on niin lyhytaikasta, mutta tämmöset lapset tai nuoret voidaan ohjata muualle tämän viestin kanssa, että tämmöstä teemaa on käsitelty. Et kyllä niitä lapsia ja nuoria ohjataan täältä turvakodista eteenpäin, perheneuvolaan tai nuorisopsykiatriselle tai lastenpsykiatriaan, et taataan myöskin se, että se työskentely sitten jatkuu myös jossain muualla.”O4

”Miten sitä keskustelua lapsen kanssa ylläpidetään siitä et mitä tässä ehtii sinä aikana kun he tässä on, keskusteluu siitä et mitä se on hänelle tehny ja millä tavalla se on vaikuttanu ja tavallaan pistämällä pöytään faktoja asioista ... jos tässä, täällä oloaikana jonkun pienen jyväsän saa sinne istutettua, niin se on hyvä asia mut että ei tääl ehi mitään ihmeitä tekemään sen kanssa varmaan niin.. mut et se elää se täällä ollessa se asia ja on pinnalla koko ajan ja toivoo ja uskoo et ne keskustelut antaa sit jotakin sitten jatkoa ajatellen. Et et kyl ne on sit varmaan ihan muut tahot.”O1

8.5.3 Turvakodilla tehtävä työ väkivallan uhrin kanssa

Turvakotityön kannalta perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhri on haastateltavien mukaan se ensisijainen henkilö, jonka kanssa työskentelemällä pyritään vähentämään ja ehkäisemään väkivaltaa. Kaksi haastateltavaa mainitsee turvasuunnitelman teon olevan yksi keino pyrkiä vaikuttamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Turvasuunnitelman teko tarkoittaa erään haas-

tateltavan mukaan sitä, että asiakkaan kanssa pyritään löytämään niitä keinoja, joilla hän voi turvata itsensä tulevaisuudessa väkivallalta. Haastateltavan mukaan turvasuunnitelma voidaan tehdä myös niiden henkilöiden kanssa, jotka eivät tule turvakodin asiakkaiksi, vaan jotka tulevat avokäynnille tai soittavat turvakotiin. Haastateltavan mukaan turvasuunnitelma onkin yksi osa väkivaltatyötä.

”Kun täällä turvakodilla on ihminen asiakkaana, tai soittaa tänne, tai on avokäynnillä. Niin väkivaltatyö on sitä puhetta siitä väkivallasta ja niit keinoi, niitten keinojen kartottamista, turvasuunnitelman tekoa ja miten välttää niit tilanteita.” O2

Väkivallan uhrin kanssa tehtävässä työssä on haastateltavien mukaan keskeistä väkivallan uhrin omien voimavarojen lisääminen. Yksi haastateltavista korosti sitä, että väkivallan uhrin on tärkeää päästä purkamaan omaa elämäntilannettaan ja saada tilanteelleen ulkopuolista näkökulmaa. Toisen haastateltavan mukaan keskeistä on se, että asiakas oppisi näkemään omat mielipiteensä siitä, minkälaisen kohtelun hän hyväksyy ja minkä hän näkee oikeana ja vääränä. Haastateltava kuvasi asiakkaan kanssa tehtävän työn tavoitteena olevan sen, että asiakas saa oman itsensä takaisin.

”Se että on joku työskentelytaho sillä vanhemmalla joka kokee tämmöstä tilannetta, että hän pystyy aktiivisesti ja ajantasaisesti työskentelemään sen ongelman kans, että hän saa puhuttua siitä jonkun kans, että hän pystyy sitä tuomaan ulos, ja saa siihen ehkä mahdollisesti ulkopuolisia neuvoja, tai rokkasua tai vahvistumista.”O4

”Jos aattelee sitä nyt äitiä, et se on varmaan oman itsetunnon ja sen että se äiti tai sen väkivallan uhri sais oman itsensä takasin, tai sais sen itsetunnon kohdilleen ja ymmärtäis mikä on oikein ja väärin ja mitä hänelle voi tehdä ja mitä ei.”O1

Aina ei väkivallan uhreilla haastateltavien mukaan ole riittävästi tietoa omista oikeuksistaan eri tilanteissa tai esimerkiksi lasten huoltoon ja elatukseen liittyvistä asioista. Haastateltavat kokivat, että myös tiedon lisäämisellä voidaan vaikuttaa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa, joskin kokivat asiakkaan omien voimavarojen lisäämisen olevan tiedon lisäämistä tärkeämpää turvakotityössä. Yksi haastateltavista kertoi, ettei turvakodin asiakkailla välttämättä ole selkeää kuvaa siitä, mitä esimerkiksi yksinhuoltajuus käsitteenä tarkoittaa ja miten se vaikuttaa perheen arkeen. Haastateltavan mukaan turvakodin työhön kuuluu se, että asiakkaita pohdituttavia asioita selvitetään, ja joskus samoista asioista tulee puhua useaankin otteeseen, sillä monet esimerkiksi huoltajuuteen liittyvät asiat voivat olla vaikeita käsittää. Erään haastateltavan mukaan joitakin asiakkaita täytyy kannustaa rikosilmoituksien tekoon niistä asioista, jotka kuuluvat sen piiriin.

”Joidenkin kanssa ne asiat tulee ensimmäistä kertaa täällä ja se on ollu pitkän, tai sillä uhkailemista (lapsien menettäminen) on ollu pitkän aikaa ja sit tullaan tänne niin kerrotaan että näin ei oo, niin jossain määrin

kyllä voi, mutta jotenkin se, että sen ihmisen oma halu ja tahto ja se oikeudenmukaisuuden tajuaminen ja se oikeuden tajuaminen on ehkä vielä tärkeempi asia.”O1

”Voi olla että ei oo sellasta selkeätä kuvaa siitä että kun erotaan, jos erotaan, ja jos haetaan, haetaanko yksinhuoltajuutta vai yhteishuoltajuutta, kaikilla ei oo käsitystä mitä ne asiat tarkoittaa. Sit meidän tehtävänä täällä on selvittää niitä asioita ja kertoo niistä asioista et miten voi toimia ja jokasen kohalla sit tietenkä mietitään et missä kohtaa niist asioista puhutaan ja saatetaan puhua moneen eri otteeseen kun asiat ei mee sinne ymmärrykseen, ne on vaikeita asioita. Ohjataan ottamaan yhteyttä asianajajaan tai oikeusaputoimistoon tai rikosoikeustoimistoon ja sitä kautta sit saa lisää tietoo joka hyödyntää silleinkin et ku lähtee turvakodista pois niin on eri tahoja mihin tietää että voi ottaa yhteyttä.” O2

Kaikki haastateltavat tuovat esiin sen, että työskenneltäessä turvakotiin tulleen väkivallan uhrin kanssa, on tärkeää nostaa esille myös lapset, mikäli niitä on, sekä oman toiminnan vaikutus lapsiin. Työssä pyritään erään haastateltavan mukaan löytämään niitä keinoja, joilla väkivallan vaikutusta lapsiin voitaisiin vähentää. Moni haastateltava kertookin, että väkivalta-työtä tehtäessä työskennellään myös vanhemmuuden kanssa. Yksi haastateltava kertoo työn olevan käytännössä sitä, että asiakkaalle pyritään osoittamaan miten lapsen rooli perheessä ja väkivaltasuhteessa vaikuttaa lapseen, ja asiakasta tuetaan löytämään niitä keinoja, jolla pystyisi suojaamaan lasta väkivallalta.

”Tietysti jos äidin kanssa työskennellään, niin kyllä siinä paljon tehdään sen vanhemmuuden kanssa töitä. Siitä äidin vastuusta, ja siitä käsin lähetään että pidetään se lapsi näkyvänä äidille ja kerrotaan siis ihan psykoedukaation kautta että mitä se lapselle tekee tää tämmönen rooli, ja tuetaan äitiä keksimään keinoja, millä hän pystyy vähentämään tai estämään sitä lapsen painolastia.”O4

”Yks kohta on sitten se, että ymmärtää mitä se tarkoittaa lapsia ajatellen.”O1

Tilanteissa, jossa väkivallan uhrilla ja tekijällä on yhteisiä lapsia, ei väkivallan uhri erään haastateltavan mukaan välttämättä koskaan voi täydellisesti irtaantua suhteestaan väkivallan tekijään, sillä yhteiset lapset ovat tekijä, jonka vuoksi toinen osapuoli on aina ainakin jollain tasolla vaikuttamassa omaan elämään. Tämän vuoksi uhrin kanssa tehtävässä painottuikin uhrin omien voimavarojen lisääminen, kuten jo aikaisemminkin on todettu. Toisaalta haastateltavista toi esiin sen, että irtaantuminen ei aina edes ole työn tavoite, vaan vanhempien parisuhde voi jatkua, mikä kuitenkin haastateltavan mukaan edellyttää sitä, että niin väkivallan uhri kuin tekijäkin ovat voineet käsitellä perheen väkivaltaa.

”Joskus se on varmaan aika mahdotontakin kun on yhteisiä lapsia ja yhteishuoltajuus, niin kyllähän se toinen aina sielä jossain sivussa jollakin tavalla, vaikkei nyt varsinaisesti osa omaa elämää niin kuitenkin lasten kautta. Ja sitte, eihän se aina tarkota, siis parisuhdehan voi jatkua,

väkivalta lakkaa, jos molemmat saa sellasta apua ja pystyy vastaanottaan apua mitä siihen sinä hetkenä tarvitsee väkivallan loppumiseksi tai välttämiseksi ... Et ei se tarkoita sitä et kun tullaan turvakotiin niin ainoo ratkasu on se että parisuhde pistetään katkolle ja molemmat lähtee eri suuntiin.” O2

9 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Tässä työssä olen esittänyt perhe- ja lähisuhdeväkivaltasuhteesta siinä mielessä melko yksinkertaistetun kuvan, etten juuri lainkaan ole käsitellyt väkivallan uhrin asemaa myös itse väkivallan tekijänä. Tässä työssä käyttämäni asetelmaa uhrista ja väkivallan tekijästä voi mielestäni verrata John Scottin (2001:2-3) sosiaalisten suhteiden teoriaan, jossa hän on määritellyt toimijoiden valtasuhdetta ylemmän ja alemman toimijan suhteella. Koska tein tämän opinnäytetyön turvakodissa tehtävän työn näkökulmasta, ja kriteeri turvakotiasiakkuuteen on perheessä tapahtunut väkivalta, on selvää se, että turvakotiin tullutta asiakasta kohtaan on ainakin hänen omien kokemuksiansa mukaan käytetty väkivaltaa, ja sitä myöten myös valtaa. Foucault korostaa, ettei vallan käsitettä tule pitää yksinomaan tukahduttavana, vaan että vallalla on myös myönteisiä seuraamuksia (Foucault 1984: 60-61). Myös Paloheimon ja Wibergerin (1997:16) vallan määrittelyssä valtaa ei nähdä pelkästään hyvänä tai huonona asiana, vaan se riippuu muun muassa siitä, kenen kannalta valtaa tarkastellaan. Tässä työssä on kuitenkin käsitelty vallankäytön kielteistä osaa, väkivaltaa.

Haastatteluissa haastateltavat rinnastivat väkivallan uhrin usein äitiin. Ensi- ja turvakotien liiton internetsivuilla todetaankin suurimman osan turvakotien asiakkaista olevan äitejä lapsineen (Ensi- ja turvakotien liitto ry f). Sen, että suurin osa turvakotien asiakkaista on naisia, voidaan nähdä kuvaavan Suvi Keskisen käyttämää käsitettä sukupuolistuneesta väkivallasta. Keskisen mukaan väkivalta on epäsymmetristä, ja naiseen kohdistuvan eniten väkivaltaa parisuhteessa, perheissä ja työpaikoilla. (Keskinen 2010:243-244)

Turvakodin ensisijainen tarkoitus on tarjota turvakotiin tulevalle asiakkaalle paikka, jossa hän voi kokea olevansa turvassa väkivallan tekijältä. Tässä opinnäytetyössä haastattelin turvakodin työntekijöitä (ohjaajia), jotka tekevät työtä väkivallan uhrien sekä lasten kanssa. Halusin selvittää, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on Vantaan turvakodin ohjaajien näkökulmasta, ja miten sen parissa työskennellään turvakodissa.

Ensi- ja turvakotien liiton internetsivujen mukaan turvakotityön keskeisimmät tehtävät ovat väkivallan uhrin ja lasten turvaaminen sekä väkivallan loppuminen (Ensi- ja turvakotien liitto ry c). Myös haastateltavat korostivat Vantaan turvakodin keskeisimmiksi tehtäviksi väkivaltaan vaikuttamisen, sekä väkivallan uhrin sekä hänen lastensa turvaamista. Niin haastateltavat

kuin Ensi ja turvakotien liitto (Ensi- ja turvakotien liitto ry c) määrittelevät työn käytännössä muodostuvan keskusteluista väkivallasta sekä käytännön asioissa tukemisesta.

Tutkimustulokset toivat esiin sen, että henkinen väkivalta on asiakkaille usein vaikeaselkoisempaa, ja työskenneltäessä niin väkivallan uhrin kuin myös muiden tahojen kanssa, voi henkinen väkivalta vaatia työssä enemmän sen esiin nostamista. Myös fyysinen väkivallan käsitys voi vaihdella paljonkin. Sen vuoksi tehtäessä väkivaltatyötä, eivät esimerkiksi fyysisen väkivallan ja henkisen väkivallan käsitteiden käyttö itsessään riitä kuvaamaan väkivaltaa suhteessa, vaan työssä tulee avata näitä käsitteitä enemmän. Se, että väkivaltaa nimitään, käydään läpi väkivaltahistoriaa kokonaisuudessaan, on tärkeä osa väkivaltatyötä, sillä se auttaa väkivallan uhria sisäistämään kokemansa. Myös lasten asema perheessä, jossa on väkivaltaa on, on työssä nostettava esille, jotta se konkretisoituu myös vanhemmille.

Tämän opinnäytetyön teoriaosassa toin esiin vallan ja riippuvuuden suhteen Emersonin valta-teorian kautta, jota Rainio (1980) käsittelee teoksessaan Valta ja vallankäyttö. Myös haastatteluissa nousi esiin riippuvuuden ja vallankäytön suhde siinä mielessä, että haastateltavat kokivat tärkeimmäksi osaksi väkivallan uhrin kanssa tehtävässä työssä sen, että väkivallan uhrin voimaantuvat, jonka voidaan katsoa kuvaavan pyrkimystä päästä irti riippuvuudesta väkivallantekijän toimintaan. Myös Auli Ojurin (2004:96) määritelmä siitä, että väkivallan uhrin piti-vät ydinperhettä myyttinä, josta halusivat kaikin keinoin pitää kiinni, huolimatta perheessä tapahtuvasta väkivallasta, kuvaa väkivallan uhrien riippuvuutta perheeseensä.

Alkuperäinen nelikenttä perustui melko vahvasti Auli Ojurin (2004:108-113) kuvaukseen lasten käytöstä väkivallan välikappaleena. Ojuri kuvaa lasten erilaisia toimijuuden asteita ja lasten passiivista ja aktiivista sijaa perheen väkivallassa. Uuden nelikentän avulla kuvaan, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on opinnäytetyöni tulosten perusteella. Ojurin kuvaukseen lasten käytöstä väkivallan välikappaleena oma kuvaukseni lasten käytöstä väkivallan välineenä eroaa siten, että itse erottelin lasten käytön väkivallan välineenä neljään osaan. Lopullisessa nelikentässä pyrin lisäksi haastatteluista saadun palautteen vuoksi korostamaan vanhempien toimijuutta ja lasten välineellisyyttä väkivallassa. Ojurin lisäksi nelikenttään on vaikuttanut myös muu opinnäytetyön teoreettinen viitekehys, sekä tietysti tärkeimpänä tekijänä haastatteluista saatu aineisto.

Teoriaosassa tuotiin esiin se, että käsite lasten käyttö väkivallan välineenä perustuu vallan ja kontrollin ympyrään, jota eräs haastateltava totesi käyttävänsä myös omassa työssään turvakodissa. Haastatteluaineistossa nousi vahvasti esiin se, että lasten toimijuuden lähtökohtana vanhempien välisessä väkivallassa tulee nähdä vanhempien toiminta ja esikuva, jonka vuoksi

lopullisessa nelikentässä pyrin enemmän tuomaan esiin lapsen asemaa väkivallan välineenä, ei toimijana väkivallassa.

Lopullisessa nelikentässä on vanhempien suhteen määrittelyyn lisätty käsitteet yhdessä ja erillään, sillä esimerkiksi väkivallan uhrin tullessa turvakotiin, ovat vanhemmat erillään, mikä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä sitä, että vanhemmat eroaisivat. Koska haastatteluissa nousi esiin se, että turvakotiasiakkuus ei välttämättä tarkoita suhteen päättymistä, koin tarpeelliseksi korostaa nelikentässä sitä, ettei vanhempien erolla välttämättä tarkoiteta lopullista eroa. Haastateltavat toivat puheessaan esiin monia sellaisia esimerkkejä, joita on kuvattu myös tämän opinnäytetyön teoriaosassa ja vallan ja kontrollin pyörässä. Vaikka työssä ei erityisesti noussut esiin uusia tapoja käyttää lapsia väkivallan välineenä, on nelikenttä itsessään uusi tapa kuvata ilmiötä.

Kuvio 5 : Lapset väkivallan välineenä -nelikenttä

Opinnäytetyöni perusteella lasten käyttö väkivallan välineenä voi turvakotikontekstissa esiintyä niin aktiivisessa kuin passiivisessa muodossaan. Lasten käyttöä passiivisena väkivallan välineenä haastateltavat kuvasivat esimerkiksi lasten tapaamisiin liittyvien asioiden vaikeuttamisella. Myös Pirkko Hannonen (2001:84) kuvaa samaa ilmiötä kertoessaan tilanteista, jossa eron jälkeen toinen osapuoli tahallaan vaikeuttaa esimerkiksi lasten tapaamisiin liittyviä asi-

oita. Myös uhkaaminen lasten huoltajuuden menettämisellä nousi haastatteluaineistossa esille käsiteltäessä lasten käyttöä passiivisena vanhempien välisen väkivallan välineenä, mikä voidaan nähdä myös osana Paloheimon ja Wibergin vallan lajien ja ilmenemismuotojen kuviota (kuvio 1).

Toin teoriaosassa esiin sen, että Kaitueen ym. (2007:16) mukaan parisuhteessa tapahtuva väkivalta voi eron jälkeen jatkua lasten tapaamisoikeuden kautta. Tämän voidaan mielestäni katsoa kuvaavan lasten käyttöä väkivallan välineenä, joko tuli esiin myös haastatteluaineistossa. Lisäksi Kaitue ym. (2007: 16) kuvasivat tilannetta, jossa väkivallantekijä pitää uhrinsa suhteessa vähättelemällä häntä ja uhkailemalla lasten huoltajuuden menettämisellä. Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin turvakotiin tulleita asiakkaita, jotka ovat jo tehneet sen päätöksen, että ovat ainakin väliaikaisesti hakeutuneet turvaan väkivallan vaikutukselta. Koska turvakotiasiakkuus ei kuitenkaan aina välttämättä merkitse parisuhteen päättymistä, vaan turvakodista saatetaan palata myös takaisin suhteeseen, näkisin turvakotiasiakkuuden olevan eron ja parisuhteessa olemisen välimuoto, hengähdystauko ennen lopullisen päätöksen tekoa. Tämän vuoksi vaikka Kaitue ym. (2007:16) kuvasivat lasten huoltajuuden menettämisellä uhkaamista silloin, kun pariskunta on vielä suhteessa, näkyi tämä kontrolloinnin tapa myös haastatteluaineistossa.

Opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan todeta, että väkivaltaan voidaan vaikuttaa monellakin kaikkien väkivallan osapuolten kautta. Väkivaltaan vaikuttamisen tavoitteena voi olla uhrin tai perheen lasten suojaaminen väkivallan vaikutuksilta, tai tavoitteena voi olla väkivallan loppuminen parisuhteessa. Lasten suojaamisessa väkivallalta voidaan työskennellä kaikkien väkivallan osapuolien kanssa. Lasten vanhempien kanssa tehtävässä vanhemmuuteen liittyvässä työssä tuodaan esille väkivallan vaikutuksia lapsiin. Vanhemmilla ei yleensä ole täyttä käsitystä siitä, kuinka suuri vaikutus väkivallalla on lapsiin, tai ainakin vaikutusta voidaan pyrkiä vähättelemään. Vaikka lapset eivät olisi väkivallan kohteena, tai vaikka aikuiset eivät osallistaisi lasta keskinäiseensä väkivaltasuhteeseen, altistaa jo pelkkä perhe ja lähisuhdeväkivaltaa sisältävä ilmapiiri lasta väkivallalle. Myös uhrin kanssa työskennellään hänen itsensä suojaamiseksi. Uhrin kanssa voidaan tehdä niin sanottu turvasuunnitelma, eli etukäteen pohditaan toimintatapoja niissä tilanteissa jotka voivat altistaa väkivallalle, sekä miten näitä tilanteita voi välttää.

Väkivallan tekijän kanssa tehtävä työ ei varsinaisesti tällä hetkellä kuulu Vantaan turvakodin ohjaajien työhön, vaan miespuolisten väkivallantekijöiden kanssa työskennellään turvakodin Jussi- työssä, joka on fyysisesti eri tiloissa kuin turvakoti. Vantaan Turvakodissa meneillään olevassa isätyönprojektissa pyritään kartoittamaan niitä keinoja, joilla isätyötä voidaan toteuttaa ohjaajantyössä. Tutkimusaineiston perusteella on hyvä, että väkivaltatyötä ei väkivallantekijän kanssa tehdä ohjaajataholla, vaan että se toteutetaan erikseen Jussi- työnä.

Tutkimustulosten mukaan väkivallantekijät voivat kokea turvakodin olevan jo valmiiksi uhrin puolella, mikä jo itsessään vaikeuttaisi väkivaltatyötä väkivallan tekijän kanssa. Esimerkiksi se, että haastatteluissa tuotiin esiin väkivallantekijöiden voivan usein kieltää oma väkivaltaisen käyttäytyminen kun he ovat yhteydessä turvakotiin, voi mielestäni olla esimerkki siitä, että väkivallantekijät kokevat turvakodin olevan puolueellinen taho. Toki voi olla, etteivät turvakotiin yhteyttä ottavat henkilöt todellisuudessakaan näe omaa väkivaltaista käyttäytymistään, mutta varmasti myös se, että heidät on määritelty syyksi, jonka vuoksi toinen osapuoli on hakeutunut turvaan, on omiaan saamaan turvakodin ulkopuolelle jääneen henkilön kokemaan, että hänet on leimattu syylliseksi häntä kuulematta, mikä voi aiheuttaa ennakoasenteita turvakotia kohtaan. Haastateltavat toivat esiin sen, että isätyötä voidaan heidän mielestään toteuttaa erillään väkivaltatyöstä, ja he näkivät sen työnä, jota voidaan myös ohjaajatyössä toteuttaa. Tällä hetkellä ei ole vielä selvää käsitystä siitä, miten isätyötä toteutettaisiin. Mikäli isätyö tulevaisuudessa tulee kiinteäksi osaksi Vantaan turvakodin ohjaajien työtä, voinee se taata kiinteämmän työskentelymallin koko asiakasperheen kanssa.

Koen että opinnäytetyössäni olen luonut uuden tavan kuvata lasten käyttöä vanhempien välisen väkivallan välineenä. Teoreettisen viitekehyksen ja haastatteluista saamani aineiston pohjalta pohjalta luomani nelikenttä luo uuden näkökulman lasten käyttöön vanhempien välisen väkivallan välineenä. Se, että työni toimintaympäristönä toimi Vantaan turvakoti, ja haastattelin työssäni turvakodin henkilökuntaa, toi ensinnäkin ammattilaisnäkökulman siitä, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on käytännössä, ja toisaalta vastauksia siihen, miten myös tähän väkivallan muotoon voi vaikuttaa.

Lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä on väkivallan muoto, jonka esiin nostamisen koin tärkeäksi lasten aseman näkyvyyden vuoksi. Turvakodit ovat ensisijaisen tärkeässä asemassa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan vaikuttamisen kannalta, ja haastatteleamalla Vantaan turvakodin työntekijöitä sain mielestäni tuotua esiin sen, miten lasten käyttö vanhempien välisessä väkivallassa näkyy Vantaan turvakodissa, ja miten kyseisen väkivallan muodon parissa työskennellään. Koen, että luomani lopullinen nelikenttä lasten käytöstä vanhempien välisen väkivallan välineenä kuvasta hyvin tutkimukseni tuloksia siitä, miten tutkittava väkivallan muoto näyttäytyy Vantaan turvakodin ohjaajien näkemysten perusteella ja koen että tutkimustulokseni kuvaavat lasten käyttöä väkivallan välineenä myös yleisesti, eikä vain turvakotikontekstissa.

Tällä opinnäytetyöllä olen pyrkinyt selvittämään, mitä lasten käyttö väkivallan välineenä on turvakotityön näkökulmasta, ja mitä sen parissa tehtävä työ on turvakodissa. Lasten käyttö väkivallan välineenä on monitahoinen väkivallan muoto, joka ilmenee monin eri tavoin ja johon myös voidaan vaikuttaa myös eri tahoista, riippuen siitä, mikä on vaikuttamisen tarkoitus. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta vaikuttaa aina myös perheen lapsiin ja väkivaltatyössä on tärkeää nostaa tämä asia esille jotta myös lasten vanhemmat sen tiedostavat. Turvakodit ovat avainasemassa perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan vaikuttamisessa yleensäkin, sekä myös lasten aseman esiin nostamisessa. Myös rikosseuraamusalan työssä lapsuudenajan kokemuksilla on merkitystä, erityisesti työskenneltäessä nuorten rikoksenteekijöiden kanssa, ja miksei aikuistenkin. Näin ollen lasten asemaan huomion kiinnittämien on hyödyllistä myös rikosseuraamusalan työssä, sillä sen myötä esimerkiksi nuorten rikollisten kanssa tehtävässä työssä työntekijän on mahdollista pohtia perhe- ja lähisuhdeväkivallan vaikutuksia nuoren käytökseen, millä taas voi olla vaikutusta nuoren kanssa tehtävään työhön.

Pyrin opinnäytetyöprosessin aikana toimimaan yhteistyössä Vantaan turvakodin kanssa. Itse asiassa työelämän edustuksella, Vantaan turvakodin eri henkilökunnan edustajilla oli vahva vaikutus työni lähtökohtiin, sillä opinnäytetyöni aiheen valitsin harjoittelujaksonei aikana Vantaan turvakodissa, ja aiheen valintaan ja aiheen rajaukseen vaikuttivat keskusteluni turvakodin henkilökunnan kanssa. Opinnäytetyöprosessin aikana työelämän edustus on osoittanut mielenkiintoa työni edistymistä kohtaan, ja erinäisiä työn yksityiskohtia on pohdittu yhdessä turvakodin edustuksen kanssa. Opinnäytetyöni loppuvaiheessa pyysin myös työelämän edustuksen kommenttia työstä.

Opinnäytetyö oli minulle erittäin antoisa, joskin ajoittain rankka kokemus. Työn teko antoi minulle mahdollisuuden syventyä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan ja sen muotoihin, sekä erityisesti lasten käyttöön väkivallan välineenä, laaja-alaisesti. Opinnäytetyöprosessi on antanut minulle paljon tietoa perhe- ja lähisuhdeväkivallasta, sen kanssa tehtävästä työstä turvakodissa, sekä asiakastyöstä sosiaalialalla yleisestikin. Jos voisin nyt aloittaa opinnäytetyöprosessin alusta, pohtisin kenties tarkemmin aiheen laajuutta, ja aiheen vastaavuutta haastattelurunkoon. Lasten käyttö vanhempien välisen väkivallan välineenä on hyvin rajattu aihe ja haastatteluiden avulla keräämäni aineisto kuvasi monilta osin turvakodin ohjaajien työtä yleensä, ei pelkästään siitä työtä, joka liittyy lasten käyttöön vanhempien välisen väkivallan välineenä. Toisaalta koin tärkeäksi sen, että aihe on tarkkaan rajattu, jonka koin helpottavan opinnäytetyöprosessin hallintaa, kun tiesin tarkkaan mitä aihealueita käsittelen opinnäytetyössäni. Koin haasteelliseksi haastattelurungon tekemisen, ja jälkikäteen ajatellen olisin haastatteluissa pyrkinyt enemmän nostamaan esiin vallankäyttöä perhe- ja lähisuhdeväkivallassa. Lisäksi olisin käsitellyt mahdollisesti enemmän uhrin ja väkivallan tekijän käsitteitä turvakotityön näkökulmasta, sillä työssäni väkivallan uhrin ja tekijän erottelu on melko yksin-

kertaistettua, ja väkivallan uhrin asema myös väkivallan tekijänä olisi kenties kaivannut enemmän esiin nostamista.

Opinnäytetyöni tutkimusaineiston keräsin haastattelemalla neljää turvakodin työntekijää. Haastateltavien määrä oli melko pieni, mikä saattoi vaikuttaa siihen, että aineistosta ei juurikaan löytynyt vastauksia, jotka olisivat selkeästi poikenneet muun aineiston vastauksista. Selväksi poikkeamaksi käsitin tämän aineiston yhteydessä tilannetta, jossa yksi haastateltavista olisi vastannut täysin poikkeavasti verrattuna kolmeen muuhun haastateltavaan, jotka taas olisivat vastanneet melko yhdenmukaisesti. Jokaisen haastateltavan vastauksia muokkasi toki sekä heidän oma persoonansa, että heidän asemansa turvakodin työntekijänä. Kuitenkin ottaen huomioon Vantaan turvakodin koon ja sen, että tein opinnäytetyön yksin, koen neljän haastateltavan olleen tässä kontekstissa riittävä määrä. Haastatteluissa koin erityisen haasteelliseksi sen, etten olisi tuonut omia näkemyksiäni liian vahvasti esille. Toisaalta kokemukseni turvakotityöstä olivat mielestäni erittäin tärkeitä, sillä kokemusteni ansiosta pystyin opinnäytetyössäni pureutumaan turvakotityöhön syvällisemmin, kun hallitsin jo työhön liittyvät perusasiat. Mutta toisaalta taas kokemukseni toi mukanaan myös ennako-oletukset ja omat näkemykset aiheeseen liittyen, ja kuunnellessani haastattelunauhoja uudelleen, huomaan monessa kohdin johdatelleeni haastateltavia hyvinkin voimakkaasti tukemaan omia näkemyksiäni. Haastateltavani ovat kuitenkin turvakotityön ammattilaisia, ja koen että vaikka toinkin omat näkemykseni haastatteluissa vahvasti esille, sain haastatteluiden aineistosta nostettua esille nimenomaan heidän näkemyksensä ja kokemuksensa.

Kun nyt ajattelen opinnäytetyön tekemistä yksin, eikä pari- tai ryhmätyönä, koen sen olleen minulle henkilökohtaisesti paras ratkaisu. Vaikka työn tekeminen parin kanssa tai ryhmässä olisi voinut tuoda enemmän näkökulmia tutkimukseen, pidin itse mielekkäänä sitä, että sain luotua työn, joka kuvastaa erityisesti minun omaa oppimistani. Työn tekeminen yksin luo tiettyä vapautta esimerkiksi siihen, miten työ etenee, kun työnteossa ei tarvitse sovittaa omia aikataulujaan yhteen muiden työn tekijöiden kanssa. Opinnäytetyön tekeminen Vantaan turvakodilla siellä suoritettuna työharjoittelun jälkeen loi mielestäni erinomaiset asetelmat työn teolle. Työharjoittelun aikana tutustuin perhe- ja lähisuhdeväkivallan ja turvakotityön kenttiin, jolloin pääsin jo jollain tasolla ”sisään” myös opinnäytetyöni tutkimuskenttään. Kuitenkin, kokemukseni turvakotityöstä ovat vielä sen verran vähäiset, että koen kuitenkin tehneeni työtä niin, että kykenin näkemään turvakodin työn ulkopuolisin silmin.

Opinnäytetyöprosessin myötä perhe- ja lähisuhdeväkivallan käsitteen laajuus avartui ja tarkentui minulle todella paljon. Erityisen paljon koen oppineeni lasten asemasta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Yleisesti ottaen koen opinnäytetyöprosessin myötä saaneeni lisää välineitä tarkastella eri ilmiöitä useammasta eri näkökulmasta, ei pelkästään väkivaltatyössä, vaan yleisestikin asiakastyössä. Rikosseuraamusalaa silmällä pitäen, koska valmistun rikosseu-

raamusalan sosionomiksi (amk), koen opinnäytetyöprosessin valmistaneen minua työskentelemään esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneiden henkilöiden kanssa sekä heidän uhriensa tai läheistensä kanssa. Koen kuitenkin, että opinnäytetyöni on valmistanut minua työskentelemään myös muiden kuin perhe- ja lähisuhdeväkivaltasuhteeseen kuuluvien henkilöiden kanssa, sillä koen työni kehittäneen kykyäni nähdä ihmisten elämäntilanteet entistä kokonaisvaltaisemmin. Opinnäytetyössäni käsittelen ohjaajien tekemää työtä ja sitä, miten lasten käyttö väkivallan välineenä ilmenee Vantaan turvakodilla. Aihetta olen käsitellyt niin että olen pyrkinyt ottamaan huomioon väkivallan kaikki osapuolet, jonka myötä olen pyrkinyt luomaan kokonaisvaltaisen kuvan opinnäytetyötutkimuksen aiheesta. Toivon että tämä opinnäytetyö myös tuo hieman ilmi sitä, mitä ohjaajien tekemä työ turvakodeissa on. Ja toivon, että myös haastateltavat, tai muut samaa työtä tekevät, saivat tähän opinnäytetyöprosessiin osallistumisesta uusia ajatuksia omaan työhönsä liittyen.

Lähteet

- Burks, B.K. 2006. Emotional abuse of Woman. Teoksessa: "Intimate" violence against woman. When spouses, partners, or lovers attack. Toim. Lundberg, P.K & Marmion, S.L. Westport, Connecticut: Praeger.
- Canetti, E. 1998. Joukko ja valta. Helsinki: Loki-kirjat.
- Foucault, M. 1984. The Foucault reader. Toim. Rabinow, P. New York: Pantheon.
- Foucault, M. 2001. Tarkkailla ja rangaista. Helsinki: Otava
- Hannonen, P. 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Toim. Auli Ojuri. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. 1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2007 Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holma, J.M.; Laitila, A.; Wahlström, J. & Sveins, P. 2005. Miehet väkivaltaohjelmien kohteena: lähtökohtia ja toimintaperiaatteita. Teoksessa: Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä. Toim. Holma, J.M. & Wahlström, J. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Helsinki: SMS-tuotanto.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.
- Jolkkonen, P. 2002. Tuhota vai tuntea - Perheväkivalta väkivallan tekijän hoitoprosessin näkökulmasta. Teoksessa: Jolkkonen, P. & Varjonen, P. 2002. Väkivalta - Tunteita, toimintaa ja vastatunteita. Miessakit ry:n julkaisuja 2002:2. Helsinki: Miessakit ry.
- Juusola, M. 2008. Kahden kodin kansalainen. Ohjelmisto eroperheiden lasten ja varhaisnuorten ryhmille. Helsinki: Lasten keskus.
- Kaitue, S.; Noponen, T. & Släen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhteiden väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita.
- Keskinen, S. 2005. Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.
- Keskinen, S. 2010. S. Sukupuolistunut väkivalta. Teoksessa: Käsikirja sukupuoleen. Toim. Saresma, T; Rossi, L-M & Juvonen, T. Tampere: Vastapaino.
- Korkeela-Leppälä, T. 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Toim. Ojuri, A. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Laine, T. 2005. Turvakotityön käytännöt. Asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laki lähestymiskiellosta 4.12.1998/898, 1§.
- Lattu, E. 2008. Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa: Paljastettu Intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Toim. Näre, S. & Ronkanen, S. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.

Maynard, M. & Winn, J. 1997. Women, Violence and Male Power. Teoksessa *Introducing Woman's Studies. Feminist Theory and Practise*. Toim. Robinson, V. & Richardson, D. New York: New York University Press.

Notko, M. 2011. Väkiältä, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten parisuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nyqvist, L. 2001. Väkiältäainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Ojuri, A. 2004 Väkiältä naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkiältää kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Oranen, M. 2001. Teoksessa: Perheväkiällan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Toim. Oranen, M. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy.

Paloheimo, H. & Wiberg, M. 1997. Poliitiikan perusteet. Porvoo: WSOY

Partanen, T. & Holma, J. 2002. Vaihtoehto väkiällalle. Toimijutta kaikille perheenjäsenille. Teoksessa: Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Toim. Kinnunen, U. & Rönkä, A. Keuruu: PS-kustannus.

Perttu, S.; Mononen-Mikkilä, P.; Rauhala, R & Särkkälä, P. 2000. Päänavaus selviytymiseen. Väkiältää kokeneiden naisten käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Piispa, M. & Heiskanen, M. 2000. Väkiällan hinta. Naisiin kohdistuvan väkiällan kustannukset Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, Sosiaali- ja terveysministeriö.

Piispa, M. & Heiskanen, M. 2006. Naisiin kohdistuva väkiältä vuonna 2005. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.

Pösö, T. 2001. Aluksi. Teoksessa: Perheväkiällan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Toim. Oranen, M. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Nykypaino Oy.

Rainio, K. 1980. Valta ja vallankäyttö. Juva: WSOY.

Ronkanen, S. & Näre, S. 2008. Intiimin haavoittava valta. Teoksessa: Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkiällan dynamiikkaa. Toim. Näre, S. & Ronkanen, S. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Ruohonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkiältä. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus.

Scott, J. 2001. Power. Cambridge: Polity.

Siisiäinen, M. 1999. Sosiaalinen pääoma, valta ja kolmas sektori. Teoksessa: Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Toim. Hokkanen, L.; Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus.

Sinkkonen, P. 2009. Lähisuhde- ja perheväkiällan ehkäisy Tampereella. Tampereen kaupungin Tietotuotannon ja laadunarvioinnin julkaisusarja C 12/2009. Tampere: Tampereen kaupunki.

Síren, R.; Kivivuori, J.; Kääriäinen, J. & Aaltonen, M. 2007. Suomalaisen kokema väkiältä 1980-2006. OPTL:n tutkimustiedonantoja 74. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Sterne, A. & Poole, L. 2010. Domestic violence and children. A handbook for schools and early year settings. New York: Routledge.

Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731, 7§ 1mom.

Säävälä, H.; Pohjoisvirta, R.; Keinänen, E. & Salonen, S. 2006. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry.

Säävälä, H., Nyqvist, L. & Salonen, S. 2006. Väkivallan olemus. Teoksessa: Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaa. Toim. Säävälä, H.; Pohjoisvirta, R.; Keinänen, E. & Salonen, S. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry.

Tong, R. 1989. Feminist Thought. A Comprehensive Introduction. Boulder: Westview Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varjola, P. 2002. Väkivaltatyö ja vastatunteet. Teoksessa: Jolkkonen, P. & Varjonen, P. 2002. Väkivalta - Tunteita, toimintaa ja vastatunteita. Miessakit ry:n julkaisuja 2002:2. Helsinki: Miessakit ry

Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Toim: Krug, E.G.; Dahlberg, L.L.; Mercy, J.A.; Zwi, A.B. & Lozano, R. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY

Sähköiset lähteet

Ensi- ja turvakotien liitto ry a. Ensi- ja turvakotien liitto. Luettu 27.9.2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>.

Ensi- ja turvakotien liitto ry b. Liitto. Luettu 27.9.2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>.

Ensi- ja turvakotien liitto ry c. Turvakodit. Luettu 6.11.2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/turvakodit/>.

Ensi- ja turvakotien liitto ry d. Turvakodit ja muu väkivaltatyo. Luettu 27.8.2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/>.

Ensi- ja turvakotien liitto ry e. Jussi-työ. Luettu 2.11. 2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/jussi-tyo/>.

Ensi- ja turvakotien liitto ry f. Turvakodit ja avunhakijat. Luettu 6.11.2011.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/turvakodit-ja-avunhakijat/>.

Keränen, E. 2010. Väkivallan vaikutukset lapsiin. Terve Suomi. Luettu 15.11.2011.
<http://www.terve suomi.fi/fi/julkaisu/13278>.

Lyömätön Linja Espoossa. Luettu 10.8.2011. <http://www.lyomatonlinja.fi/Sivusto/50F51705-EB2E-4BFC-8C98-0221BBD814DC/D8ED27DD-D0A0-4264-B59D-94988BCE83A9.html>

Naisten Linja. Väkivallan muodot. Luettu 26.5.2011.
<https://www.naistenlinja.fi/fi/julkinen/tietoa+vakivallasta/pari-+ja-lahisuhdevakivalta/vakivallan+muodot/>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Luettu 1.11.2011. 7.2.1 Litterointi. Kvali-MOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Sisäasianministeriö. 2001. Poliisitoiminnan yhteydessä kohdattava perheväkivalta. Perheväkivaltaohjasryhmä. Työryhmämuistio. Helsinki: Poliisiosaston julkaisu 6/2001. Luettu 25.7.2011.
[http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/3DAFA0502810FED9C2256B58004C9775/\\$file/perhe.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/3DAFA0502810FED9C2256B58004C9775/$file/perhe.pdf)

Vantaan turvakoti r.y. a. Turvakoti. Luettu 13.8.2011.
<http://www.vantaanturvakoti.fi/turvakoti.html>.

Vantaan turvakoti r.y. b. Luettu 13. 8. 2011. <http://www.vantaanturvakoti.fi/>.

Vantaan turvakoti r.y. c. Yhdistys. Luettu 13.10.2011.
<http://www.vantaanturvakoti.fi/yhdistys.html>.

Vantaan turvakoti r.y. d. Avotyö. Luettu 13.10. 2011.
<http://www.vantaanturvakoti.fi/avo.html>.

Vantaan turvakoti r.y. e. Jatkotyö. Luettu 13.10 2011.
<http://www.vantaanturvakoti.fi/jatko.html>.

Vantaan turvakoti r.y. f. Tapaamispaikka Korsotupa. Luettu 13.10.2011.
<http://www.vantaanturvakoti.fi/tapaamis.html>.

Wheel Gallery. Home Of The Duluth Model. Luettu 21.8.2011
<http://www.theduluthmodel.org/training/wheels.html>

Kuviot ja taulukot

- Kuvio 1. Vallan lajit ja ilmenemismuodot (Paloheimo & Wiberg 1997: 68)
- Kuvio 2. Vallan perusmuodot ja kehittyneet valtasuhteet (Scott 2001: 16)
- Kuvio 3. Alustava Lapset väkivallan välineenä -nelikenttä
- Kuvio 4. Vallan ja kontrollin pyörä (Wheel Gallery)
- Kuvio 5 : Lapset väkivallan välineenä -nelikenttä

Taulukko 1. Miesten ja naisten kokema perheväkivalta vuonna 2006 (Síren ym. 2007:11)

Liitteet

Liite 1. Tutkimuslupahakemus

Tutkimuslupahakemus

Haen tutkimuslupaa opinnäytetyön tietojen hankintaa ja haastatteluja varten. Teen opinnäytetyön aiheesta lapset väkivallan välineenä. Tarkoituksena on tarkastella kyseistä väkivallan muotoa turvakodin ohjaajien työnkuvan välityksellä. Opinnäytetyön ohjaavana opettajana toimii Eeva Soikkeli Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta. Tarkoituksena on haastatella neljää turvakodin ohjaajaa. Turvakodin on mahdollista esiintyä opinnäytetyössäni anonyyminä turvakotina.

Ohjaajat on tarkoitus haastatella joko yksittäin ja haastatteluihin varattava aika olisi noin yksi tunti. Haastatteluista kerättävä aineisto tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja haastateltavat tuodaan opinnäytetyössä esille anonyymeinä ohjaajina.

Haastateltavien kanssa käydään lyhyesti läpi se, mitä tutkittavalla käsitteellä ymmärretään. Pääpaino haastatteluissa on kuitenkin turvakodin ohjaajien tekemässä työssä. Haastatteluiden tavoitteena on selvittää, miten lasten käyttö väkivallan välineenä näkyy turvakodin työssä, mitä vaikutuksia kyseisellä väkivallan muodolla on ohjaajien mielestä sen eri osapuoliin ja miten kyseiseen väkivallan muotoon voidaan vaikuttaa turvakotikontekstissa.

Toivoisin, että haastattelut voitaisiin toteuttaa melko pian tutkimusluvan myöntämisen jälkeen.

Helena Kämärä

helena.kamara @laurea.fi

041-4354853

Laurea-ammattikorkeakoulu

Rikosseuraamusalan koulutusohjelma

Liite 2. Haastattelulupa

HAASTATTELULUPA

Tarkoitukseni on haastatella turvakodin työntekijöitä heidän oman työnsä näkökulmasta. Haastattelut muodostavat opinnäytetyöni tutkimusaineiston. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia yhtä väkivallan muotoa, lapset väkivallan välineenä, turvakodin (ohjaajien) työn näkökulmasta.

Haastattelut tullaan nauhoittamaan. Nauhoitukset käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelut tulevat opinnäytetyössäni esiintymään anonymoineina, ja tuodessani aineistoa esille opinnäytetyössä, pyrin senkaltaisiin otantoihin aineistosta, ettei niistä ole tunnistettavissa otoksen lähde.

päivämäärä ja paikka

haastateltava

haastattelija Helena Kämärä

Liite 3: Haastattelujen runko

Teema 1: Väkivallan ja sen muotojen arviointi ja vaikutus turvakodin työhön

- Turvakotiin otettava asiakas, turvakodin kriteerit/oma harkinta
 - Mitä painotetaan?
- Väkivallan muotojen käsittely
 - Väkivallan muotojen nimeäminen?
- Väkivallan eri muotojen vaikutus Turvakodissa ja muissa tahoissa?
 - Reagointi muissa tahoissa väkivallan eri muotoihin?
 - vaikutus turvakodin työhön? Onko esimerkiksi fyysistä väkivaltaa helpompi käsitellä kuin henkistä, joka ei ole niin selvärajaisista?
 - Fyysisellä väkivallalla rikosoikeudellisia sanktioita, onko merkitystä?

Teema 2: Valta ja kontrolli (vallan ja kontrollin pyörä)

- Vallankäyttö väkivallan uhrin ollessa jo turvakodissa?
 - lasten kautta?
 - muuten?
 - ammattilaistahot?
- Väkivallan tekijän kertomuksen vaikutus turvakotiin?
- Ohjaajan työssä omien näkemysten merkitys?

Teema 3: Lapset väkivaltaperheissä ja lapset väkivallan välineenä -nelikenttä

- Lasten osallisuus väkivaltasuhteen dynamiikassa?
 - Lapset osana muutoin kuin altistumalla?
- Nelikenttä, kommentit

Teema 4: Vaikuttaminen lasten käyttöön väkivallan välineenä turvakotityössä

- Miten turvakodissa voidaan vaikuttaa lasten käyttöön väkivallan välineenä?
 - Lapset
 - Miten voidaan vaikuttaa, jotta väkivallalle altistuminen vähenisi?
 - Voidaanko lasten kautta vaikuttaa itse väkivaltaan?
 - Väkivallan uhrin
 - Miten voidaan vaikuttaa uhrin kautta?
 - Voidaanko vaikuttaa lisäämällä tietämystä eri asioista?
 - Väkivallan tekijät
 - Jussityö (turvakotien miestyö)
 - Isätyön kautta?
 - Kuuluuko osaksi ohjaajan työtä?

